

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
V SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 52

Milli Məclisin iclas salonu.
23 aprel 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 103 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.11 dəq.)
İştirak edir	98
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Seyfulla Əzimov, Azərbaycan Respublikası daxili işlər nazirinin birinci müavini.

Fazil Quliyev, Azərbaycan Respublikası daxili işlər nazirinin müavini.

Gündüz İsmayılov, Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi sədrinin müavini.

Simran Həsənov, Azərbaycan Respublikası Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi Aparatının rəhbəri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Koordinatorun illik məlumatı haqqında.

2. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (üçüncü oxunuş).

3. “Şəhid adının əbədləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (üçüncü oxunuş).

4. “Veteranlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (üçüncü oxunuş).

5. “Dövlət sosial sığorta sistemində fərdi uçot haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (üçüncü oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (üçüncü oxunuş).

7. “İcra məmurları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

8. “Elm haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

9. Azərbaycan Respublikasının Meşə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-

Prosessual Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xəttar Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə.

10. “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında vətəndaşların pul gəlirlərinin və əmanətlərinin indeksləşdirilməsi haqqında”, “Sanitariya-epidemioloji salamatlıq haqqında”, “Çernobil qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında”, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” və “Xidməti və mülki silah haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

11. “Yol hərəkəti haqqında”, “Qaçqınların və məcburi köçkünlərin (ölkə daxilində köçürülmüş şəxslərin) statusu haqqında”, “Turizm haqqında”, “Milli arxiv fondu haqqında”, “Bələdiyyələrin statusu haqqında”, “Özəl tibb fəaliyyəti haqqında”, “Yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikası haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında vərəmlə mübarizə haqqında”, “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında” və “Əhalinin ekoloji təhsili və maarifləndirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

12. Azərbaycan Respublikasının 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 886 nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin qarnizon və qarovul xidmətləri Nizamnaməsi”ndə, 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 887 nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili xidmət nizamnaməsi”ndə, 1997-ci il 3 oktyabr tarixli 377-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Hərbi xidmətkeçmə haqqında

Əsasnamə”də, 1997-ci il 30 dekabr tarixli 421-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslərin xüsusi sənədləri haqqında Əsasnamə”də, 1999-cu il 7 dekabr tarixli 768-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də və 2002-ci il 31 may tarixli 336-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

13. “Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Qanın, qan komponentlərinin donorluğu və qan xidməti haqqında”, “Yetkinlik yaşına çatmayanların baxımsızlığının və hüquq pozuntularının profilaktikası haqqında”, “Azərbaycan Qızıl Aypara Cəmiyyəti haqqında”, “Arıçılıq haqqında”, “Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında”, “Təhsil haqqında”, “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında”, “Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında”, “İnsanın immunçatışmazlığı virusunun törətdiyi xəstəliklə mübarizə haqqında” və “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

14. “Dağınq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında”, “Yaşlılıqların mühafizəsi haqqında”, “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında”, “Tütün məmulatlarının istifadəsinin məhdudlaşdırılması haqqında”, “Peşə təhsili

haqqında”, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında”, “Psixoloji yardım haqqında” və “Ümumi təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

15. “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

16. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (birinci oxunuş).

17. “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (ikinci oxunuş).

18. “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (ikinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 18 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Fazil

Mustafa, Nurlan Həsənov, Hikmət Məmmədov, Zahid Oruc, Cavid Osmanov, Əli Məsimli, Bəhrüz Məhərrəmov, Jalə Əliyeva, Elman Nəsirov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.11 dəq.)

Lehinə 99

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

1. İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Koordinatorun illik məlumatı haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Seyfulla Əzimov, Zahid Oruc, Musa Quliyev, Siyavuş Novruzov, Aqiyə Naxçıvanlı, Fazil Mustafa, Tahir Rzayev, Elman Nəsirov, Etibar Əliyev, Azər Badamov, Qüdrət Həsənquliyev, Hicran Hüseynova, Sahib Alıyev, Sabir Rüstəmханlı, Arzu Nağıyev, Nizami Səfərov

Təklif: Qərar qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.14 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

2. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan

Respublikası qanununun layihəsi barədə (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.15 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

3. “Şəhid adının əbədləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Mələhət İbrahimqızı

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.17 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 4

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

4. “Veteranlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan

Respublikası qanununun layihəsi haqqında (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.18 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 96

Nəticə: Qəbul edildi

5. “Dövlət sosial sığorta sistemində fərdi uçot haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Mələhət İbrahimqızı

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.19 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

6. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.20 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

7. “İcra məmurları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Razi Nurullayev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.22 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

8. “Elm haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Bəxtiyar Əliyev, Qüdrət Həsənzadə, Razi Nurullayev, Etibar Əliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri

(saat 13.33 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

9. Azərbaycan Respublikasının Meşə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əhliman Əmiraslanov

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri

(saat 13.40 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 94

Nəticə: Qəbul edildi

10. “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında vətəndaşların pul gəlirlərinin və əmanətlərinin indeksləşdirilməsi haqqında”, “Sani-

tariya-epidemioloji salamatlıq haqqında”, “Çernobil qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında”, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” və “Xidməti və mülki silah haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.40 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

11. “Yol hərəkəti haqqında”, “Qaçqınların və məcburi köçkünlərin (ölkə daxilində köçürülmüş şəxslərin) statusu haqqında”, “Turizm haqqında”, “Milli arxiv fondu haqqında”, “Bələdiyyələrin statusu haqqında”, “Özəl tibb fəaliyyəti haqqında”, “Yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikası haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında vərəmlə mübarizə haqqında”, “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında” və “Əhalinin ekoloji təhsili və maarifləndirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvərmənin nəticələri (saat 13.41 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 96

Nəticə: Qəbul edildi

12. Azərbaycan Respublikasının 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 886 nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin qarnizon və qarovul xidmətləri Nizamnaməsi”ndə, 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 887 nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili xidmət nizamnaməsi”ndə, 1997-ci il 3 oktyabr tarixli 377-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Hərbi xidmətkeçmə haqqında Əsasnamə”də, 1997-ci il 30 dekabr tarixli 421-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslərin xüsusi sənədləri haqqında Əsasnamə”də, 1999-cu il 7 dekabr tarixli 768-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də və 2002-ci il 31 may tarixli 336-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.41 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

13. “Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Qanın, qan komponentlərinin donorluğu və qan xidməti haqqında”, “Yetkinlik yaşına çatmayanların baxımsızlığının və hüquq pozuntularının profilaktikası haqqında”, “Azərbaycan Qızıl Aypara Cəmiyyəti haqqında”, “Arıçılıq haqqında”, “Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında”, “Təhsil haqqında”, “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında”, “Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında”, “İnsanın immün çatışmazlığı virusunun törətdiyi xəstəliklə mübarizə haqqında” və “Məişət zərəkəliyinin qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.42 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

14. “Dağınq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında”, “Yaşılıqların mühafizəsi haqqında”, “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında”, “Tütün məmulatlarının istifadəsinin məhdudlaşdırılması haqqında”, “Peşə təhsili haqqında”, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında”, “Psixoloji yardım haqqında” və “Ümumi təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.43 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

15. “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Fəzail İbrahimli, Əli Hüseynli, Siyavuş Novruzov, Razi Nurullayev, Etibar Əliyev, Ceyhun Məmmədov, Fazil Mustafa, Gündüz İsmayılov, Simran Həsənov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.29 dəq.)

Lehinə 89

Əleyhinə 0

Bitərəf 2

Səs vermədi 1

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

16. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.29 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

17. “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əminə Ağzadə,
Tahir Rzayev, Fazil Mustafa, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.31 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 91

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.37 dəq.)

Lehinə 87

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 89

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.37 dəq.)

Lehinə 82

Əleyhinə 3

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 85

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.37 dəq.)

Lehinə 87

Əleyhinə 1

Bitərəf	2
Səs vermədi	2
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

18. “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əminə Ağazadə

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.39 dəq.)
Lehinə	89
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1–4-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.39 dəq.)
Lehinə	86
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	2
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 5–8-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.40 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0

Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.41 dəq.)

Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

23 aprel 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri. Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat	(saat 11.11 dəq.)
İştirak edir	80
Yetərsay	83

Şakir müəllim, sizdə necədir?

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 18 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var. İclasa başlaya bilərik. Hörmətli həmkarlar, gündəlik sizə paylanıb. Xahiş edirəm, gündəliyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.11 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəmdə olan məsələlər haqqında kim çıxış etmək istəyirsə, buyursun, yazılsın. Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Aprel ayının 20-də Hacıqabulda səfərdə olarkən cənab Prezident Azərbaycan televiziyasına müsahibəsində bir sıra beynəlxalq və milli əhəmiyyətli məsələlər barədə ciddi mesajlar verdi. O mesajların ən əhəmiyyətlilərindən biri işğaldan azad olunmuş ərazilərimizin bərpası, məcburi köçkünlərin yerinə qayıtması məsələsi idi. Digər bir məsələ 30 il ərzində erməni vandalları tərəfindən işğal altında qalan ərazilərin tamamilə dağıdılması, Azərbaycanın iqtisadiyyatına, ekologiyasına, milli, mədəni sərvətlərinə vurulan zərərin hesablanması, beynəlxalq ekspertlərin bu məsələyə cəlb olunması və Azərbaycanın beynəlxalq məhkəmələr səviyyəsində Ermənistandan təzminat tələb etməsi idi ki, bunlar beynəlxalq aləmə, beynəlxalq auditoriyaya verilən ciddi mesajlardır. Azərbaycan bu mövqeyindən heç zaman geri çəkilməyəcək.

Cənab Prezidentin bu müsahibə zamanı toxunduğu ən ciddi məsələlərdən biri Zəngəzur dəhlizinin açılması və

bölgədə sülhün, asayişin, birgəyaşayışın təmin olunmasında bu dəhlizin əhəmiyyəti ilə bağlıdır. Cənab Prezident həmin müsahibəsində söylədi ki, Zəngəzur dəhlizinin yaradılması bizim milli, tarixi və gələcək maraqlarımıza tam cavab verir. Mən burada diqqəti “milli” və “gələcək” sözlərinə cəlb etmək istəyirəm. Dövlət başçısı həmçinin söylədi ki, Zəngəzur dəhlizinin yaradılması ilə Azərbaycan xalqı, oradan qovulmuş insanlarımız 101 il əvvəl əlindən çıxmış Zəngəzura qayıtmaq imkanları əldə edəcəklər. Eyni zamanda, Zəngəzur dəhlizinin yaradılması 101 il əvvəl bir-birindən aralı düşmüş iki müqəddəs Azərbaycan torpağını – Qarabağı və Naxçıvanı ərazi yolu, quru yolu baxımından bir-biri ilə birləşdirəcəkdir. Heç şübhəsiz ki, bu dəhlizin yaradılması, bütövlükdə, bölgədə Azərbaycanın mövqeyini daha gücləndirəcək, bizim söz sahibi olmaq imkanımızı dünyaya nümayiş etdirəcək, bölgə xalqlarının davamlı sülh, asayiş və birgəyaşayışını təmin edəcəkdir.

Onu da demək istəyirəm ki, bəzən biz mətbuatda Rusiya sülhməramlılarının hərəkətləri ilə bağlı müəyyən məsələləri oxuyuruq. Mən deputatlarımızdan xahiş edirəm, bu məsələlərlə bağlı fikir söyləyərkən təmkinli, ehtiyatlı davranınlar.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Hörmətli həmkarlar, yuxarı cərgələrdən 4 nəfər çıxış etmək istəyir. Nurlan Həsənov, Elşad Mirbəşir, Cavid Osmanov və Bəhrüz Məhərrəmov. Fazil müəllimdən sonra bir nəfərdən bir, Şakir müəllim, xahiş edirəm, təmin eləyin, çıxış eləsinlər. Çıxışlar, mən düşünürəm ki, Elman müəllimdən sonra bitəcək. Fazil Mustafa, buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkiləri! Bildiyiniz kimi, aprel ayının 1-dən başlayaraq bizdə icbari tibbi sığortanın tətbiqi artıq pilot layihə olmaqdan

çıxıb ümumrespublika səviyyəsində həyata keçirilir. Amma bu, yüz minlərcə vətəndaşın arasında ciddi çaşqınlıq yaradan bir problemə çevrilibdir və bu problemin də təcili həll olunması vacibdir. Öz nümunəmizdən demək istəyirəm. Bu günlərdə mən deputat həmkarım Qüdrət Həsənquliyevlə birlikdə peyvənddən sonrakı mərhələdə müayinəni təyin etmək, antiteli yoxlatmaq üçün el arasında “Leçkomissiya” deyilən bir quruma müraciət elədik və orada da hər birimiz 45 manat ödəyərək bu müayinədən keçdik. Orada bildirdim ki, yanvar ayının 1-dən əmək haqqımızdan 2 faiz icbari tibbi sığortaya köçürürük. Eyni zamanda, Milli Məclisə işə qəbul olunarkən əmək haqqı fondundan əlavə olaraq 2 faiz həmin icbari tibbi sığorta üçün vəsait ayrılır. Əgər bu hal tətbiq olunubsa, bu, hamıya aid edilməlidir. Söhbət bizdən getmir. Biz bu prosesi yola verə bilərik. Amma yüz minlərcə vətəndaşın təyinat olaraq harada müayinə-müalicə olunması açıq olaraq qalır. Bu, olduqca ciddi məsələdir və gələcəkdə narahatlıq yaradan əsas problemlərdən birinə çevriləcək. Əgər bizdə hazırlıq yetərli səviyyədə deyilsə, o zaman vaxtı uzadaq, 2022-ci ildən tətbiq olunsun. Bunu formal olaraq qeyd eləməyimizin mənası nədir?

Digər tərəfdən, vətəndaşların xəstəxananı və həkimi seçmək hüququ tanınmalıdır. Bu, olduqca vacibdir. Tutaq ki, sən bir müraciət edirsən və səni elə bir xəstəxanaya göndəririlər ki, orada lazım olan tibbi avadanlıqlar yoxdur. Belə bir vəziyyətdə də bildirirlər ki, digər xəstəxanalar özəldir. Orada müalicə olunma imkanı var, ora müraciət edə bilərsən. Ora da hər hansı bir vəsait ödənmir. Tutaq ki, “Semaşko”da bu vəsait 600 manatdırsa, qoy, həmin 600 manatı Mərkəzi Klinik Xəstəxanaya ödəsinlər, qalan məbləği vətəndaş özü müalicə alırsa, ödəyə bilər. Bu o

deməkdir ki, əgər hansısa bir fondun yaranması mümkündür deyilsə, indiyə qədər yaranmayıbsa, onda vətəndaşları bu formada çaşqın vəziyyətə salmaq yanlış nəticələr doğura bilər. Ona görə mən hesab edirəm ki, bu məsələ üzərində düşünmək lazımdır. Təbii ki, yeni yaranan qurumlardır və çətinliklər ola bilər. Amma, bütövlükdə, belə bir qərar qəbul olunubsa, vaxt müəyyən edilibsə, artıq onun hansısa bir bəhanəsi ola bilməz. Vətəndaş müalicəni necə başlayıbsa, məsələn, mən peyvəndi bu cür başlamışamsa, müayinəni ödənişli şəkildə etməyə borclu deyiləm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fazil müəllim. Nurlan Həsənov, buyurun.

N.Həsənov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Dəyərli həmkarlar, bu gün mən seçki dairəmdə vətəndaşlarımızı ciddi şəkildə narahat edən su problemi barədə danışmaq istəyirəm. Demək olar ki, seçki dairəmə məxsus bütün kənd və qəsəbələrdə, Zəim qəsəbəsi, Düyərli kəndi, Ələskərli kəndi, Sabirkənd, Zəimzirdaxan, Tatarlı, Çənlibel, Seyidlər, Qasımallar, Sarıtəpə, Şiştəpə, İrimaşlı, Çaparlı, Bayramlı, Qaranü, Dəllər qəsəbəsində – bəzilərinde içməli, bəzilərinde isə suvarma suyu ilə bağlı problem var. Vətəndaşlar, həqiqətən, bundan çox əziyyət çəkirlər. Bir çox hallarda dövlət balansında olan su quyularının müəyyən qrup şəxslər tərəfindən qeyri-qanuni özəlləşdirilməsi nəticəsində su ilə bağlı vacib bir problemə rast gəlinir. Yəni bəzi şəxslər dövlət balansında olan, yəni elektrik xərcləri dövlət büdcəsi hesabına ödənilən subartezian quyusuna zor gücünə yiyələnməklə digər kiçik sahibkarların dövlət balansında olan su quyusundan istifadəsinə maneçilik törədirlər. Bu isə dövlət büdcəsinə ziyan vurmaqla yanaşı, vətəndaşların da ciddi narazılığına səbəb

olur. Düşünürəm ki, dövlət balansında olan subartezian quyularının ədalətli istifadəsi təmin edilməlidir. Bununla bağlı müvafiq qurumlara dəfələrlə deputat sorğuları göndərmişik. Ümumiyyətlə, Şəmkir əhalisi çalışqandır, zəhmətkeşdir və insanlar kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə fəal məşğul olduqları üçün ilin hər fəslində suya ehtiyac var.

Şəmkir Azərbaycanda qeyri-neft məhsullarının ixracında öndə gələn bölgələrimizdəndir. Əminliklə deyə bilərəm ki, Şəmkirin kənd təsərrüfatı sahəsində daha böyük istehsal və ixrac potensialı var və bundan faydalanmaq lazımdır. Bunun üçün də su problemi mümkün olduğu qədər öz həllini taparsa, sahibkarlarımız üçün daha əlverişli şərait yaradılsa, bu, həm dövlətimiz, həm də xalqımız üçün çox faydalı olar. Diqqətiniz üçün təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Nurlan müəllim. Hikmət Məmmədov, buyurun.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri! Azərbaycan Prezidentinin regionlarımıza hər bir səfəri mühüm, əlamətdar hadisələrlə yadda qalır. Hacıqabul səfəri də istisna deyildir. Biz bilirik ki, 2003-cü ildən bu günə qədər regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı dövlət proqramları qəbul ediləndir və bu proqramlar çərçivəsində regionlarımızın inkişafı, regionlarımızda iqtisadi həyatın canlanması, əhalinin rifahının yaxşılaşması istiqamətində mühüm işlər görülüb. Biz Hacıqabulda da yeni aqroparkın açılışının şahidi olduq. Bu, hər şeydən öncə vətəndaşlarımız üçün yeni iş yerləridir. Eyni zamanda, sənaye məhəlləsinin də açılışının şahidi olduq. Bu da yeni iş yerləri olmaqla bərabər, həm də regional iqtisadiyyatın dirçəldilməsi və regional iqtisadiyyatın milli iqtisadiyyat müstəvisində payının artırılması deməkdir.

Əlbəttə, biz bilirik ki, sırf relyef və iqlim kontekstində Hacıqabul rayonunun torpaqları heç də münbit deyil. Amma buna baxmayaraq, bu ərazidə 60 sentner buğdanın istehsal olunması, mən düşünürəm ki, mühüm bir hadisədir. Çünki hazırda dünyada aparılan qida müharibələri kontekstində biz milli ərzaq təhlükəsizliyi məsələsini qiymətləndirməyə çalışsaq, görəcəyik ki, ərzaq istehsalı və ölkənin özünü təmin etməsi nə qədər əhəmiyyətlidir.

Azərbaycan Prezidenti Azərbaycan televiziyasına müsahibəsində bir sıra mühüm məsələlərə toxundu. Düşünürəm ki, onlardan biri milli tarixi yaddaşımızla bağlı idi. Azərbaycan Prezidenti dedi ki, biz 101 il əvvəl Zəngəzuru ermənilərə vermişik. Mən düşünürəm ki, bu, hər bir azərbaycanlı üçün bir çağırış idi. Eyni zamanda, dünyaya bir mesaj idi ki, Ermənistan–Azərbaycan münasibətlərini, Dağlıq Qarabağ probleminin kökünü bilmək istəyənlər çox uzağa deyil, cəmi 101 il əvvəl tarixi keçmişimizə ekskursiya etsələr, həqiqətin nədən ibarət olduğunu görəcəklər. Ona görə mən düşünürəm ki, bu çağırış hər birimiz üçün yeni vəzifələr müəyyənləşdirir. Həmçinin 101 il əvvəl olan tarixi hadisələrin, yəni İrəvanın, Zəngəzurun, Göyçənin, Lorupəmbəyin, Dərələyəzin ermənilərə hansı şərtlərlə və necə verildiyi ilə bağlı milli yaddaşımız üçün vəzifələr müəyyənləşdirir ki, biz bunu həm dünyaya çatdıraq, həm də bir millət olaraq milli yaddaşımızı yenidən təzələyək.

Hazırda müharibənin aktiv fazası başa çatıb. Amma bundan sonrakı mərhələ mədəniyyətlərin və mənəviyyatların savaşı olacaqdır. Biz bu savaşa hazır olmalıyıq. Azərbaycan Prezidentinin çağırışında səsləndirdiyi fikirlər də milli yaddaşa söykənərək bizim bu mədəniyyətlər və mənəviyyatlar müharibəsində qalib olmağımız üçün idi.

Çünkü yalnız və yalnız bu şərtlər içərisində bizim qələbəmiz daimi, əbədi ola bilər. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hikmət müəllim. Məndə məlumat var ki, Elşən Mirbəşirin əvəzinə Zahid Oruc çıxış etmək istəyir. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, söz verdiyiniz üçün təşəkkür edirəm. Hörmətli Məclis üzvləri, 5 il əvvəl böyük dövlət adamı Heydər Əliyevin bu tribunadan o vaxtkı maliyyə nazirinə tapşırığını, xalqın suallarına məhz onun özünün cavab verməli olduğunu xatırlatmışdıq. Aprelin 3-də Prezident iqamətgahının qarşısına ümid yeri kimi gələn itkin hərbcı valideynlərinin qarşısına çıxan Baş prokuror Kamran Əliyevin davranışlarını ehtiramalayıq sayıram. Biz prokurorluğun keçmişini ilə müqayisələr aparmırıq. Lakin Administrasiya–Baş Prokurorluq arasındakı yolu övladları savaştan keçən ata-analarla birgə addımlamaq, 5 aydır nisgil və ağrı yaşayan valideynlərə səmimi canıyananlıq göstərmək, sərt ittihamlara soyuqqanlı cavab vermək nümunəvi hərəkətdir. Yeni məmur obrazları, fərqli idarəçilik mədəniyyəti məhz belə formalaşır. Biz televiziya və radio kanallarında həmin dərdli adamlara tribuna verilmədiyinə dair tənqidləri qəbul etməliyik. Canlı yayımlar keçirən alternativ kanalların baxış sayından və yazılan şərhərdən nəticə çıxarmalıyıq. Yaxud başqa bir nümunə: “Azəriqaz”ın sədri Ruslan Əliyev son 4 ayda hər həftə sosial şəbəkələr üzərindən canlı yayımlar edərək minlərcə insanın qarşısında ən sərt suallara cavab verir, videoqəbullar keçirir, göstərişlərini açıq kanallar vasitəsi ilə verir. Deməli, Dövlət Miqrasiya Xidməti rəhbərinin 3 il əvvəl cəsarətlə həyata keçirdiyi çevik ünsiyyət platformasına hökumətimiz tam tərkibdə qoşulsa, dövlətin informasiya siyasəti köklü sürətdə dəyişər. Lakin bütün ha-

kimiyət institutlarının davranışları belədirmi? Təəssüf ki, deyil. Baxın, hərbi strukturlarımız, hərbi prokurorluq və məhkəmə orqanları 2016-cı ilin 4 günlük Aprel müharibəsindəki qələbəmizdən sonra orduya qarşıya qurulan qəsb planı üçün saxta əsaslar yaradan düşmən hiyləsi nəticəsində övladlarını itirən və ya övladlarına qarşı məhkəmə qərarı ilə təsdiq olunan işgəncə faktı bildirilən, lakin bununla dövlətdən üz döndərməyən, buna görə hər cür ehtirama layiq olan anaların qarşısına həm özləri, həm də cəmiyyətdəki nüfuzlu insanlar vasitəsi ilə çıxsaydılar, bu linç kampaniyası belə getməzdi. Gərək ölkə rəhbəri mütləq tapşırıq versin? Müavinətləri kəsilən 10 minlərcə insanın, kredit ala bilməyən sahibkarların, yaxud haqsız hökmlə qarşılaşan insanların da qarşısına mütləq çıxmaq lazımdır. Müasir kommunikasiya vasitələri tamam yeni idarəçilik tələbləri ortaya qoyur. Kənardan bizə mövzu, gündəlik, siyasət, rəy diktə edənlərin qarşısına yalnız xalqla qurulan daimi kommunikasiya ilə çıxmaq olar. Bəs onda ənənəvi partiya konfransları, aktivlərlə açıq və ya virtual görüşlər, canlı yayımlı müşavirə və iclaslar haradadır? Gözəl binalara, optik internet resurslarına, yüksək markalı kompüterlərə malik olmaqla iş bitmir. Qələbəmizi sürətlə xərcləmək, əsrlərə yetəcək zəfərimizi gündəlik hüquq, sosial problemlər, idarəetmə qayğıları içərisində eritmək olmaz. Tənqid və ittihamçılar təkcə hökuməti, bir strukturu deyil, sonda dövləti hədəf seçirlər. İnformasiya vakuumunun yerini şayiə və böhtanlar tutur. Dövlət nə qədər işlər görsə də, bəzən təqdimatlar cəmi bir günə yetir. Axı ictimai rəy...

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

CAVID OSMANOV, buyurun.

C.OSMANOV. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli

Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri və media nümayəndələri! Əlbəttə ki, 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan dövləti müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə parlaq qələbə qazandı və bölgədə yeni reallıqlar yaratdı. Əgər Vətən müharibəsində Azərbaycanı bölgənin lider dövləti kimi hesab edirdilərsə, artıq müharibədən sonra dövlətimizin parlaq qələbəsi nəticəsində gücü göstərildikdən sonra Azərbaycan artıq dünya miqyasında söz sahibinə çevrilmiş bir dövlət oldu. Əlbəttə ki, bu günədək bunu həzm edə bilməyən qüvvələr mövcuddur. İstər Ermənistanın daxilində revanşist qüvvələr, istərsə də erməni lobbisi və onların havadarları tərəfindən müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarda, xüsusən hərbi qənimətlər parkını hədəf alan, Vətən müharibəsindən, noyabrın 10-da imzalanan üçtərəfli bəyanatdan sonra Azərbaycan torpaqlarında, azad edilmiş ərazilərimizdə diversant qrupların ələ keçirilməsi bir daha göstərir ki, Ermənistan, onların havadarları Azərbaycana müxtəlif vasitələrlə təzyiqlər göstərməyə çalışırlar. Əlbəttə, onların arxasında dayanan qüvvələr də elə Ermənistanda, digər dövlətlərdə rəngli inqilablar keçirən qüvvələrin maliyyə dəstəyini və onların bu bölgədə çirkin niyyətlərinin həyata keçirilməsi məqsədini daşıyır.

Azərbaycan güclü, qüdrətli dövlətdir və bu güclü, qüdrətli Azərbaycan konsepsiyası 2003-cü ildə cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin ilk dəfə Prezident seçilərkən qarşıya qoyduğu hədəf idi. Azərbaycan artıq bu hədəfə çatmışdır. Bu baxımdan da postmüharibə dövründə Azərbaycan bölgədə uzunmüddətli sülhün, əmin-amanlığın bərqərar olunmasının tərəfdarı olduğu, eyni zamanda, yeni platformalar, əməkdaşlıq platformaları təqdim etdiyi bir halda, bu çirkin əməllərə qarşı da mübarizə aparmalıyıq.

Elə bu günlərdə AŞPA-da da bəzi parlamentarilər bu məsələ ilə bağlı Azərbaycana qarşı qərəzli, böhtan xarakterli təzyiqlər göstərməyə çalışmışdılar. Əlbəttə ki, nümayəndə heyətimiz onların tutarlı cavabını verdi. Bir daha deyirəm ki, Azərbaycan təkəcə bölgədə deyil, artıq dünya miqyasında qüdrətli və güclü dövlətə çevrilmişdir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Əli Məsimli. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Bugünkü gündəliyə daxil olan şəhid adının əbədiləşdirilməsi, şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında dəyişikliyin əhəmiyyəti barədə bir neçə söz demək istərdim. Bu, ümumiyyətlə, şəhid adının əbədiləşdirilməsi istiqamətində görülən işlərə böyük impuls verəcək. Bununla əlaqədar olaraq Şəkidə görülən bir məsələni xüsusi qeyd etmək istərdim. Ekoloji Təmiz Məhsul İstehsalçıları və İxracatçıları İctimai Birliyi bir sıra təşkilatların təşəbbüsü ilə Azərbaycan Pedaqoji Universitetinin Şəki filialının ərazisində həm özümüzün əldə etdiyi ağaclar, həm də verilən ağacların hesabına bir zəfər parkı saldı. Eyni zamanda, Şəkidə yaşıllaşdırılması lazım olan sahələrdə də şəhidlərin hər birinin şərəfinə bir ağac əkmək təşəbbüsü ilə 3100-dən artıq ağac əkildi. Bu ağacların bir hissəsi isə şəhidlərin məzarlarının ətrafında əkildi. Hörmətli Sədr, burada görünən tərəf biz olsaq da, imkandan istifadə edib Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə təşəkkür edirəm. Ağacların əksər hissəsini həmin nazirlik təqdim etmişdir. Burada həmin nazirliyin təmsalında icraedici hakimiyyətin, yerli icra strukturlarının, qeyri-hökumət təşkilatlarının birgə səyi olduğuna görə, hesab edirəm ki, bu, yaxşı bir modeldir. Bunu gələcəkdə də inkişaf etdirməklə şəhid

adlarının əbədiləşdirilməsi istiqamətində bu cür maraqlı layihələr həyata keçirmək olar.

Hörmətli Sədr, biz şəhidlərin məzarlarını ziyarət edən zaman orada rastlaşdığımız şəhid valideynlərinin qaldırdığı iki məqamı xüsusi qeyd etmək istərdim. Şəkinin Suçlu kəndində olanda şəhid atası bildirdi ki, bizim kənddə bir məktəb və bir şəhid var. Amma qanunvericilikdə elə tələblər qoyulub ki, həmin məktəbə mənim oğlumun adının qoyulması mümkün deyil. Ona görə hesab edirəm ki, şəhidlərlə bağlı qanunvericiliyə də yenidən baxmaq, imkan olan sahələrdə məktəblərə, kəndlərdə küçələrə adlar verməklə onu genişləndirmək olar.

Biz 4 şəhid məzarına əklil qoyduq. Onlardan ikisi birinci Qarabağ müharibəsi, ikisi isə ikinci Qarabağ müharibəsi şəhidi idi. Bu son müharibə şəhidlərinin qəbirləri çox yüksək səviyyədə götürülüb. Amma birincilərlə bağlı bunu demək olmaz. Birinci Qarabağ müharibəsi şəhidlərinin də qəbirlərinin götürülməsini vacib hesab edirəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Bəhruz Məhərrəmov. Buyurun.

B.Məhərrəmov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, dəyərli həmkarlar, Əli müəllimin qaldırdığı məsələni mən də davam etdirmək istəyirəm. Şəhid ailələri və qazilərlə iş dövlət siyasətinin prioritetlərindəndir. Bu mənada düşünürəm ki, Vətən müharibəsinin yaratdığı yeni reallıq fonunda şəhid adının əbədiləşdirilməsi istiqamətində mövcud hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi məsələsinə baxmalıyıq.

1993-cü ildə qəbul edilmiş qanuna əsasən şəhidin adı küçə, meydan, məktəb və sair obyektlərə verilə bilər. Nazirlər Kabinetinin 1994-cü il 10 sayılı qərarında isə deyilir ki, şəhidin adının bu cür əbədiləşdirilməsi üçün şəhid ya milli qəhrəman olmalıdır, ya da vətən uğrunda döyüslərə

görə ən az 2 ordenlə təltif olunmalıdır. Mən indi təmsil etdiyim Biləsuvarı misal göstərim. Bizdə hər kənddə Vətən müharibəsinin orta hesabla 3–4 şəhidi var. Mövcud qaydalar isə 2 ordeni olmadığına görə şəhidin adının vaxtı ilə onun yaşadığı küçədə, yaxud kənddə əbədiləşdirilməsinə icazə vermir. Bu, haqlı gileylərə səbəb olur. Bilirsiniz, şəhid adının adsız küçələrdən birinə verilməsi, mənəcə, çox yaxşı olar. Üstəlik, şəhid ailəsinin də könlü xoş olar, gənc nəsil üçün də bir dərs olar, şəhid adının əbədiləşdirilməsi də daha yüksək səviyyəli vasitə olar.

Mən ikinci bir məqamı diqqətə çatdırmaq istəyirəm. Yəqin ki, AŞPA-da erməni deputatların çıxışını izlədiniz. Fikir verdinizsə, o deputatların iddiaları Azərbaycanda bəlli siyasi kəsimin rəhbər tutduğu tezislərlə bir çox istiqamətlərdə, məsələn, hərbi qənimətlər parkına yanaşmada tam mənada eynidir. Kimsə düşünə bilər ki, erməniləri xəstə təfəkkür və məğlubiyyətin acısı danışıdır. Bəli, bu da ola bilər. Lakin AŞPA-nın özünün də qərəzli mövqeyi, üstəlik, bu işrənc kampaniyaya Azərbaycandan da ənənəvi radikal kəsimin dəstək verməsi onu göstərir ki, bu tezislər eyni məkandan gəlir, bunlar eyni yerdən tapşırıq alırlar.

Hüquqşünaslar, xüsusən də beynəlxalq hüquqçular son acı təcrübələrdən yaxşı bilirlər ki, hüquq müdafiə “təsisatları” siyasi məqsəd güdən hansısa bir hesabat hazırlamaq istəyəndə əvvəlcə konturları müəyyən edirlər. Hazırda Azərbaycana qarşı davam edən bu kampaniya Azərbaycanın əleyhinə hesabatların konturlarını özündə ehtiva edir. Hədəf də bəllidir: Azərbaycan dövlətinə qarşı aşkar düşmənçilik fəaliyyəti. Əli müəllim, Siz özünüz də təcrübəli hüquqşünas kimi, digər həmkarlarımız da bilir ki, bizim Cinayət Məcəlləsində Azərbaycan Respublikasına qarşı düşmənçilik fəaliyyəti aparmaqda xarici dövlətə,

təşkilata və onların nümayəndələrinə kömək etmək dövlətə xəyanət hesab olunur, ağır cinayət kimi tövsif olunur. Çıxışlar, fəaliyyət, cinayət təqibi üçün əsaslar ortadadır. Düzü, mən bilmirəm, hüquq mühafizə orqanları nəyi gözləyirlər? Mən bir daha üzümü aidiyyəti orqanlara tutaraq xahiş edirəm ki, reaksiya versinlər. Çünki bu, artıq siyasi mübarizə deyil, bu, dövləti hədəf almaq deməkdir. Proseslər nəzarətə götürülmədikcə cəzasızlıq mühiti daha böyük problemlərə yol açır, toxunulmaz sayılan dəyərlərimiz təhqir olunur. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Jalə Əliyeva. Jalə xanım, buyurun.

J.Əliyeva. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Bu həftə yenə növbəti açılışlar yaşadıq, yenə Azərbaycanımızın sürətli və dinamik inkişafına, Vətən müharibəsindən sonrakı tarixi zəfərimizə töhfə verəcək yeniliklərin şahidi olduq. Ölkə Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin Hacıqabula son səfəri və səfər zamanı həyata keçən açılışlar güclü, qüdrətli Azərbaycanın öz yolu, öz seçimi ilə qarşısına qoyduğu hədəflərə doğru inamla addımlamasının təsdiqinə və təcəssümünə çevrildi. Bu açılışların hər biri iqtisadiyyatımızın gücləndirilməsi, möhkəmləndirilməsi ilə yanaşı, insanlarımızın, bölgə sakinlərinin yeni iş yerləri ilə təmin olunması, maddi rifah hallarının, güzəranlarının yaxşılaşdırılması ilə birbaşa bağlı olan addımlar idi. Bunlar Azərbaycan dövlətinin, onun rəhbərinin bütün çətinliklərə, xüsusən bütün bəşəriyyət üçün bəlaya çevrilmiş koronavirus pandemiyası və onun iqtisadiyyata təsirlərinə rəğmən, ölkənin inkişafı üçün, yüksəlişi üçün çalışdığına göstəricisidir. Hacıqabul səfəri həmçinin bütün dünyaya, istər 30 ildə müstəqilliyimizi həzm və qəbul edə bilməyənlərə, istərsə də tarixi məkrli

qonşularımıza, düşmənlərimizə və onları bizim üzərimizə qaldıranlara bir dərs, bir zərbə idi. Ali Baş Komandan Azərbaycan televiziyasına növbəti və tarixi müsahibəsində verdiyi mesajlarla, bəyanatlarla, xəbərdarlıqlarla elə bir dərs verdi, elə bir zərbə vurdu ki, çoxları bunun təsirindən hələ çox gec aylacaqlar. O özünün birmənalı mövqeyini ifadə edərək bir daha qətiyyətini, cəsəətini, iradəsini nümayiş etdirdi.

Son zamanlar bütün çıxışlarında qırmızı xətt olaraq keçən Zəngəzur və Zəngəzur dəhlizi məsələsinə toxunan qalib sərkərdə bir daha özünün və xalqının prinsipial və geridönməz mövqeyini ortaya qoydu. Müzəffər Ali Baş Komandan son zamanlar ölkə və dünya gündəmindən düşməyən daha bir vacib məsələyə – “İsgəndər-M” məsələsinə qayıtdı. Yenə özünəməxsus dik duruşu, cəsəəti ilə Azərbaycan xalqının və Azərbaycan dövlətinin haqlı tələblərini, gözləntilərini səsləndirdi. Dövlət başçısı qeyd etdi ki, Azərbaycan xalqı bu məsələ ilə bağlı ortada olan və açıq qalan suallara cavab gözləyir. “Şuşa şəhərində “İsgəndər-M”in tapılması və məsələ ilə bağlı bu günə qədər bizə cavabın verilməməsi, əlbəttə ki, Azərbaycan xalqında və rəhbərliyində haqlı olaraq təəssüf və təəccüb doğurur” – deyən ölkə Prezidenti, eyni zamanda, ümidini də ifadə etdi ki, bu məsələyə, nəhayət, aydınlıq gətiriləcək. Çünki strateji tərəfdaşlar arasında münasibətlər səmimi olmalıdır. Bəli, kimliyindən, hansı dövlət olmasından asılı olmayaraq, bütün tərəfdaşlar bizimlə səmimi, bizim davrandığımız kimi davranmalıdırlar. Səmimiyyət və dostluq qarşılıqlı olmalıdır. Bu bizim haqlı tələbimiz və mövqeyimizdir. Bu mövqeyimiz, tələbimiz də nəzərə alınmalıdır...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Jalə xanım. Sonuncu çıxış edən Elman Nəsirov.

Elman müəllim, buyurun.

E.Nəsirov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri! Mən də Cəlilabad üçün xarakterik olan su qıtlığı problemi ilə bağlı məsələyə bir neçə kəlmə ilə toxunmaq istəyirəm. Bu məsələ son günlər xüsusən ciddiləşib. Sahibkarlar şikayət edirlər, məktubla, telefon zəngləri ilə müraciət edirlər ki, köməklik edilsin. “Məhsulu əkmışik”, – onlar xüsusən kartof məhsullarının əkini ilə daha çox məşğuldurlar, – “ancaq məhsulumuz gözümüzün qabağında məhv olub gedir”. Bununla əlaqədar mən də Cəlilabadda oldum, seçicilərimlə görüşlər keçirdim. Əsas xahiş məhz bu idi ki, təxminən 20 gün su ilə təmin olunmaları onları çox böyük bir bəladan hifz edə bilər. Mən də hadisə yerindən Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin sədri hörmətli Zahid Mikayılova ilə əlaqə saxladım. Yeni sədrdir. Vəziyyətin nə qədər gərgin, nə qədər dramatik olduğunu bildirdim. Bir qədər sonra isə artıq bu problemin həlli istiqamətində ciddi addımlar atıldı və xəbər gəldi ki, artıq su təminatında işlər görülməyə başlanıb. Sədr müavini Cəlilabada göndərildi. Bir neçə nasos stansiyası işə salındı və insanlar gördülər ki, problemin həlli istiqamətində real addımlar atılıb. Onlar da mənə bildirdilər ki, Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin sədri hörmətli Zahid Mikayılova təşəkkürlərini çatdırım. Bu cür operativ şəkildə reaksiya verildi və insanları çox narahat edən bu məsələ artıq öz həllini tapmaqdadır. Bəli, hələ yenə də müəyyən çətinliklər var. Amma əsas odur ki, su intensiv şəkildə Cəlilabada daxil olur və insanlar bu məsələnin həllində konkret nəticəni gördülər.

Müəyyən subyektiv məsələlər də olub. Bəzən görürsən ki, müxtəlif süni vasitələrlə buna əngəl törədirlər, müəy-

yən maneələr də olur. Mən bu məsələləri də sədrə izah etdim. O, söz verdi ki, ilk səfərlərindən birini məhz Cəlilabada edəcək. Birinci səfəri Qarabağ bölgəsinədir, sonra isə Cəlilabada gəlib, bu vəziyyətlə yerində tanış olacaq.

Bunları söyləmək istəyirdim. Hesab edirəm ki, məsələyə, problemə göstərilən operativ reaksiya onun həllinə gətirib çıxarır. Bu gün də bu məsələni qaldırmağım məhz Cəlilabadlı sahibkarların xahişi ilə bağlı idi. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Elman müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin məsələlərinə keçirik. Bilirsiniz ki, bu gün biz 18 məsələni müzakirə etməliyik.

Gündəliyin 1-ci məsələsi İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Koordinatorun illik məlumatıdır. Məlumat sizə paylanıb. Qeyd edirəm ki, Milli Məclisin İnsan hüquqları, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitələrinin birgə iclasında məlumatın geniş müzakirəsi keçirilmiş və müsbət rəy verilmişdir. Beləliklə, hörmətli həmkarlar, illik məlumatı parlamentə təqdim etmək üçün mən Azərbaycan Respublikası daxili işlər nazirinin birinci müavini hörmətli Seyfulla Əzimova söz vermək istəyirəm. Seyfulla müəllim, buyurun.

S.Əzimov, Azərbaycan Respublikası daxili işlər nazirinin birinci müavini.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkili! Xalqımızın Vətən müharibəsində tarixi qələbəsi ilə yadda qalan 2020-ci ildə köləliyin müasir formalarından olan insan alveri ilə mübarizə bir an belə səngiməmiş, əksinə, əvvəlki illərdə əldə edilmiş uğurların inkişaf etdirilməsi başlıca vəzifələrdən olmuşdur.

Ancaq məlum olduğu kimi, ötən il pandemiyanın dünyada doğurduğu problemlər və sosial-iqtisadi fəsadlar

əksər ölkələrdə insan alverinə məruz qalma riskini də dəfələrlə artırmış, paralel olaraq cinayətkar qruplaşmalar üçün yeni imkanlar açmış, məcburi əmək, məişət zorakılığı ilə müşayiət olunan cinsi istismar halları, ölkədaxili insan alveri cinayətləri xeyli çoxalmışdır.

BMT-nin İnsan alveri ilə bağlı ümumdünya hesabatına əsasən global miqyasda müəyyən edilmiş qurbanların 50 faizi cinsi istismara, 38 faizi məcburi əməyə məruz qalmış, 6 faizi cinayətkar fəaliyyətə cəlb olunmuş, qalanı dilənçilik, məcburi nikah, insan orqanlarının alğı-satqısı və digər məqsədlər üçün istismar edilmişdir.

Sözsüz ki, koronavirus infeksiyası ilə bağlı ölkəmizdə də tətbiq edilən məhdudiyyətlər insan alveri ilə mübarizədə planlaşdırılan tədbirlərin tam keçirilməsini istisna etmişdir. Bununla belə, insan alveri cinayətlərinin aşkar edilməsi və qarşısının alınması, onlara şərait yaradan halların müəyyən edilib aradan qaldırılması, həmin hüquqazidd əməllər, həssas əhali qruplarının müdafiəsi sahəsində fəaliyyət diqqət mərkəzində olmuşdur.

Ötən ilin ən mühüm hadisələrindən biri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə insan alverinə qarşı mübarizəyə dair sayca dördüncü Milli Fəaliyyət Planı təsdiqlənmiş və bu konseptual sənədlə icraatı 2020-ci ildə nəzərdə tutulan tədbirlər yerinə yetirilmişdir. Konkret olaraq xarici dövlətlərdə müəyyən edilmiş insan alverinin qurbanları Azərbaycana qayıdış şəhadətnaməsinin verilməsinə görə dövlət rüsumundan azad edilmişdir.

“Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi haqqında Əsasnamədə əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan insan alveri qurbanlarının yaşayış yeri üzrə qeydiyyatla alınması proseduru təsbit edilmişdir.

“Azərbaycan Respublikasında məişət zorakılığı ilə mübarizəyə dair 2020–2023-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nda və “Azərbaycan Respublikasının Uşaqlara dair 2020–2030-cu illər üçün Strategiyası”nda qadınların və uşaqların insan alveri təhlükəsindən müdafiəsinə yönəlmiş tədbirlər də nəzərdə tutulmuşdur.

Nazirlər Kabinetinin insan alveri ilə mübarizəni tənzimləyən aidiyyəti qərarlarına qurbanların ödənişsiz psixoloji yardım almaq hüququ və həmin yardımın göstərilməsinin xüsusiyyətlərinə dair normalar əlavə olunmuş, psixoloji reabilitasiya və psixoloji korreksiya qurbanlara göstərilən xidmətlərə aid edilmişdir.

Koronavirus pandemiyası ilə əlaqədar ölkəmizdə sosial izolyasiya tədbirlərinin tətbiqinə başlanıldığı 2020-ci il 14 mart tarixinədək olan müddətdə daxili işlər orqanları tərəfindən səhiyyə qurumlarının həkim mütəxəssisləri və psixoloqlar cəlb olunmaqla, insan alveri ilə bağlı orta ixtisas və ali təhsil müəssisələrində 350-dən çox görüş, yığıncaq və konfrans keçirilmişdir. Sonrakı dövrlərdə onlayn formatda maarifləndirmə işi təşkil olunmuşdur.

Təhsil Nazirliyi, İnsan alverinə qarşı qeyri-hökumət təşkilatları Koalisiyası və ASAN könüllülərinin iştirakı ilə insan alverinə qarşı mübarizə gününə həsr olunmuş virtual görüş keçirilmişdir. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən təşkil olunmuş daha 10 təbirdə iştirakçılara məcburi əməyin, xüsusən uşaq əməyinin istismarının qarşısının alınması yolları, müvafiq qanunvericiliyin tələbləri izah edilmiş, habelə Mədəniyyət Nazirliyi respublikanın 13 şəhər və rayonunda 20-dən çox vebinar və iclaslar keçirmişdir.

Xarici ölkələrə gedən vətəndaşların, eləcə də ölkə ərazisindən tranzit istifadə edən və respublikaya gələn

əcənəbilərin insan alveri təhlükəsi barədə məlumatlandırılması davam etdirilmiş, bu məqsədlə 12 min maarifləndirici vəsait hazırlanıb aidiyyəti hökumət strukturlarına təqdim olunmuşdur.

Dövlət Sərhəd və Dövlət Miqrasiya xidmətləri tərəfindən beynəlxalq marşrutlarda hərəkət edən şəxslərə Azərbaycan, ingilis və rus dillərində insan alveri riskləri, bu növ təhlükə ilə üzləşdikləri zaman müraciət edə biləcəkləri qurumlar haqqında maarifləndirici bukletlər paylanmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində ümumilikdə 31 tədbir keçirmiş, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin nümayəndələri isə 15-ə yaxın televiziya və radio kanalda, həmçinin elektron, kütləvi informasiya vasitələrində maarifləndirmə xarakterli verilişlərdə iştirak etmişlər.

İnsan alverinə qarşı mübarizədə görülmüş işlərin ictimaiyyətə çatdırılması məqsədi ilə müvafiq məlumatlar Daxili İşlər Nazirliyinin İnsan Alverinə qarşı Mübarizə Baş İdarəsinin internet sahifəsində yerləşdirilmişdir.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, təbliğat işinin təşkilində Qeyri-Hökumət Təşkilatları Koalisiyasının, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının və kütləvi informasiya vasitələrinin böyük əməyi olmuşdur. Eyni zamanda, qeyri-hökumət təşkilatlarının insan alverinə qarşı mübarizəyə dair təqdim etdiyi 20 layihəyə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası tərəfindən 172,5 min manat vəsait ayrılmışdır.

İnsan alverinə qarşı mübarizə sahəsində fəaliyyət göstərən mütəxəssislər, o cümlədən hüquq mühafizə orqanlarının əməkdaşları üçün təlim və treninqlər də pandemiya

ilə bağlı hökumət tərəfindən müəyyən edilmiş tələblər çərçivəsində baş tutmuşdur.

Daxili işlər orqanlarının rəhbər heyəti, əməliyyat və istintaq qurumları əməkdaşlarının cəlb olunduğu ixtisasartırma kurslarında insan alveri ilə mübarizənin xüsusiyyətləri nəzərə çatdırılmış və xüsusi polis qurumunun nümayəndələri həmin tədbirdə təlimatçı qismində iştirak etmişlər.

Yetkinlik yaşına çatmayanlarla iş strukturlarının 150-yə yaxın zabitinin iştirakı ilə keçirilmiş treninqlərdə isə insan alverinin qurbanı olan uşaqların aşkarlanması və müdafiəsi ilə bağlı mövzular tədris olunmuşdur.

Bununla yanaşı, Ədliyyə Nazirliyinin və Vəkillər Kollegiyasının təşkilatçılığı ilə hakimlər və vəkillər üçün təşkil olunmuş ixtisasartırma kurslarında insan alveri probleminə ayrıca mövzu olaraq yer verilmişdir.

İnsan alveri ilə bağlı əksər cinayətlərin transsərhəd xarakter daşması nəzərə alınaraq hesabat dövründə xarici tərəfdaşlar və təşkilatlarla qarşılıqlı əlaqələrin gücləndirilməsi də diqqət mərkəzində olmuşdur.

Mənşə və təyinat ölkələrinin əlaqədar dövlət orqanlarının nümayəndələri ilə görüşlər zamanı məlumat mübadiləsinin intensivliyinin artırılması, qurbanların öz ölkələrinə qaytarılmasının sadələşdirilmiş mexanizmləri, axtarışa elan edilmiş təqsirləndirilən şəxslərin ekstradisiyası və digər vacib məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

İnsan alverinə qarşı mübarizədə əməkdaşlığın perspektivləri Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatının, Amerika Birləşmiş Ştatlarının Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin və bu ölkənin Azərbaycandakı səfirliyinin təmsilçiləri ilə görüşlərdə də müzakirə edilmişdir.

Müvafiq sahədə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Narkotiklər və Cinayətkarlıq üzrə İdarəsinin, Avropa Şura-

sının İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Ekspertlər Qrupu – GRETA-nın, Beynəlxalq Miqrasiya və Beynəlxalq Əmək təşkilatlarının hesabatları öyrənilmiş, təklif və tövsiyələri nəzərə alınmış, bütövlükdə, həmin donor təşkilatlarla əməkdaşlıq gücləndirilmişdir. Ümumən, Daxili İşlər Nazirliyinin 40-a yaxın ölkənin aidiyyəti dövlət strukturları ilə imzaladığı 100-dən çox müqavilə insan alverinin qurbanı olan Azərbaycan vətəndaşlarının yerinin digər dövlətlərdə operativ müəyyən edilməsində, həmin cinayətləri törədənlər haqqında məlumatların toplanmasında, razılaşıdırılmış tədbirlərin keçirilməsində bu gün də real nəticələr verməkdədir.

Hörmətli millət vəkilləri, insan alverinin geniş yayılmış formalarından olan məcburi əməklə mübarizə sahəsində vəzifələr də planlı şəkildə yerinə yetirilmişdir. Pandemiya dövründə həyata keçirilən məşğulluq proqramı çərçivəsində 100 min nəfərin işlə təmin olunması və 12 min ailənin özünüməşğulluq proqramlarına cəlb edilməsi vətəndaşların məcburi əməyin qurbanına çevrilməsi riskini əhəmiyyətli dərəcədə azaltmışdır. Bu xüsusda qeyd edilə bilər ki, ölkə üzrə bağlanmış əmək müqavilələrinin sayının xeyli artması, eləcə də işsiz və iş yerini müvəqqəti itirmiş şəxslərə dövlət tərəfindən 450 milyon manat vəsaitin ödənilməsi qeyri-formal məşğulluğun azalmasında və məcburi əmək cinayətlərinin profilaktikasında mühüm amillərdən olmuşdur.

Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin Əmək Münasibətlərinin Monitorinqi Mərkəzi tərəfindən tikinti sektorunda həyata keçirilən nəzarət tədbirləri də əmək münasibətlərinin rəsmiləşdirilməsində ciddi irəliləyişlərin olduğunu göstərmişdir. Belə ki, əvvəlki illərdə tikinti obyektlərinin inşası ilə məşğul

olan işçilərin təxminən 34 faizi əmək müqaviləsi bağlanmadan çalışdırsa, hazırda bu göstərici 13 faizədək azalmışdır və bu azalma davam etməkdədir.

Monitorinqlər zamanı 67 nəfərin əmək, yaxud xidməti müqavilə olmadan işləməsi aşkarlanmış və bununla əlaqədar aidiyyəti təşkilat barədə toplanmış materiallar Baş Prokurorluğa göndərilmiş, 4-ü inzibati qaydada cərimələnmişdir.

Hesabat ilində həyata keçirilmiş əməliyyat-axtarış tədbirləri ilə respublika üzrə cəmi 5 məcburi əmək faktı müəyyən edilmişdir. Bu cinayətlərin 9 qurbanının ölkə daxilində kənd təsərrüfatı sahəsində istismar edildiyi məlum olmuş və hər bir fakt üzrə istintaq aparılaraq təqsirkar şəxslər məhkəmə məsuliyyətinə verilmişdir.

Uşaq əməyinin istismarının qarşısının alınması məqsədi ilə keçirilmiş reydlər zamanı ailə mühitindən, pedaqoji və ictimai təsir vasitələrindən kənar qalan, küçələrdə işləyən və dilənçilik edən 370 uşaq aşkar edilmişdir. Aparılmış yoxlamalar həmin uşaqların məcburi əməyin qurbanı olmadığını, lakin onların, demək olar ki, hamısının Azərbaycanda uzun illər məskunlaşmış qaraçı ailələrindən olduqlarını göstərmişdir. Müvafiq istiqamətdə araşdırmalarla məlum olmuşdur ki, onlar valideynlərinin dövlətdən ünvanlı sosial yardımlar almasına, əksəriyyətinin bələdiyyə və pay torpaqlarının olmasına baxmayaraq, müxtəlif bəhanələrlə işləməkdən boyun qaçırır, yalnız özlərinə peşə seçdikləri və azyaşlı uşaqlarını da cəlb etdikləri dilənçiliklə məşğul olurlar.

Qeyd edilən şəxslər də daxil olmaqla, övladlarının təlim-tərbiyəsi ilə bağlı üzərinə düşən vəzifələri yerinə yetirməyən 120 valideyn barəsində inzibati tənbeh tədbirləri görülmüşdür. Bununla bərabər, müvafiq problemlərin

aradan qaldırılması, uşaqlara qayğı və yardımların göstərilməsi məqsədi ilə yerli icra hakimiyyətləri yanında komissiyalara, qəyyumluq və himayə orqanlarına 450 material göndərilmişdir.

Yeri gəlmişkən, məlumat üçün diqqətə çatdırım ki, azyaşlılara tütün məmulatlarının satılması faktlarına görə 1568 şəxs inzibati məsuliyyətə cəlb edilmişdir.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin əməkdaşları 2020-ci ildə övladlığa götürülmüş, qəyyumluğa və himayəyə verilmiş 120 uşağın yaşadığı ünvanlarda monitorinqlər keçirmiş, hər birinə zəruri sosial yardımlar göstərmişlər. Müvafiq monitorinqlər həmçinin yerli icra hakimiyyəti orqanlarının qəyyumluq və himayəçilik komissiyaları tərəfindən 277 uşağın yaşadığı ailələrdə də aparılmışdır. Belə yoxlamalar zamanı övladlığa götürülmüş uşaqların hüquqlarının pozulması halları aşkarlanmamışdır.

İnsan alveri cinayətlərinin aşkarlanması və təqsirkar şəxslərin məhkəmə məsuliyyətinə cəlb olunması sahəsində həyata keçirilmiş əməliyyat-axtarış tədbirləri səmərəli olmuşdur. Nəticədə 155 insan alveri, habelə insan alveri məqsədi ilə sənədlərdə qanunsuz hərəkətlərlə əlaqədar 40 cinayət qeydə alınmışdır. 2019-cu illə müqayisədə sözügedən hüquqazidd əməllərin sayının 14 fakt və ya 7,5 faiz artması əvvəlki illərdə törədilmiş latent xarakteri daşıyan bu cinayətlərin daha çox aşkarlanması ilə əlaqədar olmuşdur.

Məcburi əmək cinayətlərinin hamısı, insan alveri cinayətlərinin isə 98 faizi açılmış, onları törətmiş 7 nəfərdən ibarət 3 cinayətkar qrup zərərsizləşdirilmişdir. Həmin cinayətlərə görə başlanmış cinayət işləri üzrə 20 nəfər təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilmişdir. Cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmiş şəxslərin sayının aşkarlanmış faktlara nisbətdə az olması bir insan alverçisinin bir neçə

qurbanı istismar etməsindən irəli gəlməklə bu növ cinayətlərin xarakterik əlaməti kimi qeyd olunmalıdır.

Axtarışda olan 23 təqsirləndirilən şəxsdən 10-u tutulmuş, xarici dövlətlərdə gizlənən 13 nəfərin aşkarlanıb ölkəyə ekstradisiya olunması istiqamətində isə hazırda lazımı tədbirlər görülür.

Məhkəmələr tərəfindən ittiham hökmü çıxarılmış 15 nəfərdən 12-si azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş, 2 nəfər şərti məhkum edilmiş, 1 nəfərin cəzası təxirə salınmışdır.

Müəyyən edilmiş 94 insan alveri qurbanından 93-ü Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı, 1-i əcnəbi olmuşdur. Onlardan 81-i cinsi istismar məqsədi ilə Türkiyə Respublikasına, 4-ü Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə aparılmış, 9-u ölkə daxilində məcburi əməyə məruz qalmışdır. Zərərçəkənlərdən 80-i Daxili İşlər Nazirliyinin sığınacağına yerləşdirilərək hər birinə tibbi, psixoloji, hüquqi yardımlar göstərilmiş və sosial xidmətlərlə əhatə olunması məqsədi ilə qeyri-hökumət təşkilatlarına yönləndirilmişdir.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin İnsan Alveri Qurbanlarına Yardım Mərkəzində 90 qurbanın reabilitasiyası və reintegrasiyası üçün zəruri tədbirlər də görülmüşdür. Nəticə etibarilə onlardan 12-si işlə təmin edilmiş, 25-i peşə kurslarına göndərilmiş, 58-i ailələrinə qaytarılmış, 9-na şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərin alınmasında köməklik göstərilmiş və hər birinə 700 manat bir-dəfəlik müavinət ödənilmişdir.

Qurbanların övladları da diqqət mərkəzində saxlanılaraq 12 uşaq məktəbəqədər təhsil proqramına cəlb olunmuş, 9-nun atalığı müəyyən edilərək aliment alınması, 14-nə doğum şəhadətnaməsinin verilməsi təmin olunmuşdur.

Xarici ölkələrdə əmək fəaliyyəti, təhsil, əcnəbilərlə ni-

kah, məişət zorakılığı, miqrantların müvəqqəti qeydiyyatı, övladlığagötürmə və digər məsələlərlə əlaqədar “Qaynar xətt” telefon xidmətinə daxil olmuş 5705 müraciət araşdırılaraq qanunauyğun ölçülər götürülmüş, təşəbbüskarlarla zəruri izahlar verilmişdir.

İnternet informasiya resurslarının və kütləvi informasiya vasitələrinin gündəlik monitorinqi də aparılaraq insan alveri, onun müxtəlif formaları və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan 370-ə yaxın hüquqazidd əməl barədə məlumat aşkarlanmış və hər biri üzrə qanunauyğun tədbirlərin görülməsi təmin edilmişdir.

Hörmətli millət vəkilləri, Azərbaycan insan alveri ilə bağlı dördüncü Milli Fəaliyyət Planını qəbul etməklə qeyd olunan sahədə institusional islahatları davam etdirməkdə, dünya birliyinin göstərdiyi səylərə dəstək verməkdə israrlı olduğunu bir daha təsdiqləmişdir. Bu gün yeni Milli Fəaliyyət Planına uyğun olaraq, insan alveri və məcburi əmək faktlarının vaxtında aşkarlanması, təqsirli şəxslərin müəyyən edilib məsuliyyətə cəlb olunması, qurbanların müdafiəsi, cəmiyyətə reintegrasiyası və digər vacib istiqamətlərdə aidiyyəti dövlət orqanları və vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə qarşılıqlı əlaqədə sistemli iş aparılır.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının sonuncu hesabatına görə, dünya üzrə əhalinin hər 100 min nəfərinə 13 qurban düşdüyü halda, respublikamızda bu, 1 nəfər təşkil edir. Bu və digər müsbət məqamlar ölkə iqtisadiyyatının inkişaf templərinin qorunub saxlanması, əhalinin məşğulluğunun və həyat səviyyəsinin davamlı olaraq yaxşılaşması sahəsində dövlətin ortaya qoyduğu böyük bir fəaliyyətin nəticəsidir.

Bütün bunlarla yanaşı, insan alveri ilə mübarizədə görülmüş işlər də çoxdur. Növbəti illərdə qarşıda duran hə-

dəflər cinayət təqibinin, əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin, maarifləndirmə işinin, qurbanların müdafiəsi və sosial reabilitasiyası üzrə fəaliyyətin səmərəsini daha da artırmaq, beynəlxalq əməkdaşlığı inkişaf etdirməkdir. Bu istiqamətdə zəruri tədbirlər Azərbaycan Respublikasının qanunlarına, dövlət başçısının fərman və sərəncamlarına, ölkəmizin beynəlxalq öhdəliklərinə uyğun ardıcılıqla davam etdirilir.

Məruzənin sonunda insan alveri ilə mübarizənin hüquqi bazasının təkmilləşdirilməsində, bütövlükdə, bu mühüm sahədə dövlət siyasətinin həyata keçirilməsində bilavasitə iştirak etdiyinə və səmərəli əməkdaşlığa görə sizə, həmçinin vətəndaş cəmiyyəti institutlarına və media nümayəndələrinə dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Seyfulla müəllim.

Hörmətli həmkarlar, qeyd edirəm ki, bu gün bizim iclasımızda Azərbaycan Respublikası daxili işlər nazirinin müavini Fazil müəllim Quliyev də iştirak edir. O da dəvət edilib.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən təklif edirəm ki, İnsan hüquqları komitəsinin sədri hörmətli Zahid Orucu dinləyək. Zahid müəllim, buyurun.

Sonra biz müzakirələrə keçəcəyik.

Buyurun.

Z.Oruc, *Milli Məclisin İnsan hüquqları komitəsinin sədri.*

Hörmətli Sədr, söz verdiyiniz üçün təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, 20 aprel tarixində Milli Məclisdə iki komitənin birlikdə milli koordinatorun məlumatı ətrafında apardığı açıq və səmərəli müzakirələrə yaratdığınız şəraitə görə Sizə səmimi təşəkkür edirik. İnsan alverinə rəvac

verən sosial-iqtisadi problemlərin həlli, təhsilə əlçatanlıq, beynəlxalq terror qədər şaxələnmiş cinayətlə mübarizəyə dövlət-hökumət orqanları ilə yanaşı, bütövlükdə cəmiyyətin resurslarının cəlb edilməsi, eləcə də işçi qrupuna daxil olan digər qurumların təmsilçiləri ilə qanunvericilik orqanı arasında əlaqələrin yenidən təşkili, o cümlədən üçüncü sektorun təmsilçilərinin obyektiv təhlilləri müzakirələrin cəmiyyətimiz üçün əhəmiyyətli olduğunu göstərdi. Biz, eyni zamanda, hörmətli Əli müəllim Hüseynliyə bu sahədə əsas çağırışları düzgün tövsiyə etdiyinə görə təşəkkürümüzü bildiririk.

Məlumatın təhlilinə keçək. Bildiyiniz kimi, Azərbaycanda insan alverinə qarşı mübarizə 2003-cü ilin 13 may tarixində BMT-nin Transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı Konvensiyasının və onu tamamlayan aktların qəbulundan sonra daha intensiv və sistemli xarakter alıb. Vətəndaşların sabit və təhlükəsiz yaşamasını, cinayət əməllərindən qorunmasını təmin etmək üçün əsas beynəlxalq hüquqi sənədlərin ratifikasiyası, 2005-ci il tarixində “İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında” Qanundan irəli gələrək milli fəaliyyət planının təsdiq olunması və qeyd olunduğu kimi, müddət bitdikcə yenilərinin təsdiqi, Daxili İşlər Nazirliyinin İnsan Alverinə qarşı Mübarizə Baş İdarəsinin yaradılması, daxili işlər nazirinin birinci müavininin milli koordinator kimi bu fəaliyyət planının həyata keçirilməsinə məsul şəxs olaraq müəyyənlənməsi dövlətimizin siyasi iradəsinin göstəricisidir.

Hörmətli Seyfulla Əzimovun əhatəli məruzəsindən göründüyü kimi, ötən ilin pandemiya şəraitində daxili işlər orqanlarının fəaliyyəti yeni qəbul olunmuş 2019–2023-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı çərçivəsində gerçəkləşib. Əlbəttə, polis orqanlarının ictimai həyatın bütün sahə-

lərində, xüsusən əhalinin sağlamlığının qorunması, hərəkətinin təşkili və yeni şəraitdə dövlət–vətəndaş münasibətlərinin tənzimlənməsindəki xidmətləri danılmazdır. Eləcə də Vətən müharibəsindəki qələbəmizdə onların fədakarlığı ölkə rəhbərliyi tərəfindən xüsusi qiymətləndirilir. Qeyd edək ki, Daxili İşlər Nazirliyinin İnsan Alverinə qarşı Mübarizə Baş İdarəsi 15 ildir ki, məlumatları təqdim edir və bu, artıq mütərəqqi ənənəyə çevrilib. Xüsusən vurğulayaq ki, keçmiş Sovet məkanı ölkələrində daxili işlər orqanlarının, yəni hüquq mühafizə sisteminin strukturunda insan alveri ilə mübarizə üzrə baş idarə statuslu qurum mövcud deyil. Yalnız Tacikistanda Amerika Birləşmiş Ştatlarının Dövlət Departamentinin 20 milyon dollar maliyyə yardımı ilə qurulan mərkəz mövcuddur.

Builki hesabatda bir sıra ilklər var. Məsələn, ilk dəfə hesabatın təqdimat və tərtibat forması, məzmunu yenilənib. Bölmələr üzrə metodologiya, həyata keçirilən tədbirlər, beynəlxalq əməkdaşlıq məntiqi ardıcılıqla verilib. Ən vacibi hesabat ilindəki fəaliyyət, son 15 ildəki statistik məlumatlar infoqrafika cədvəllərində əksini tapıb və bu da görülən işləri dəyərləndirməyə imkan verir. Eyni zamanda, qanunvericilik sahəsində insan alverinin qurbanlarının dövlət rüsumundan azad olunması, milli fəaliyyət planında, uşaq strategiyasında müvafiq bəndlərin əlavə edilməsi yaxşı haldır və müsbət nəticələrini verəcəkdir. Lakin biz, eyni zamanda, hansı hədəflərə yönəldiyimizi də bu müzakirələrdə bəyan etməliyik. Birincisi, mən komitəmizdə, o cümlədən hörmətli Əli müəllimin iştirak etdiyi qeyd olunan o birgə iclasda bu məsələlərlə bağlı səslənən təklifləri ümumiləşdirmək istəyirəm. Birincisi, əvvəlki illərdə qəbul olunan fəaliyyət planının necə yerinə yetirilməsinə dair hesabatın dərc olunmasını vacib sayırıq. Yalnız bu

halda biz hansı vəzifələrin yerinə yetirildiyini, hansıların isə həllini gözlədiyini söyləyə bilərik.

İkincisi, məruzədə vətəndaş cəmiyyətinin, 45 ictimai qurumu birləşdirən koalisiyanın və kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyəti ilə bağlı hesabat verilir. Əlbəttə, bu, böyük qüvvədir. Ona görə də aparılan tədqiqatların nəticələri ilə məlumatlılıq proqnozlaşdırma və qabaqlayıcı tədbirlər, o cümlədən hansı layihələrə üstünlük verildiyini bilmək baxımından çox vacibdir.

Yeri gəlmişkən, Amerika Dövlət Departamentinin hesabatında üçüncü sektorla əməkdaşlığın durumu Tier-2 nəzarət ölkəsi statusunun verilməsində əsas səbəblərdən biri kimi göstərilir. Halbuki region ölkələrin heç birində dövlətin sözügedən sahə ilə əməkdaşlığının səviyyəsi bizdəki kimi deyil. Maraqlıdır ki, Gürcüstanın insan alveri qurbanlarına kömək – milli koordinasiya mexanizmi məhz azsaylı QHT-lərin təşəbbüsünə görə, quruluşu və praktiki tətbiqi baxımından bölgədə ən yaxşı hesab olunur.

Üçüncü, daha bir vacib məsələ məcburi əmək və uşaq əməyinin istismarı ilə bağlıdır. Bu, çox ağırlı bir problemdir. Çünki beynəlxalq reytinglərdə üç səviyyəyə bölünmə faktı o deməkdir ki, insan alverinə qarşı mübarizədə müəyyən edilmiş təsnifat, yəni Tier 1-dən 3-ə qədər səviyyələr problemin təkcə miqyasını deyil, hökumətin bu problemə necə reaksiya verdiyini, yəni dövlət strukturlarının fəaliyyətini özündə ehtiva edir. Ona görə də biz görülməli işləri beynəlxalq məkanda yaxşı təqdim etməliyik, onu intensiv şəkildə informasiya vasitələrinə çıxarmalıyıq. BMT, Avropa Şurasının GRETA Təşkilatı bilavasitə o keçmiş prokurorların təsisatı kimi bir ekspert camiasıdır, onlara təqdim olunmalıdır. Bu, ən mühüm vəzifələrdən biridir.

Xatırladaq ki, gələn il ölkəmizin avtomatik olaraq 3-cü səviyyəyə endirilməsi müəyyən iqtisadi sanksiyalara səbəb olar, maliyyə yardımlarının dayandırılması baş verə bilər. Söhbət bizim sanksiyalara münasibətimizdən getmir. Halbuki dövlətimizin ortaya qoyduğu iradənin düzgün çatdırılması çox önəmlidir. Xüsusən vurğulamaq istərdik ki, daxili işlər naziri hörmətli Vilayət Eyvazovun ötən illərdə məhz milli koordinator kimi məlum qurumlarla apardığı fəal iş, düzgün məlumatlandırılmaya və sistemli tədbirlərə görə ölkəmiz bir neçə il postsovet ölkələri sırasında ən yaxşı göstəriciyə sahib idi. Bəli, gizli deyil ki, Azərbaycandan gedən bir çox rəsmi məktublar və müraciətlər, verilən tövsiyələrin yerinə yetirildiyini sübut edən faktlar Ermənistanın BMT və Avropa Şurası yanında açıq emissarları tərəfindən dəfələrlə bloklandı. Naila Şaqinyanın adını çəkməklə onu şərəfləndirmək istəməzdik. Lakin bu, faktıdır.

Dördüncüsü, pandemiya dövründə ən böyük risk qrupu kimi əmək miqrantları və onların ailə üzvləri ilə bağlı hökumətə konkret təkliflər gəldi. Bu bizim müzakirələrdə daha çox səslənmişdi, olsun, işin effektivliyinə yaxşı təsir edər.

Mən bundan artıq zaman almaq istəmirəm. Hörmətli Sədr, yekunda yalnız onu qeyd etmək istəyirəm ki, bu ilin sentyabrında qeyd olunan GRETA Təşkilatının üçüncü dövr hesabatı dərc olunacaq. Ona görə də daxili işlər orqanlarının qapısı müraciətlər üçün həmişə açıq olub. Biz çox ümidvarıq ki, buradakı çox səmərəli müzakirələr sistemləşdiriləcək. İlk növbədə, bu, müvafiq saytda yerləşdiriləcək, eyni zamanda, beynəlxalq məkana çıxarılacaq. Mən məlumata səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Zahid müəllim.

Hörmətli həmkarlar, müzakirələrə keçirik. Mənim bir

təklifim var. Bizdə 13 nəfər çıxışa yazılıb. Əgər biz çıxışları 5 dəqiqəyə qədər eləsək, düşünürəm, hamı çıxış edə bilər. Razısiniz?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Onda buyurun.

Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli koordinator hörmətli Seyfulla Əzimov məruzəsinin sonunda faydalı əməkdaşlıq üçün Milli Məclislə təşəkkürünü bildirdi. Mən də çıxışımı elə bu notlarla başlamaq istəyirəm. Milli Məclislə faydalı əməkdaşlığına, ölkədə asayişin qorunmasına, dövlətçiliyin möhkəmlənməsinə, apardığı məqsədyönlü tədbirlərə görə biz də Daxili İşlər Nazirliyinə, o cümlədən müzakirə etdiyimiz məsələ ilə bağlı gördüyü müsbət işlərə görə milli koordinatora öz təşəkkürümüzü bildiririk.

Mən təkliflərimi qısa olaraq tezislər şəklində irəli sürəcəyəm. İlk öncə deyim ki, ötən il ərzində görülmüş işləri müsbət qiymətləndirirəm. Hesabatı qənaətbəxş hesab edirəm və nəzərə alınmasına səs verəcəyəm. Biz qanunvericilik, institusional struktur və idarəetmə baxımından yeniliklərə açıq bir dövlətlik və insan alverinə qarşı mübarizədə bu yenilikləri daim tətbiq etmişik, bundan sonra da edəcəyik.

Bu qanun 2005-ci ildə qəbul olunub. Üzərindən 16 il qədər vaxt keçib. Bu dövr ərzində dünyada insan alverinə qarşı mübarizənin hüquqi bazasının kifayət qədər genişlənməsi istiqamətində vacib işlər görülüb. Mən düşünürəm ki, biz qanunun da monitorinqini aparmalıyıq. Hörmətli Zahid müəllim də öz çıxışında bu məsələyə toxundu. Biz qanunvericilik bazasının genişləndirilməsi üzərində

işləməliyik. Struktur və institusional dəyişikliklərlə bağlı təklifimi irəli sürürəm. Hörmətli Zahid müəllimin dediklərini mən də dəstəkləyirəm. Biz milli koordinator yanında işçi qrupunun statusunu yüksəltməliyik. Bunu ya şura, ya mərkəz, ya da bir komissiya halına gətirməliyik. Bunun Baş nazirin yanında fəaliyyət göstərməsi daha yaxşı olardı. Bununla yanaşı, milli koordinatorun yanındakı işçi qrupunda 14 dövlət qurumu, 45-ə yaxın qeyri-hökumət təşkilatı fəaliyyət göstərir. Ancaq biz onların fəaliyyətini, açıq desək, yalnız bu məruzədə əyani şəkildə görə bilirik. Yəni onların da öz iş planı olmalıdır. İl ərzində gördükləri tədbirlər barədə ictimaiyyət vaxtaşırı məlumatlandırılmalıdır.

Növbəti təklifim milli koordinatorun və işçi qrupunun ombudsmanla əlaqəsinin gücləndirilməsi ilə bağlıdır. Düzdür, qanuna uyğun olaraq, milli koordinator ildə 1 dəfə ombudsmana da hesabat verir. Amma işgüzar əlaqələr daha da genişlənməlidir. Biz onların cəmiyyət olaraq birgə fəaliyyətini görməliyik. Bu məruzədən göründüyü kimi, milli koordinatorun, Daxili İşlər Nazirliyinin apardığı tədbirlər insan alverinə qarşı mübarizənin daha çox nəticələrinə yönəlmiş tədbirlərdir. Səbəb və profilaktikaya yönələn tədbirləri daha da genişləndirməliyik.

İnsan alverinə səbəb olan faktorlar nədir? Yoxsulluqdur, işsizlikdir, erkən və uğursuz nikahlardır, uğursuz ailələrdir, qadınların təhsil səviyyəsinin aşağı olmasıdır və sair. Biz bu məsələlərdən başlamalıyıq. Analiz aparsaq, struktur baxımından insan alverinə məruz alan, qurbana çevrilən qadınların böyük əksəriyyəti təhsil səviyyəsi orta və ondan aşağı olan qadınlardır. Ali təhsilli qadınlar arasında buna, demək olar ki, rast gəlinmir. Bu hal varsa da, faizi çox azdır. O da peşəsi olmayan və ya ailəsi uğursuz olan qadınlardır.

Milli Məclisdə də vaxtaşırı alimentlərlə bağlı məsələlər yenə qaldırılır. Hesab edirəm ki, boşanmalardan sonra bir çox qadının uşağı üzərində qalır və onlar alimentlərdən istifadə edə bilmirlər. Uzun məhkəmə çəkişmələrinə, sonra icra məmurlarının bu işə cəlb edilməsinə baxmayaraq, son nəticədə on minlərcə boşanmış qadın bu gün aliment almaq imkanından məhrumdur. Biz aliment fondu barədə düşünməliyik. Bəzi hallarda deyirlər ki, dövlətin əlavə sosial yükü artacaq, dövlət sonra bu pulu cavabdehlərdən necə alacaq. Amma dövlət bu qədər cavabdehdən vəsait ala bilmirsə, boşanmış tənha qadınlar necə alacaqlar? Bunları da düşünməliyik. Hesab edirəm ki, qadınların məşğulluğu da ön planda olmalıdır. Sosial şəbəkələr ilə bağlı... Təəssüf ki, mənim vaxtım qurtarır.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Siz təkliflərinizi yazılı surətdə də verə bilərsiniz. Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli deputatlar, hörmətli qonaqlar! Milli koordinator hörmətli Seyfulla müəllimin məlumatını dinlədik. Məlumat yazılı şəkildə də təqdim olunub. Təqdirəlayiqdir. Mən bu məlumatın təsdiq olunmasına səs verəcəyəm. Məndən öncə Musa müəllim də qeyd elədi. Doğrudan da, istər Vətən müharibəsi, istərsə də koronavirus dövründə daxili işlər orqanları çox gərgin fəaliyyət göstərərək həm Azərbaycan vətəndaşlarının ictimai təhlükəsizliyini qorudu, həm cəbhə bölgələrində döyüşlərdə iştirak elədi, həm də 1 ildən artıqdır ki, bu pandemiya dövründə gecə-gündüz Azərbaycan vətəndaşlarının sağlamlığının qorunması üçün lazım olan addımları atırlar. Buna görə də bu struktura öz təşəkkürümüzü, minnətdarlığımızı bildiririk. Hesab edirik ki, fəaliyyətlərini gələcəkdə də bu cür davam etdirməlidirlər.

İnsan alveri ilə bağlı qeyd etmək istərdim ki, bu, tək-cə daxili deyil, ümumi, global bir məsələdir və dünyanı narahat edən məsələlərdən biridir. İnsan alverinə qarşı mübarizə, əsasən, müharibə gedən ölkələrdə ikiqat daha artır. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanı əhatə edən dövlətlərin böyük əksəriyyətində bu cür ciddi problemlər mövcuddur, miqrant axını və digər məsələlər var, o baxımdan bu işə qarşı mübarizənin aparılması, doğrudan da, çətinləşir. Biz bu mübarizəni iki mərhələyə bölə bilərik. Birinci mərhələ xaricdən Azərbaycana olan miqrasiya və prosesə qoşulan insanlarla, digəri isə daxili məsələlərlə əlaqədardır. Xarici məsələlərlə əlaqədar mərhələ aydındır. Biz görürük ki, bu gün özünü “demokratik dövlət” adlandıranlar insan alveri ilə bağlı hansı addımları atırlar, dənizlərdə nə qədər gəmi itir, nə qədər miqrant yoxa çıxır. Onlar insan alverinin qurbanına çevrilirlər. Bu insanların hər biri qaçqınlardır, miqrantlardır və sair.

Daxili məsələ isə, əsasən, Azərbaycanda regionlardan insanların aldadılıb, həvəsləndirilib gətirilməsidir, istər qadınların, istərsə də uşaqların gizli əməyə, istismara cəlb olunmasıdır. Bizim mübarizəmiz burada daha kəskin olmalıdır. Bəzi hallarda onların sənədlərini alırlar və belə olan halda, onları müxtəlif əməyə məcbur edirlər. Bu da, həqiqətən, çox pis nəticələr ortaya çıxarır.

Başqa bir məsələ Azərbaycandan Suriyaya gedən və başqa-başqa yerlərdə döyüşdə olan insanlarla bağlıdır. Bu insanlar öz ailə üzvlərini də məcbur edərək özləri ilə aparırlar. Orada uşaq dünyaya gəlir, bu uşaqlar və qadınlar orada qalmalı olurlar. Sonradan onlar insan alverinin qurbanına çevrilirlər. Onlar Azərbaycan vətəndaşıdır və biz bu vətəndaşların da hüquqlarını müdafiə etməliyik, onların da Azərbaycana gəlməsi üçün lazımi addımlar atmalıyıq.

Mən hesab edirəm ki, insan alverinə qarşı mübarizədə xüsusi mətbuat orqanlarının rolu böyük olmalıdır. Çoxsaylı seriallar, kinolar çəkilir, ayrı-ayrı verilişlər göstərilir. Bunlar bunun qarşısını almaq əvəzinə, insanları buna həvəsləndirir ki, onlar o alverin qurbanına çevrilsinlər. Biz sosial şəbəkələrdə, ayrı-ayrı saytlarda, televiziya kanallarında əxlaqi tərbiyənin üstünlük təşkil etməsi üçün çalışmalıyıq. Lakin əksini görürük. Dövlət vəsaiti hesabına çəkilən serialların böyük əksəriyyəti insanları bu yola həvəsləndirmə xarakteri daşıyır. Yaxud verilişlər var ki, insanlar çıxış edirlər, fərqli fikirlər söyləyirlər. Bununla da biz ictimaiyyəti tamamilə çaşdırırıq. Digər kanallar o qədər də bizim imkanlarımız daxilində deyil, amma dövlət televiziyasında, “İctimai” televiziya, heç olmasa, bir saatlıq verilişlər göstərməliyik ki, bu məsələ ətrafında təbliğat aparılsın, bunun qarşısının alınmasına yardımçı olaq. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim. Aqiyə Naxçıvanlı. Aqiyə xanım, buyurun.

A.Naxçıvanlı. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar, hörmətli Seyfulla müəllim, media nümayəndələri! Hesabata münasibət bildirməzdən əvvəl milli koordinator hörmətli Seyfulla müəllimin burada olmağından istifadə edərək Vətən müharibəsi ərəfəsində həm ön cəbhədə, həm də arxa cəbhədə, xüsusən dünyanı öz ağışuna alan pandemiyanın yaratdığı bu çətin şəraitdə dövlətimizin, xalqımızın keşiyində olduqlarına və xüsusi fəaliyyətlərinə görə Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşlarına təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

“İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbulundan və insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli koordinator institutunun yaradıl-

masından sonra ölkəmizdə insan alverinin ən müxtəlif təzahürlərinə qarşı mübarizə geniş vüsət almışdır. Milli koordinatorun insan alverinə qarşı mübarizəyə dair məlumatlarından görüldüyü kimi, həyata keçirilmiş işlər kifayət qədər çoxşaxəli olmuşdur. 2020-ci ildə insan alverinə qarşı mübarizədə əsas diqqət cinayət təqibinin və qanunvericiliyin təkmilləşməsinə, məcburi əməyin qarşısının alınmasına, qurbanların və ehtimal olunan qurbanların təhlükəsizliyinin gücləndirilməsinə, beynəlxalq əməkdaşlığın və idarələrarası əlaqələrin möhkəmləndirilməsinə, maarifləndirmə və məlumatlandırma işinin əhatəsinin genişləndirilməsinə yönəlmişdir. Məruzədə qeyd olunduğu kimi, il ərzində koronavirus infeksiyası ilə bağlı ölkəmizdə tətbiq edilən məhdudiyətlər insan alveri ilə mübarizədə planlaşdırılan maarifləndirmə tədbirlərinin, hüquq mühafizə və digər dövlət orqanlarının işçiləri üçün təlimlərin tam keçirilməsini istisna etmir. Qeyd etməliyəm ki, hesabatda insan alverinə qarşı mübarizədə statistikanın əvvəlki illərlə müqayisəsi cədvəlinin təsvir olunması təqdirəlayiqdir.

Hörmətli Seyfulla müəllim, bildiyiniz kimi, cənab Prezidentin qanunvericilik təşəbbüsü ilə parlament “Uşaqların zərərli informasiyadan qorunması haqqında” Qanun qəbul etmişdir. Bu qanun 2020-ci ilin yanvar ayından qüvvədədir. Qanunun əsas məqsədi uşaq və yeniyetmələri müasir dünyada sərhədsiz şəkildə yayımlanan zərərli informasiyadan qorumaq, onların sağlamlığına və inkişafına ziyan vuran təhlükənin qarşısını almaqdır. Bilirsiniz ki, təhlükəsiz internet problemi artıq bütün dünyanı düşündürür. Xüsusən təcrübəsiz, informasiyası az olan, düşünmək qabiliyyəti o qədər də yetkin olmayan uşaqlara qarşı virtual aləmdə zorakılıq əlamətləri geniş yayılmışdır. Daxili İşlər Nazirliyinin uşaq zorakılığının müda-

fiəsi, uşaqların internet təhlükəsizliyi, uşaq hüquqlarının qorunması, erkən evlilik, uşaqların istismarı ilə bağlı aparıldığı profilaktik tədbirləri və onların müsbət nəticələri ilə bağlı məlumatları təqdirəlayiq hesab edirəm. Ancaq uşaq zorakılığının və əməyinin istismarının qarşısının alınmasında həm maarifləndirici, həm də nəzarət mexanizmi gücləndirilməlidir. Çünki bu istiqamətdə icrası tələb olunan yetərincə qanunvericilik aktlarımız mövcuddur. Fikrimcə, bu qanunların icrası ilə bağlı nəzarət mexanizmi gücləndirilməli, mütəmadi monitorinqlər təşkil olunmalıdır. Əlbəttə, maarifləndirmə işləri burada xüsusi rol oynayır.

Hesabatınızda qeyd etdiyiniz kimi, kütləvi informasiya vasitələrinin və qeyri-hökumət təşkilatlarının təbliğat işlərinə cəlb edilməsi, düşünürəm ki, müsbət yanaşmadır və bu, daha müsbət nəticələr verə bilər.

Bir sözlə, milli koordinatorun illik məlumatı ilə ətraflı tanışam və hesab edirəm ki, illik məlumat kifayət qədər əhatəlidir, dövlətimizin bu sahədəki fəaliyyətinin səmərəliliyini bir daha təsdiq edir. Mən illik məlumatı qənaətbəxş hesab edirəm və ona səs verəcəyəm. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Aqiyə xanım.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, biz Milli Məclisin İnsan hüquqları komitəsində bu məsələni geniş müzakirə etmişik və orada da təkliflərimizi səsləndirmişəm. Ona görə də bu məsələlərin üzərinə təkrar qayıtmayacağam. Amma hesab edirəm ki, plenar iclasda bir neçə məsələyə toxunmağımız vacib olardı. İlk öncə qeyd edim ki, bu sənədə səs verəcəyəm. Qanəddici sənəddir. Burada dünya üzrə əhalinin hər 100 min nəfərinə 13 qurban düşdüyü halda, xüsusən də ölkəmizdə bu sayın

1 nəfərə enməsi Azərbaycan üçün böyük və müsbət göstəricidir. Bu işdə də Daxili İşlər Nazirliyinin xüsusi qurumlarının fəaliyyəti, işi açıq-aşkar özünü göstərir. Bunun arxasında çox ağır bir zəhmət durur. Çünki bu elə bir həssas sahədir ki, burada daha çox nəticə ilə mübarizə aparmaq məcburiyyətində qalırlar. Amma nəticəyə qədərki dövrdə Gənclər və İdman Nazirliyinin, Təhsil Nazirliyinin, səhiyyə, sosial müdafiə qurumlarının fəaliyyətinin necə qurulması olduqca vacibdir. Əgər bu fəaliyyət effektiv qurulursa, nəticəni də ortadan qaldırmaq çətin olur. Burada hədəf olaraq göstərilir ki, cinayət təqibinin, əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin, maarifləndirmə işinin, qurbanların müdafiəsi və sosial reabilitasiya üzrə fəaliyyətin səmərəsini daha da artırmaq lazımdır. Mən hesab edirəm ki, burada ən vacib amil sosial reabilitasiya məsələsidir. Baxın, narkomaniyaya qarşı mübarizədə niyə istədiyimiz nəticəni ala bilmirik? Əsas nəticə odur ki, məhkəmələr narkomaniya ilə bağlı cinayət törətmiş şəxsləri həbsxanaya göndərməklə yekunlaşırlar. Onların müalicəsi ilə bağlı başqa infrastruktur lazımı səviyyədə qura bilmədiyimizə görə bu insanlar həbsxanada digər insanları da narkomaniyaya yoluxduraraq onları normal həyata qayıtmaqdan məhrum edirlər.

Digər tərəfdən, dilənçiliklə məşğul olan, məcburi əməyə cəlb olunan uşaqların böyük əksəriyyətinin faciəsi nədir? Ya ailələrində dolanışıq imkanları məhduddur, ya da sahibsizdirlər, ailə sütunu dağılıbdır, kimsə nəzarət edə bilmir. Biz onları da aşkara çıxarıyıq, təzədən ailələrinə qaytarırıq. Yenə də bu nəticə bizim üçün hansısa islahətdici bir xarakter daşmadığına görə gələcəkdə onlar hansısa formada cəmiyyət üçün faydalı insanlara çevrilə bilmirlər. Bütün bu məsələlər göstərir ki, biz insan alveri

qurbanlarını 2–3 ay sığınacaqlara yerləşdirməklə, onlara 700 manat vəsait ödəməklə problemi həll etmiş oluruq. Onların yerləşməsinə təmin etməklə işə yekun vurduğumuzu düşünürük. Amma bu insanlar Azərbaycan cəmiyyətinə, xüsusən də normal həyata yenidən qayıtmaqda çətinlik çəkirlər. Ona görə onlar üçün də infrastruktur barədə düşünməliyik, iş adamlarını təşviq eləməliyik, qeyri-hökumət təşkilatlarının bu istiqamətdə fəaliyyətini canlandırmalıyıq, iş yerləri açılmalıdır, xüsusi yataqxanalar təsis olunmalıdır. Bu cür insan alveri qurbanları yeni iş yerlərinə, daha çox əməyə cəlb olunmaqla, onların məşğulluğu təmin edilməklə cəmiyyət üçün müəyyən dərəcədə faydasız insan olmaq obrazından çıxarılmalıdır. Bütün bunlar, söylədiyim kimi, infrastrukturun qurulmasından asılı olan məsələlərdir. Özəlliklə məktəblərdə çox böyük problemlər mövcuddur. Təhsil sistemindən başlayaraq maarifləndirmə işinin xeyli gücləndirilməsinə zərurət var.

Bütövlükdə, mən bu layihəyə, təqdim olunan məlumata səs verəcəyəm. Bu, əslində, bizi bilgiləndirmə sənədidir. Hesab edirəm, bu istiqamətdə millət vəkillərinin də təklif və təşəbbüslərini dəyərləndirmək, onlarla təması gücləndirmək lazımdır ki, bu sahədə müəyyən nöqsanların ortadan qaldırılması da mümkün olsun. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fazil müəllim. Tahir Rzayev. Tahir müəllim, buyurun.

T.Rzayev. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli deputat həmkarlarım, qonaqlar! Mən hörmətli Seyfulla müəllimin fikirlərinə, illik məlumata münasibət bildirməzdən əvvəl keçən ilin müharibə və pandemiya dövründə Azərbaycan polisinin göstərdiyi fədakarlığa, mütəşəkkilliyə, peşəkarlığa diqqəti cəlb etmək istərdim. Bu çətin hallarda Azərbaycan polisi, həqiqətən də, əsl vətənpərvərlik

nümunəsi göstərdi, qətiyyət və dözümlü nümayiş etdirdi. Buna görə də mən polis bacı və qardaşlarıma təşəkkürümü bildirirəm.

Təqdim olunan illik məlumatda bir çox məsələlərə aydınlıq gətirilmişdir. Dünyada pandemiyanın doğurduğu sosial-iqtisadi təzadlar, ciddi problemlər, deyildiyi kimi, insan alverinə məruz qalma riskini də dəfələrlə artırmış, cinayətkarlara yeni imkanlar yaratmış və təbii olaraq, insan alveri cinayəti çoxalmışdır. Bu halların qarşısını almaq üçün qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi, əlaqəli orqanlar tərəfindən müştərək işlərin həyata keçirilməsi faydalı olmuşdur, ilk növbədə, müharibənin gətirdiyi və pandemiyanın şiddətləndiyi günlərdə hər kəsə həssaslıqla yanaşılmış, vəziyyətin düzgün qiymətləndirilməsi, hadisələrin hərtərəfli həll edilməsi polis orqanlarında çətinliklərin aradan qaldırılmasına imkan vermiş, əlavə problemlərin yaranmasına şərait yaratmamışdır.

Qeyd edildiyi kimi, bəzi qanunlara, əsasnamələrə, proqramlara edilmiş dəyişikliklər və əlavələr, profilaktika və maarifləndirmə tədbirləri, təlim və treninqlər, insanlarla fərdi görüşlər, beynəlxalq münasibətlərin genişlənməsi, dövlət və polis orqanlarının əməkdaşlığı müsbət nəticələrini vermişdir. Bir fakt nəzərə çatdırılmalıdır ki, BMT-nin sonuncu hesabatına görə, dünya üzrə əhalinin hər 100 min nəfərinə 13 qurban düşdüyü halda, respublikamızda 1 nəfər təşkil etmişdir. Bu, çox yaxşı haldır.

Sözsüz, mən illik məlumatın nəzərə alınmasının lehinə səs verəcəyəm. Ancaq bəzi məsələlərə daha da ciddi diqqət yetirilməsini xahiş edərdim. Bu da məcburi əməyin qarşısının alınmasıdır. Düzdür, son illər bu sahədə irəliləyişlər hiss olunur. Ancaq bu, tam yetərli deyildir. Bu gün respublikada məcburi əməyə cəlb edilən uşaqların,

ölkədə olma və yaşama qaydalarını pozan əcnəbilərin, dilənçiliyə cəlb olunanların, təsərrüfatlarda, tikintilərdə, özəl emal müəssisələrində gizli işləyənlərin sayı xeylidir. Çox sayda insan işləsə də, işsiz kimi qeydə alınır, bu da işçilərin sayında özünü göstərir. Aqrar sektorda belə hallara daha çox yol verilir. Düşünürəm, gələcəkdə bunlar nəzərə alınmalıdır.

Mən həmçinin bir çox hallarda aldadılaraq, səhv addım ataraq insan alveri qurbanlarına çevrilənlərin ictimailəşdirilməsinin əleyhinəyəm. Bu onların gələcək həyatı, yaxınları üçün acınacaqlı və təhlükəli ola bilər. Bu insanlara həssaslıqla yanaşmaq çox faydalıdır. İlk növbədə onların işlə təmin olunması ön plana çəkilməlidir. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. Elman Nəsirov, buyurun.

E.Nəsirov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Seyfulla müəllim, hörmətli həmkarlar! Hörmətli Seyfulla müəllimin insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli koordinator olaraq məlumatını mən də diqqətlə dinlədim. Təbii ki, bu məlumat sıradan olan bir ili əhatə eləmir. Bu, 2020-ci ili əhatə edən məlumatdır. O il ki Vətən müharibəsi ilə tarixə düşdü, o il ki həm də pandemiya dövrünə təsadüf elədi. Belə bir ildə, təbii ki, üzərinə düşən missiyanın həyata keçirilməsində, insan alverinə qarşı mübarizə prosesində müəyyən çətinliklər yaranır.

Bu məlumat yazılı şəkildə bizdə var, həmçinin dinlədim. Belə qənaətə gəlməyə əsas verir ki, polisimiz üzərinə düşən missiyanı şərəflə yerinə yetirir. Mən də həmkarlarım kimi fürsətdən istifadə edib Daxili İşlər Nazirliyinin rəhbərliyinə təşəkkür edirəm ki, bu dövrdə polis adını, polis şərəfini qorudular, möhkəmləndirdilər və dövrümü-

zün qəhrəmanları sırasında onların da adı öncül sıralarda getməkdədir. Vaxtı ilə sovet dövründə məşhur bir deviz var idi: “mənim polisim məni qoruyur”. Bu gün, sözün həqiqi mənasında, mənim polisim məni qoruyur. Ölkəmizdəki sabitliyin, əmin-amanlığın, asayişin təminatında Azərbaycan polisinin üzərinə böyük məsuliyyət düşür və hesab edirəm ki, bu məsuliyyət şərəflə yerinə yetirilir.

İnsan alverini insan qaçaqmalçılığı, müasir köləlik də adlandırırlar. Amma bu üç ifadəni, məfhumu birləşdirən, onu xarakterizə edən bir ifadə də var. Bu, istismar adlanır. İstismar deyəndə söhbət cinsi istismardan, eyni zamanda, məcburi əmək kimi bir istismar növündən gedir. Bu, o qədər böyük, genişmiqyaslı təhlükədir ki, öz orbitinə böyük vəsaitləri cəlb edir. Çox böyük dövriyyəsi var, onu yalnız və yalnız silah satışı ilə müqayisə etmək olar. Müqayisə üçün həmkarlarımın nəzərinə çatdırım ki, keçən il dünyada 25 ən nəhəng silah istehsal edən konsernlərin gəliri 361 milyard dollar təşkil edib. İnsan alverindən gələn gəlir isə onun yarısına bərabərdir, təxminən 150 milyard dolları ötüb.

Hörmətli Seyfulla müəllimin hesabatında qeyd olunduğu kimi, istismar etmənin dünya miqyasında 50 faizi məhz cinsi istismarın payına düşür. İkinci yerdə məcburi əməyə cəlb etmədir, bu da 38 faizə çatıb. Eyni zamanda, digər cinayət fəaliyyətləri 6 faizdir. Yalnız bundan sonra, söhbət təxminən 6 faizdən gedir, bu, dilənçilikdir, məcburi nikahdır, insan orqanlarının alğı-satqısıdır və sair kimi məsələlərdir.

Hamıya bəllidir ki, insan alverinin 150-yə yaxın marşrutu fəaliyyət göstərir və böyük gəlirlər gətirir. Bu, müasir dünyamız üçün çox təhlükəli bir məsələyə çevrilib. Dediyim kimi, dünyada ən böyük gəlir gətirən üç sahə var. Bu, silah satışıdır, narkotiklərin qeyri-qanuni dövriyyəsi-

dir və eyni zamanda, insan alveridir. Görün, dünyamız bu gün nə qədər ciddi təhlükə mənbəyi ilə üz-üzə qalmışdır.

İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Koordinatorun çıxışında da qeyd olunduğu kimi, bu gün Daxili İşlər Nazirliyi dünyanın 49 ölkəsi ilə 100-dən artıq müqavilə imzalayıb ki, bu bəlaya qarşı mübarizə daha effektiv, daha səmərəli olsun və konkret nəticələrə gətirib çıxara bilsin.

Mən Milli Koordinatorun fəaliyyətində bir sahəyə xüsusi diqqət ayrılmasını istərdim. Hörmətli həmkarım Musa müəllimin bunu söyləməyə zamanı çatmadı. Amma mən demək istəyirəm. Bu, sosial şəbəkələrlə bağlıdır. İnanın ki, bu gün insan alveri ilə məşğul olan cinayətkarlar, mütəşəkkil cinayətkarlığın subyektləri ilk növbədə sosial şəbəkələrdən məharətlə istifadə edirlər, onun yaratdığı imkanlardan hərtərəfli bəhrələnilirlər. Faktiki olaraq bu gün dünya olduqca kiçilib və balaca bir kəndə bənzəyir. İnsanlar bu kənd daxilində istədiklərini edə bilirlər, istənilən əlaqəni, kommunikasiyanı yarada bilirlər. Bu da çox təhlükəlidir. Bu məntiqlə hesab edirəm, Milli Koordinatorun fəaliyyətində sosial şəbəkədə bu təhlükəli cinayət növü ilə mübarizə məsələlərinə də xüsusi diqqət yetirilməlidir. Ümumiyyətlə, hesab edirəm ki, nəhayət, parlamentimiz sosial şəbəkə ilə...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Çox hörmətli Sahibə xanım, hörmətli deputatlar, hörmətli Seyfulla müəllim! Öncə qeyd edim ki, mən də Daxili İşlər Nazirliyinin pandemiya və Vətən müharibəsi dövründəki fəaliyyətini yüksək qiymətləndirirəm. Eyni zamanda, global kabus olan insan alveri sahəsində görülən işləri qənaətbəxş hesab edirəm. Düşünürəm ki, verdiyimiz təklif və tövsiyələr gələcəkdə daha sanballı

hesabatların hazırlanmasına töhfələr verəcək.

Doğrudur, hesabat sadə quruluşa malikdir və onun sadə dizaynı ilk baxışda onu daha çox əvvəlki zamanlardakı bəzi təsisatların hazırladığı məruzələrə bənzədir. Lakin düşünürəm ki, gələcək məruzələrdə hesabatın dizaynının yenilənməsinə zərurət vardır. Çünki hesabat aydın struktura malik olmalıdır ki, ondan istifadə asan və rahat olsun.

Hesabatı 2019-cu ilin hesabatı ilə müqayisə edərkən məlum olur ki, 2019-cu və 2020-ci illərin hesabatlarının bəzi hissələri ilə tamamilə identikdir. Sanki hesabatı hazırlayanlar bu məsələdə diqqətsizlik nümayiş etdirib müqayisə aparmayıblar, yaxud da o məsələlərdə heç bir dəyişiklik baş verməyib. Məsələn, 8-ci səhifədəki “Beynəlxalq əməkdaşlıq” fəslində 1,2,3,4-cü abzaslar 2020-ci ildəki hesabatın eyni fəslindəki 1,2,3,4 və 6-cı abzasların, demək olar ki, eynidir, təkrarıdır. Həmçinin V fəsil, “Məcburi əməyin qarşısının alınması sahəsindəki tədbirlər” – burada 1-ci abzas tam olaraq 2019-cu ilin hesabatının müvafiq abzası ilə eynidir. Belə misalların sayını çoxaltmaq olar.

Hesabatda geniş məlumat bazası var və bu hesabatda göstərilən rəqəmlərin bir qismi infoqrafikada öz əksini tapıb. Lakin bu infoqrafikanı tam da hesab etmək olmaz. Hesabatda göstərilən xeyli statistik məlumatlara buraya əlavə olunan infoqrafikada rast gəlinmir.

İstənilən hesabat sonda nəticə və təklifləri özündə ehtiva etməlidir. Lakin biz hesabatda konkret təkliflər görmürük. Hesabata sənədin hazırlanma metodologiyası ilə bağlı fəsil əlavə edilib. Lakin bu metodologiya haradan götürülüb və dünyada bu tipli hesabatların hazırlanması ilə bağlı metodologiya necədir? BMT və bir sıra beynəlxalq təşkilatlar var. İnsan alverinə qarşı mübarizə ilə bağlı hesabat hazırlayarkən inklüziv üsullardan istifadə edirlər.

Hesabatda insan alverinə şərait yaradan hallara və insan alverinin səbəblərinə ümumi şəkildə toxunulur. Lakin insan alverinə şərait yaradan halların və səbəblərin məzmunu tam açılmaz. Nəticədə qanunverici orqan olaraq gələcəkdə insan alverinə şərait yaradan halların qarşısının alınması üçün hansı istiqamətdə töhfələr verə biləcəyimiz tam aydın olmur. Hesabatda insan alverinə qarşı mübarizənin vəziyyəti ilə bağlı beynəlxalq təşkilatların hesabatlarında ölkəmizə münasibətin necə dəyərləndirilməsi ilə bağlı hər hansı bir məlumata rast gəlmirik.

Sənəddə cəmi 5 məcburi əmək faktı qeyd edilib. Bu rəqəm də çoxlu sual yaradır. Çünki bu gün xeyli insanla rastlaşırıq ki, onlar hər hansı əmək müqaviləsi və ya xidmət müqaviləsi olmadan, kənd təsərrüfatında, tikintidə, iaşə xidmətində, ticarət köşklərində və sair sahələrdə işləyirlər.

Kibercinayətkarlıq və insan alverinə qarşı mübarizə məsələləri barədə hesabatda hər hansı fikirlər və təkliflər görmürük. Cinayətkar dəstələr bu cinayətləri indi internet, sosial şəbəkələr üzərindən həyata keçirir və geniş şəbəkələr yaradırlar. Məsələn, çox zaman bu, qanuni fəaliyyət göstərən saytlar üzərindən də edilir.

Sənəddə “2020–2023-cü illər Azərbaycan Respublikasında məişət zorakılığına qarşı mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planı”nın icrası ilə bağlı hansı işlərin görülməsinə dair məlumatlar da öz əksini tapmayıb. Yaxşı olardı ki, gələcəkdə hesabatda milli fəaliyyət planında nəzərdə tutulan tədbirlərin icra vəziyyəti haqqında ayrıca bir fəsildə bəhs edilsin.

Sonda çıxışımı bir sualla yekunlaşdırmaq istəyirəm. İnsan alveri qurbanlarının cəmiyyətdə ayrı-seçkiliyə məruz qalmaması və bunun qarşısının alınması üçün hansı tədbirlər görülüb və planlaşdırılır? Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Azər Badamov. Azər müəllim, buyurun.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Koordinatorun təqdim etdiyi illik məlumatı dəstəkləyirəm. İllik məlumatda qeyd olunduğu kimi, 2020-ci ildə pandemiya görə canlı təmaslara məhdudiyyətlər qoyulmasına baxmayaraq, müvafiq orqan öz işini dövrün tələblərinə uyğunlaşdırıb fəaliyyət göstərmişdir. Məhz bu orqanın uğurlu fəaliyyətinin göstəricisidir ki, ölkədə insan alverinə, məcburi əməyə cəlb olunmaya və uşaq əməyinin istismarına qarşı effektiv mübarizə sistemi formalaşmışdır.

Təqdim olunmuş illik məlumatda qeyd olunduğu kimi, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının hesabatına görə, dünya üzrə əhalinin hər 100 min nəfərinə 13 qurban düşdüyü halda, ölkəmizdə bu say 1 nəfər təşkil edir. Təbii ki, ölkəmizdə aparılan uğurlu dövlət siyasəti sahəsində əhalinin sosial durumunun müsbətə doğru irəliləməsi və hüquq mühafizə orqanları tərəfindən müvafiq cinayət əməllərinin qarşısının vaxtında alınması tədbirlərinin mütəmadi təşkili bu parametr üzrə dünyada aşağı göstəriciyə malik ölkələr sırasında yer almağımızı şərtləndirmişdir. Bütün bu tədbirlərin davam etdirilməsinə baxmayaraq, təəssüf ki, cəmiyyətdə insan alveri, cinsi zorakılığa məruz qalmaq, məcburi əməyə cəlb edilmə hallarının kökünü tam şəkildə kəsmək mümkün deyil. Çünki insan varsa, belə hallar da olacaqdır. Asan və çirkin yollarla pul qazanmaq istəyən şəxslər hər bir ölkədə var. Məlumatda qeyd olunduğu kimi, dünya üzrə insan alveri üzərindən 150 milyard dollar gəlir əldə edilirsə, bu problem həmişə bizi düşündürməlidir. Biz dövlət olaraq maksimum dərəcədə çalışmalıyıq ki, belə hallar artmasın, əksinə, azalsın. Bunun üçün,

düşünürəm ki, birinci növbədə uşaqların orta təhsildən kənar qalma hallarına qarşı tədbirlər gücləndirilməlidir. Düzdür, indi pandemiya ilə bağlı təhsilin distant forması tətbiq olunduğundan belə halların müəyyən edilməsi çətinidir. Amma ənənəvi təhsilə qayıtdıqda müəyyən araşdırmalar aparılmalı və təhsildən kənar qalan uşaqlar müəyyənləşdirilərək onların təhsildən kənar qalma səbəbləri üzə çıxarılmalıdır.

Təhsil insanlar, xüsusən qız uşaqları üçün çox vacibdir. Dünya statistikasına görə, insan alveri qurbanlarının sayının 50 faizi cinsi zorakılığa məruz qalırsa, bunun qadınlar arasında savadsızlığın çox olmasından irəli gəldiyini hesab edirəm. Çünki dərk etmək qabiliyyəti yüksək və məlumatlı insanı yoldan çıxarmaq çətin olur. Maarifləndirmə tədbirlərinin daha da genişləndirilməsini vacib hesab edirəm.

Burada qeyd olunduğu kimi, insan alverinə və cinsi zorakılığa yol açan səbəblərdən biri də sosial şəbəkələrdir. Təəssüf ki, bu gün sosial şəbəkələr müəyyən cinayətlərə də yol açır. Ona görə hesab edirəm ki, maarifləndirmə tədbirlərinin aparılmasında sosial şəbəkələrin imkanlarından geniş istifadə olunmalıdır.

Fürsətdən istifadə edərək çıxışımın sonunda polisin fəaliyyəti ilə də bağlı qısaca fikrimi bildirmək istəyirəm. Bu gün Azərbaycan polisləri asayişin və ictimai təhlükəsizliyin qorunmasında, cinayətkarlığa qarşı mübarizədə, xüsusən pandemiya ilə bağlı təbliğ olunmuş tədbirlərin həyata keçirilməsində gecə-gündüz iş başındadırlar. Bu, kənardan asan görünsə də, çox əziyyətli və təhlükəli peşədir. Əlbəttə ki, Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz qələbədə də daxili işlər orqanlarının əməkdaşlarının xüsusi rolu olmuşdur. Bu gün hüququ pozulan insanın

müraciət etmək üçün ilk yadına düşən polis olur. Bu o deməkdir ki, polisimiz cəmiyyətdə özünə etimad və etibar qazanmış orqana çevrilmişdir.

Sonda Daxili İşlər Nazirliyinin rəhbərliyi başda olmaqla, bütün polis əməkdaşlarına fəaliyyətlərində uğurlar arzu edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli qonaqlar, millət vəkilləri və media nümayəndələri! İnsan alverinə qarşı mübarizə daxili işlər orqanlarının fəaliyyətində bir istiqamətdir. Bizim daxili işlər orqanları bu gün həm ictimai təhlükəsizliyi qoruyur, həm mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı mübarizə aparır, həm narkotiklərə qarşı mübarizə istiqamətində ciddi işlər görür, həm də karantin rejiminin təmin olunması istiqamətində səmərəli fəaliyyət göstərirlər. Ona görə də, ümumilikdə, mən daxili işlər orqanlarının fəaliyyətini müsbət qiymətləndirirəm.

Əlbəttə, nöqsanlar həmişə olub və olacaq. Çox təəssüf ki, bəzi hallarda, xüsusən də sosial şəbəkələrdə görürük ki, polis və təhlükəsizlik orqanlarının əməkdaşlarının gözdən salınması istiqamətində sanki böyük bir iş aparılır. Bu iş təşkil olunmuş səviyyədə həyata keçirilir və həmin əməkdaşlara qarşı mənəvi terror həyata keçirilir. Beləliklə də, polis və təhlükəsizlik əməkdaşlarının demoralizasiya olunması istiqamətində biz cəhdlər müşayiət edirik. Məhz bu səbəbdən mən həmin orqanların əməkdaşlarına öz mənəvi dəstəyimi ifadə edirəm və hesab edirəm ki, əlbəttə, işin təkmilləşdirilməsi istiqamətində mütəmadi olaraq iş görülməlidir. Amma, ümumən, mən görülən işləri qənaətbəxş hesab edirəm.

Burada hörmətli həmkarım Fazil müəllim xüsusən də

gənclərin dilənçiliyə cəlb olunması ilə bağlı məsələyə toxundu. Bununla əlaqədar olaraq Seyfulla müəllim də öz çıxışında dedi, bu bizə təqdim olunmuş hesabatda da öz əksini tapır. Çox təəssüf ki, bu qaraçılar dilənməyə pis baxmırlar. Onlar bunu əmək fəaliyyəti hesab edirlər. Yəni valideynlər özləri öz uşaqlarını bu prosesə cəlb edirlər, sanki səhər tezdən işə gəlirlər, axşam da işdən çıxıb evə gedirlər. Əlbəttə, bunun qarşısı alınmalıdır və bu istiqamətdə də müəyyən işlər görülür.

Biz bilirik ki, cənab Prezidentin xüsusi fərmanına əsasən əmək münasibətləri, yəni əmək müqavilələrinin bağlanmaması ilə bağlı məsələlər “ASAN xidmət”in Əmək Münasibətlərinin Monitorinqi Mərkəzinə verilib. Bir çox məsələlər isə əmək və əhalinin sosial müdafiəsinə aid məsələlərdir. Bu, hesabatda açıq qeyd olunmasa da, biz bilirik ki, cinayətkarlığın artım səviyyəsi ilə yoxsulluq arasında birbaşa əlaqə var. Yəni kriminologiya elmi də aparılan sosial tədqiqatlarla bunu sübuta yetirir. Amma bu, yeganə səbəbli əlaqə deyil. Burada bir çox faktorlar var. Dünyanın ən inkişaf etmiş ölkələrindən biri Amerika Birləşmiş Ştatlarında cinayətkarlığın səviyyəsi, xüsusən də ağır cinayətkarların sayı digər ölkələrlə, o cümlədən elə Azərbaycan ilə müqayisədə xeyli çoxdur. Bu da onu göstərir ki, bir çox insanlar, sadəcə olaraq, işsizlikdən cinayət törətmirlər. Onlar daha asan yolla böyük gəlirlər əldə etmək istəyirlər. Bəzi hallarda qanunların aliliyinin təmin olunmamasında yaranan problemlərdən, boşluqlardan hansı isə insanlar faydalanmaq istəyirlər. Bütün bunları ona görə qeyd edirəm ki, biz mövcud vəziyyəti, son vaxtlarda polis orqanlarının işinin çətinliyini nəzərə alaraq onlara öz mənəvi dəstəyimizi ifadə etməliyik. Mən əvvəllər də bu məsələni qaldırmışdım. Hörmətli Sahibə

xanım, bunu bir daha parlament tribunasından səsəndirirəm ki, biz bu yaxınlarda prokurorluq orqanlarının əməkdaşlarının əmək haqlarının artırılması ilə bağlı qanunvericilikdə dəyişiklik etdik. Yəqin ki, bu gün də, yəni ikinci oxunuşda ona baxacağıq. Amma hesab edirəm ki, polis əməkdaşlarının əmək haqqı ən az iki dəfə artırılmalıdır. Hazırda ən az maaş alan dövlət orqanlarından biri polis əməkdaşlarıdır. Baxmayaraq ki, onların həyatı daha çox risk altındadır. Onların gecəsi-gündüzü yoxdur. Onlar daha çox işləyir, daha çox əziyyət çəkir, daha çox stresli həyat yaşayırlar. Buna görə də onların əmək haqlarının ən az iki dəfə artırılmasına böyük ehtiyac var. Bir azdan büdcənin hazırlanması prosesi başlanacaq. Hesab edirəm ki, müvafiq dövlət orqanları bunu mütləq nəzərə alacaqlar. Bir çox nöqsanlar əmək haqqının olduqca aşağı olmasından qaynaqlanır. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Hicran Hüseynova. Buyurun, Hicran xanım.

H.Hüseynova. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Seyfulla müəllim, hörmətli həmkarlar və media nümayəndələri! Daxili İşlər Nazirliyi insan alveri cinayətlərinin aşkar edilməsi, qurbanların reabilitasiyası və inteqrasiyası ilə bağlı sistemli tədbirlər həyata keçirir və bu, Milli Koordinatorun illik məlumatında da öz əksini tapmışdır. Məlumat çox yüksək səviyyədə və peşəkarlıqla hazırlanıb. Əlbəttə ki, münasibətim müsbətdir, lehinə səs verəcəyəm. Burada xüsusən qeyd etmək lazımdır ki, bu koordinatorluq fəaliyyətinə uzun müddət elə bizim hörmətli daxili işlər naziri Vilayət Eyvazov özü rəhbərlik edib. Sual verilmişdi ki, bu fəaliyyətə, bu hesabatlara beynəlxalq səviyyədə hansı münasibət var. Biz o vaxt daxili işlər nazirinin müavini Vilayət müəllimlə bir çox konfranslarda bir yerdə

iştirak etmişik. Azərbaycana qarşı ən sərt çıxış edən beynəlxalq təşkilatların, istər ATƏT-in, istər Avropa Şurasının, istərsə də BMT-nin hansı isə bir təşkilatının nümayəndələri olsun, onlar həmişə xüsusi vurğulayırdılar ki, dünyada olan bu problemlə bağlı vəziyyət Azərbaycanda daha yaxşıdır.

Mən bir neçə rəqəm göstərim – Beynəlxalq Əmək Təşkilatının son hesablamalarına görə, dünyada 150 milyon uşaq uşaq əməyinə, 25 milyon böyük və uşaq məcburi əməyə cəlb edilmişdir. UNICEF-in hesabatlarına əsasən dünyada hər il 1,2 milyon uşaq uşaq alveri qurbanı olur. Əlbəttə, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının hesablamasına görə, məcburi əməyə məcbur edilənlərin 40–50 faizi 18 yaşınadək olan uşaqlardır. Mən yenə də deyirəm, dünya ilə müqayisədə Azərbaycanda vəziyyət daha yaxşıdır. Əlbəttə, təqdim olunan məlumatda da göstərilir ki, əgər 2005-ci ildə insan alveri cinayətlərinin sayı 1 idisə, 2020-ci ildə bu, xeyli artıb. Baxmayaraq ki, çox iş görülür, lakin rəqəmlər vəziyyətin gərginliyindən xəbər verir. Bunun da səbəbləri var. Pandemiya dövrü, müharibə şəraiti – bunlar hamısı, əlbəttə ki, öz təsirini göstərmişdir. Müvəqqəti maddi çətinliklər də insanları, xüsusən də uşaq və qadınları bu təhlükə ilə üz-üzə qoyur, qadına və uşağa münasibətdə stereotiplərin mövcudluğu da bu həssaslığı yaradır.

Burada bir çox çıxış edənlərin çox maraqlı təklifləri oldu və mən onların hamısını təkrar demək istəmirəm. Mən onların çoxuna qoşuluram. Məruzəni Daxili İşlər Nazirliyi burada təqdim edir. Amma bu Koordinasiya Şurasına digər dövlət qurumları da daxildir. Əlbəttə, onların hamısının öz iş planları var. Təbii ki, onların arasında kimin hansı işlərlə daha çox məşğul olması barədə bölgü aparılıb. Xüsusən də maariflənmə işləri, sığınacaqların yaranması çox vacibdir.

Dilənçiliklə məşğul olan uşağı, qadını küçədən götürəndə biz düşünməliyik ki, bu polis işçisi onlarla nə etməlidir? Burada qanunda bir az boşluq var. Polis işçisi onları bir müddət saxlaya bilər. Amma sonradan məcburdur ki, buraxsın. Burada işlər kompleks şəkildə görülməlidir. Bütün dövlət qurumları öz fəaliyyətini daha da gücləndirməlidir. Amma sığınacaqların yaranması çox vacibdir. Mən çox minnətdaram ki, son dövrdə Daxili İşlər Nazirliyində xüsusən qadınları işə daha çox cəlb ediblər. Oradakı müəllimlər, psixoloqlar Daxili İşlər Nazirliyinin nəzdində çox güclü fəaliyyət göstərirlər. Bunun da nəticəsidir ki, bir çox halların qabağını almaq mümkündür. Amma gələcəkdə bu sığınacaqların sayı xeyli artmalıdır və bunların fəaliyyəti daha da gücləndirilməlidir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sahib Alıyev, buyurun.

S.Alıyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar, öncə diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm ki, bizə verilən sənəd və Milli Koordinatorun məruzəsi hesabat deyil, məlumatdır. Bu, aydın, yığcam, ancaq eyni zamanda, əhatəli və hərtərəfli məlumatdır. Hərtərəfliliyi onda özünü göstərir ki, burada əməliyyat-axtarış, cinayət təqibi, cəzalandırma, profilaktik addımlar, reabilitasiya və reintegrasiya, eyni zamanda, maarifləndirmə, beynəlxalq əməkdaşlıq, Azərbaycan dövlətinin insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində atdığı bütün addımlar öz əksini tapıb. Həmçinin ona görə əhatəlidir ki, burada, sadəcə, Daxili İşlər Nazirliyinin bu yöndə fəaliyyəti deyil, bütövlükdə, dövlətimizin fəaliyyəti öz əksini tapıb. Burada, sadəcə, nəticə ilə deyil, səbəblə mübarizəyə aid də xeyli fakt var. Ötən il insan alveri baxımından ən təhlükəli vəziyyət məhz COVID-19 pandemiyasından qaynaqlanırdı. Bu, heç

kimə sirr deyil. BMT-nin bu məsələ üzrə xüsusi məruzəçisinin çıxışında da qeyd olunur ki, pandemiya nəticəsində 152 milyondan artıq işsiz insan var və onlar potensial insan alveri üçün bir növ istifadə obyektləridirlər.

Məlumatda qeyd olunur ki, Azərbaycan dövlətinin pandemiya zamanı iş yerlərinin açılması, kölgə iqtisadiyyatına qarşı apardığı mübarizə, birdəfəlik müavinətlər – bütün bunlar, təbii ki, bizdə uğurlu bir statistikanın meydana çıxmasına səbəb olub. Yəni 2019-cu il ilə müqayisədə görürük ki, 2020-ci ildə elə də artım yoxdur. Olan artım da 2019-cu ildə o latent açılmaların hesabındadır. Mənə elə gəlir, bizim beynəlxalq tərəfdaşların, uyğun qurumların diqqətinə də çatdırılmalıdır ki, qlobal müstəvidə bizi insan alverinə qarşı yetərincə mübarizə aparmamaqda ittiham edənlərdən daha çox Azərbaycan fəaliyyət göstərir. Ən azından, Azərbaycan, bilirsiniz ki, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatına, 30-dan artıq ölkəyə bu pandemiya dövründə yardımlar edib. Amma biz bu böyük dövlətlərin timsalında nə görürük? Görürük ki, vaksin millətçiliyi var. Varlı ölkələrdə dünya əhalisinin cəmi 16 faizi yaşadığı halda, peyvəndlərin 60 faizi məhz onlardadır. Bu, tələbatdan 4 dəfə çoxdur. Cənab Prezident beynəlxalq kürsüdə də bununla bağlı öz fikrini bildirdi və vurğuladı ki, Kanadasayağı elə dövlətlər var ki, öz tələbatından 4 dəfə artıq vaksin aldıkları halda, onlarca ölkəyə bir dənə də vaksin çatmayıb. Bu baxımdan mənə elə gəlir ki, Azərbaycan dövlətinin atdığı addımlar da beynəlxalq tərəfdaşların diqqətinə çatdırılmalıdır və bildirilməlidir ki, Azərbaycan artıq 2020-ci ildə növbəti planı təsdiqləyibdir. Bu, çox təəssüf ki, Dövlət Departamentinin keçən ilki qiymətləndirməsində öz əksini tapmır. Mən fikirləşmirəm ki, bizim dövlət bu baxımdan ikinci səviyyəli dövlətlər

arasında olmalıdır. Əgər dünyada əhalinin 100 min nəfərinə on üç insan alveri qurbanı düşürsə, Azərbaycanda bu say 1 nəfərdir. Belə olan halda, dövlətin gördüyü kompleks tədbirlərlə yanaşı, daxili işlər orqanlarının fəaliyyəti də yüksək dərəcədə qiymətləndirilməlidir.

Qeyd etməliyəm ki, bizim Cinayət Məcəlləsində ən ağır maddələr tətbiq olunur. Səhv etmirəmsə, 144.1-ci, 144.2-ci maddələrdə eyni ilə zorlamaya uyğun şəkildə bu cinayəti törədənlərə 5-10 il müddətində həbs tələb olunur. Qeyd edirəm ki, burada güvən məsələsi də var. Bilirsiniz ki, Davos Forumunun qlobal rəqabətlik hesabatında Azərbaycan polisə güvən baxımından ön sıradadır, 30-cu yerdədir. Yəni bu, əsas məsələlərdən biridir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sabir Rüstəmxanlı. Buyurun, Sabir müəllim.

S.Rüstəmxanlı. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli Sahibə xanım və hörmətli Məclis, bu gün təqdim olunan məlumat Azərbaycanda insan alverinə qarşı mübarizənin, şübhəsiz, ildən-ilə genişləndiyini və təkmilləşdiyini göstərir. Təəssüf ki, dünya min illər boyu müxtəlif ictimai quruluşlardan keçsə də, dünyada quldarlıq psixologiyası hələ də davam edir. Qullar da, quldarlar da mövcuddur. İnsanları alıb-vermək dünyada qədim peşələrdən biri kimi bu gün də yaşayır.

Bizim insan alverinin qarşısını almaq üçün görəcəyimiz işlərdən ən birincisi onun səbəblərinin aradan qaldırılmasıdır. Necə etməliyik ki, bu alverə imkan olmasın? Burada ən vacib məsələlərdən biri Azərbaycanda yaşayan insanlardan başqa xaricdə yaşayan vətəndaşlarımızın da taleyidir, onların hüquqlarıdır. Miqrantlar gedir, onlar Azərbaycandan çıxırlar, amma Azərbaycan vətəndaşı-

dırlar. Bizim qayğımızdan kənarda qalmalı deyillər. Mən bu Məclisdə bir dəfə dedim, bu yaxınlarda o söhbət oldu. İndi Rusiyada sənədi olmayan azərbaycanlıların oradan çıxarılması məsələsi gündəmə gəlib. Məsələ burasındadır ki, miqrantlar getdikləri ölkələrin vətəndaşı olmadan orada yaşayırlar. Onların uşaqları böyüyür, evlənir, ailə qurur, uşaqları, nəvə-nəticələri olur. Onlar orada sənəd almaq, rahat yaşamaq üçün mövcud hüquqi imkanlardan istifadə etmək sarıdan çox vaxt çətinlik çəkirlər. Bu, Avropada da, Rusiyada da yaşayan azərbaycanlıların taleyində var. Biz burada demişdik ki, Azərbaycanın həm Xarici İşlər Nazirliyi, həm də “ASAN xidmət” müəyyən səyyar briqadalarla orada yaşayan və təəssüf ki, səfirliklərin zəif işi nəticəsində problemlərlə üzləşən vətəndaşlarımızın hüquqlarının bərpası, onların lazımi sənədlər əldə etməsi sahəsində ciddi dönüş yaratmalıdırlar. Bəlkə də elə görünər ki, bu, insan alveri məsələsi ilə bağlı deyil. Məncə, sənədsizlik, qeydə alınmamaq insanların dolanışıq üçün asan əmək yolu axtarmasına, onun-bunun ixtiyarında, tapşırığı ilə işləməsinə və sair müxtəlif yollar axtarmasına səbəb olur. Bu da, məncə, insan alverinə geniş yol açan sahələrdən biridir.

Burada göstərilir ki, xarici ölkələrdə əmək fəaliyyəti, təhsil, əcnəbilərlə nikah, məişət zorakılığı, miqrantların müvəqqəti qeydiyyatı, övladlığagötürmə və digər məsələlərlə əlaqədar qaynar xətt yaradılıb. Mən bilmirəm, bu qaynar xəttə, məsələn, Rusiyadan hansı məlumatlar gəlir. Amma bu yaxınlarda mənə Rusiyadan zəng vurublar ki, Dağıstanda yaşayan azərbaycanlıların 95 məktəbində Azərbaycan dili dərsləri dayandırılıb. Çünki Rusiyanın qanununa görə, 2017-ci ildən sonra ancaq kiril qrafikası əsasında dərs keçmək olar. Azərbaycandan gedən

dərsləklər, ana dili dərsləkləri latın qrafikasında olduğına görə bu məsələ çox ciddi problemlərlə üzləşib. Əslində həmin uşaqlar ana dilini bilmir, oxuya bilmir, məktəbdən yayınır, problemlə üzləşirlər. Sabah onlar da alver obyektinə çevrilə bilərlər. İnsan alveri məsələsi təkcə cismani alver deyil, dünyada həm də ağılın, təfəkkürün, milli şüurun alveri var. Alver anlayışına biz bu mənada daha geniş baxmalıyıq. Ona görə, mənəcə, Azərbaycan Təhsil Nazirliyi bu məktəblərin taleyi ilə bağlı təcili Rusiya Təhsil Nazirliyi ilə, Dağıstanla əlaqə saxlamalıdır. Onlar miqrant deyil, yerli azərbaycanlılardır. Onların taleyi ilə bağlı qarşıya çıxan bu çətinlikləri həll etməlidirlər.

Əlbəttə, Azərbaycanda 20 il bundan əvvəl qarşılaşdığımız əhalinin kütləvi surətdə, xüsusən zərif cinsdən olan insanların xaricə aparılması və sair məsələlər azalıb. Mənə elə gəlir ki, bunun qarşısı tamam alınmalıdır. Bakının gecə barlarında və müxtəlif otellərində insan alverinin qarşısı alınmalıdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Arzu Nağıyev. Arzu müəllim, sualınız, yaxud məlumat var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

A.Nağıyev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Mən Sabir müəllimin çıxışı ilə bağlı bir rəqəmi səsəndirmək istəyirdim. Sizin rəhbərliyinizlə MDB Parlamentlərarası Assambleyasının plenar iclasında mən də iştirak etmişdim. Orada Rusiya daxili işlər nazirinin birinci müavini general-polkovnik Aleksandr Qorovoy bəzi rəqəmləri səsəndirmişdi. Təbii ki, bu 120 min məsələsi həm seçicilər arasında, həm də ümumiyyətlə, vətəndaşlar arasında müəyyən narahatlığa səbəb olur. Sabir müəllim, orada o qədər də qorxulu bir məsələ yox idi. Sadəcə olaraq, bir az

təkəbbürlü çıxış idi. Məlum məsələdir, demişdilər ki, iyunun 15-nə qədər orada qanunsuz yaşayan vətəndaşların yaşayışı ya leqallaşmalıdır, ya da onlar Rusiyanı tərk etməlidirlər. Sadəcə olaraq, öz hüquqi statuslarına qayıtmalıdırlar.

O rəqəmi də mən deyim. Orada 120 min Azərbaycan, 61 min Ermənistan, 49 min Qazaxıstan, 115 min Qırğızıstan, 247 min Tacikistan, 332 min Özbəkistan, 152 min Ukrayna vətəndaşı var. Mən ümumi hesabladım, bu, 1 milyon 176 mindir. İyun ayının 15-nə 2 ay qalıb. 2 aya onlar bu dövləti nə tərk etmək iqtidarında deyillər, nə də onları heç kim oradan deport edə bilməz. Sadəcə olaraq, bu elə rəqəmlərdir ki, sərhədi keçən hər bir Azərbaycan və digər ölkə vətəndaşı öz işi ilə bağlı digər istiqamətdə müvafiq orqanlara müraciət edərək orada qalmaq məsələsini leqallaşdırmalıdır. Əsas məsələ bundan ibarətdir.

Seyfulla müəllimə də bir daha minnətdarlığımı bildirim. İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Koordinatorun məlumatını mühüm hesab edirəm və mən də müsbət səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Nizami müəllim, buyurun.

N.Səfərov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Milli Məclisin deputatları! Burada səslənən məsələ ilə bağlı qısaca bir arayış vermək istəyirəm. Sizin rəhbərliyiniz altında, hörmətli xanım Sədr, biz MDB-nin Parlamentlərarası Assambleyasının 52-ci plenar sessiyasında iştirak edən zaman bu məsələlər meydana gəldi. Nəzərə çatdırmaq istəyirəm ki, Rusiya Federasiyası Prezidentinin 2020-ci il 18 aprel 274 sayılı Fərmanına əsasən Rusiya ərazisinə viza və vizasız rejimdə daxil olan əcnəbilər üçün bütün icazəverici sənədlərdən, vizalardan, müvəqqəti yaşama icazələrindən,

miqrasiya kartlarından istifadə edilməsinə icazələrin, müddətlərin axını, xarici işçilərin cəlb edilməsi dayanandırılmışdır. 2020-ci il martın 15-dən başlayan bu müddət 4 dəfə uzadılaraq 2021-ci il iyunun 15-də bitəcək. Həmçinin nəzərə almaq lazımdır ki, 2020-ci il 18 mart tarixindən başlayaraq Rusiya Daxili İşlər Nazirliyi miqrasiya rejimləri qaydalarının pozulmasına görə hüquqi tənbeh tədbirlərinin tətbiqini tamamilə dayandırmışdır. Mühüm məqam ondan ibarətdir ki, 15 iyun tarixinə qədər qanuni əsaslarla yaşamayan şəxslər müvafiq qaydada Rusiyanın miqrasiya qanunvericiliyinə əsasən qeydiyyatdan keçməlidirlər. Bu halda onlara münasibətdə heç bir inzibati tənbeh tədbiri tətbiq edilməyəcək. Yəni bu adamlar iyunun 15-nə qədər qeydiyyatdan keçərlərsə, onlara heç bir deportasiya, ölkədən çıxarılma tədbirləri tətbiq edilməyəcək. Yəni məsələnin hüquqi tərəfi bundan ibarətdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, artıq saat 2-yə işləyir. Razısınızsa, fasiləsiz işləyək.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. İndi isə xahiş edirəm, Seyfulla müəllim, çıxışlarda qaldırılan məsələlərə münasibət bildirmək istəyirsinizsə, buyurun.

S.Əzimov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Dəyərli təkliflərə və tövsiyələrə görə hörmətli millət vəkillərinə dərin təşəkkürümü bildirirəm. Azərbaycan Respublikasına xidmət edirik. Nazirliyimiz haqqında xoş sözlərə görə hər birinizə minnətdaram. Öz adımdan, hörmətli nazirim adından sizə dərin ehtiramımı çatdırıram.

Etibar müəllimin sualına cavab vermək istəyirəm ki, 2019-cu ildən bu günədək Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşlıq etdiyi digər ölkələrin müvafiq qurumlarının sayı

dəyişməyib. Ona görə də bu, gələcək hesabatlarda da eyni yazılacaqdır. Əgər rəqəmlər dəyişsə, onda ehtiyac olacaq. Etibar müəllimə lazımdırsa, gələcəkdə yeni dizaynda hesabat hazırlayırıq, bu məsələdə problem yoxdur. Əsas məqsəd görülən işlərin nəticəsidir. Hər birinizə minnətdarıq. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Seyfulla müəllim.

Hörmətli həmkarlar, əgər başqa fikir yoxdursa, xahiş edirəm, Milli Koordinatorun illik məlumatının nəzərə alınması barədə qərar layihəsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.14 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Seyfulla müəllim, Fazil müəllim, təşəkkür edirik. İşlərinizdə uğurlar arzulayırıq. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, dediyimiz kimi, razılaşdıq, fasiləsiz işləyirik. Gündəlik üzrə işimizə davam edirik. Qeyd edirəm ki, növbəti beş məsələmiz üçüncü oxunuşda olan qanun layihələridir. Gündəliyin 2-ci məsələsi Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci

müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Birinci və ikinci oxunuşlarda bu məsələ ilə bağlı suallar cavablandırıldı. Üçüncü oxunuşda səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Görürəm ki, qanun layihəsi barədə heç kimin sualı, sözü yoxdur. Təşəkkür edirəm. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.15 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 3-cü və 4-cü məsələləri cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Mahiyyətə bir-birinə yaxın olan qanun layihələridir. Gündəliyin 3-cü məsələsi “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə, 4-cü məsələsi isə “Veteranlar haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun

layihəsidir. Təklif edirəm, Əmək və sosial siyasət komitəsi sədrinin müavini hörmətli Mələhət xanım İbrahimqızı hər iki layihə haqqında birlikdə məlumat versin. Səsverməni, həmişə olduğu kimi, ayrılıqda keçirəcəyik. Mələhət xanım, buyurun.

M.İbrahimqızı, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsi sədrinin müavini*.

Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli həmkarlarım, təqdim edilən hər iki qanun layihəsi həm birinci, həm də ikinci oxunuşda sizə təqdim olunmuşdur və geniş müzakirə olunmuşdur. Əslində heç bir təklif yoxdur. Komitəmizdə də dəfələrlə müzakirə olunub və qanun layihəsinə yekdilliklə səs verilib. Hesab edirəm ki, üçüncü oxunuşda da siz öz dəstəyinizi verəcəksiniz. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Mələhət xanım.

Hörmətli həmkarlar, mən qanun layihələrini bir-bir səsə qoyacağam. Beləliklə, buyurun, 3-cü məsələyə münasibət bildirin. Bu, “Şəhid adının əbədləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.17 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	4
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə xahiş edirəm, “Veteranlar haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə üçüncü oxunuşda münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.18 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti iki məsələsi, yəni 5-ci və 6-cı məsələlər də cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Bunlar da mahiyyətcə bir-birinə yaxın layihələrdir. Gündəliyin 5-ci məsələsi “Dövlət sosial sığorta sistemində fərdi uçot haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə, 6-cı məsələsi isə Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məlahət xanım, mən yenə də Sizdən xahiş edirəm, hər iki layihə haqqında birlikdə məlumat verin. Səsverməni ayrılıqda keçirəcəyik. Məlahət xanım, buyurun.

M.İbrahimqızı. Çox sağ olun, xanım Sədr. Qeyd etdiyiniz kimi, həmkarlarıma təqdim olunmuş hər iki qanun layihəsinin yenə üçüncü oxunuş müzakirəsidir. Həm birinci, həm də ikinci oxunuşda heç bir həmkarımız tərəfindən irad və təklif yoxdur. Bu, komitəmizdə dəfələrlə müzakirə olunubdur. Bu gün üçüncü oxunuşda da bir

daha dəstəkləməyinizi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Mələhət xanım.

Beləliklə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihələrini bir-bir səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, “Dövlət sosial sığorta sistemində fərdi uçot haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə üçüncü oxunuşda münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.19 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, sizdə necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə Əmək Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.20 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, beləliklə, üçüncü oxunuşda olan qanun layihələri başa çatdı. İndi isə gündəliyin növbəti iki məsələsinə, yəni 7-ci və 8-ci məsələlərə baxacağıq. Bu qanun layihələrində nəzərdə tutulan dəyişikliklər dəqiqləşdirmə xarakteri daşıyır. Ona görə də bu iki qanun layihəsi “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununa uyğun olaraq, bir oxunuşda qəbul ediləcək.

İndi isə biz gündəliyin 7-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ “İcra məmurları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Əli müəllim, mən Sizdən xahiş edirəm, məlumat verin.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. “İcra məmurları haqqında” Qanunun 11-ci maddəsində konkret bir sıra hallar sadalanmışdır ki, onların nəzarət mexanizmi qaydası, təəssüf ki, indiyə qədər müəyyən olunmamışdır. O qaydaları yenidən sadalamaq istəmirəm. Həm arayışda var, həm də 11-ci maddədə konkret sadalanıb. Bunlar alkoqolizm və ya narkomaniyadan məcburi müalicə və sair digər hallardır. Məhz bu qaydaların hazırlanması məqsədi ilə qanunda “müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada” sözləri əvəz olunur. Aydınadır ki, gələcəkdə Nazirlər Kabineti tərəfindən bu qaydalar hazırlanacaq və təsdiq olunacaq. Çox sağ olun, Sahibə xanım.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli deputatlar, mən “Elm haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə bu bənddə bir anlaşılmazlıq gördüm. Onu

diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm.

Sədrlik edən. Razi müəllim, üzr istəyirəm, bu, növbəti məsələdir. Biz indi “İcra məmurları haqqında”, yəni 7-ci məsələ haqqında danışıırıq.

Hörmətli həmkarlar, biz 7-ci məsələni səsə qoyuruq. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.22 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 8-ci məsələsi “Elm haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Bəxtiyar müəllim, mən Sizə söz vermək istəyirəm. Buyurun.

B.Əliyev, *Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri.*

Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli deputatlar, “Elm haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi komitədə müzakirə edilmişdir. Komitənin rəyi müsbətdir. Gənclik haqqında qısaca olaraq qeyd etmək istəyirəm ki, bu gün elm və elmi innovasiyalarla bağlı fondların fəaliyyətinin genişləndirilməsi, əlavə vəsaitin cəlb edilməsi üçün onların fəaliyyətini məhdudlaşdırma biləcək “qeyri-kommersiya statusu” söz birləşməsinin

çıxarılması təklif edilir. Ümumiyyətlə, bu məsələyə innovasiya menecmenti baxımından yanaşsaq, görərik ki, maksimum mənfəət əldə etmək və biznes sistemlərinin ümumi strategiyası çərçivəsində risklərin optimallaşdırılması məqsədi ilə yeni ideyaların kommersiya layihəsinə çevrilməsi ən optimal yol və vasitədir. Bu baxımdan da hesab edirik ki, bu dəyişikliyin həyata keçirilməsi elm və innovasiyalar sahəsində yaradılacaq fondlara və elmin daha da inkişaf etməsinə, elmi nəticələrin kommersiyalaşdırılmasına geniş imkanlar açacaqdır. Buna görə, xahiş edirəm, deputat həmkarlarım bu dəyişliyə səs versin. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

Çıxış eləmək istəyənlər var. Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Doğrudan da, bu dəyişikliklər mütərəqqidir və səs verəcəyəm. Qeyd eləmək istəyirəm ki, elm və ali təhsil haqqında qanunlar da indi hazırlanır. Biz yaradıcılıq fəaliyyətini stimullaşdırmaq üçün bu qanunlarda müvafiq dəyişikliklər eləməliyik. Bir çox inkişaf etmiş Qərbi ölkələrində ingiliscə buna “sabbatical leave” və ya “sabbatical year”, yəni yaradıcılıq məzuniyyəti deyilir. 5-7 ildən bir belə məzuniyyətlər verilir. Bu, tam əmək haqqı saxlanmaq şərti ilə edilir ki, həmin insanlar gedib dincəlsinlər, beyinlərini yeniləsinlər, daha aktiv formada yaradıcılıq işləri ilə məşğul olsunlar.

Burada bizim hörmətli alimlərimiz əyləşiblər. Təhsil işçiləri, elm işçiləri var. Ola bilsin ki, ayrı-ayrı universitetlərin təcrübəsində bu var, mənim bu barədə dəqiq məlumatım yoxdur. Amma düşünürəm ki, bunu qanunvericilik qaydasında həll etmək lazımdır. Bu gün bu

məsələni qaldırmaqla, hesab edirəm ki, ali təhsil haqqında qanunda da bu müddəə öz əksini tapmalıdır.

Həmçinin vurğulamaq istəyirəm ki, artıq hökumətdə gələn ilin büdcə müzakirələri ilə bağlı işlər yenə başlanıb. Doğrudan da, biz elm və təhsili inkişaf elətdirmək istəyiriksə, bu sahəyə ayrılan xərclər artırılmalıdır. Elmə ayrılan xərcləri bir neçə dəfə artırmaq lazımdır. Yəni bunu etməyəcəyimiz təqdirdə, doğrudan da, Azərbaycanda elmin sürətli inkişafından söhbət gedə bilməz. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, indi buyurun.

R.Nurullayev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli deputatlar, elm və innovasiya fondlarının qeyri-kommersiya statuslu təşkilata çevrilməsi çox mütərəqqi addımdır. Mən bunu alqışlayıram, səs verəcəyəm. Burada diqqətinizi bir anlaşılmazlığa cəlb eləmək istəyirəm. Əgər bu, qeyri-kommersiya statuslu bir elm və innovasiya fondu olacaqsə, artıq biz buna ayrılan vəsaitlərin qrant şəklində, yaxud başqa bir şəkildə verilməsinə göstəriş verə bilmərik. Bu, artıq bir kommersiya təşkilatına çevrilir və belə halda orada qrant şəklində onun fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması da, mənəcə, doğru deyil. Bu baxımdan mən burada “elmi tədqiqatların qrant şəklində məqsədli maliyyələşdirilməsini həyata keçirən qeyri-kommersiya statuslu hüquqi şəxs” ifadəsində “qrant şəklində” sözlərinin çıxarılmasınının tərəfdarıyam ki, biz onların fəaliyyətini “qrant şəklində” sözləri ilə məhdudlaşdırmayaq. Mənəcə, bu, həm də mövcud normativ hüquqi aktlara ziddiyyət təşkil edir. Amma mən bunu dəqiq deyə bilmərəm. Hər halda bunun çıxarılmasını təklif edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Dəyişikliyin qeyd hissəsində yazılır ki, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə əsasən qeyri-kommersiya təşkilatı fəaliyyətinin əsas məqsədi mənfəət götürməkdən ibarət olmayan, götürülən mənfəəti iştirakçıları arasında bölüşdürməyən hüquqi şəxsdir. Mövcud qanunda bu məhdudiyyətin aradan qaldırılması elmin inkişafı məqsədi ilə elm və innovasiya fondlarının yaradılmasını, habelə onların qanunvericiliklə nəzərdə tutulan digər hüquqi şəxslər formasında yaradılmasını və fəaliyyətini təşviq edəcək. Əslində sual olunur: Bundan əvvəl nə edilməlidir ki, bu dəyişiklik effekt versin? Qüdrət bəy də elmə ayrılan vəsaitin artırılmasından danışdı. Əslində Azərbaycanda elmin mövcud menecmenti qaldıqca maliyyənin artımı nəticələrə əhəmiyyətli təsir etməyəcək. İlk növbədə nəticə əsaslı maliyyələşmə mexanizmi tətbiq edilməli, ondan sonra elmin maliyyəsi ciddi şəkildə artırılmalıdır. Nəticə əsaslı maliyyələşmə o deməkdir ki, elmi tədqiqat müəssisələrinin fəaliyyəti effektivlik göstəriciləri əsasında qiymətləndirilməli və bu qiymətləndirilmədən asılı olaraq onların maliyyələşdirilməsi təmin edilməlidir. Nəticəsi effektiv olmayan elmi müəssisə və mərkəzlər ya tam ləğv olunmalı, ya da profilə uyğun başqa institutlarla birləşdirilməlidir.

Effektivlik göstəriciləri dünyada qəbul edilən göstəricilərə uyğun olmalıdır. Məsələn, monoqrafiyada elmi məqalələrin, patentlərin sayı, beynəlxalq konfranslarda iştirak və onların təşkilatçılığı, tədqiqat qrantları, yetişdirilən gənc tədqiqatçıların sayı, institutun həyata keçirdiyi təbiiq layihələrin sayı, araşdırmalara istinadların sayı və sair. Fərqli nəticə nümayiş etdirən müəssisələrə differensial maliyyə artırılmalıdır.

Vacib məsələlərdən biri biznesin elmi maliyyələşdirilməsində iştiraka stimullaşdırılmasıdır. Qərblə ölkələrində elmin maliyyələşdirilməsində özəl sektorun və fondların töhfəsi 30–70 faiz təşkil edir. Azərbaycanda biznesin elmə investisiya qoyması üçün təşviq mexanizmləri barədə fikirləşmək, biznes assosiasiyaları və yaradılacaq fondlarla bu istiqamətdə müzakirələr aparmaq lazımdır. Adətən dövlət fundamental elmə sərmayə qoyur. Lakin tətbiqi tədqiqatlarda universitetlər, özəl sektor, fondlar daha çox maraqlı olur. Sanballı, dünyada qəbul olunan elmi dərgilərin dəstəklənməsi son dərəcə vacibdir.

Başqa mühüm bir məsələ: Universitet – sənaye işbirliyi çərçivəsində texnoloji mərkəz və institutların inkişaf etdirilməsi son dərəcə zəruridir. Çox təəssüflər olsun ki, universitetlərdə elmi tədqiqatlar hələ indiyə qədər maliyyələşdirilmir. Dünyada bu işbirliyi sənaye və texnologiya faktları çərçivəsində həyata keçirilir. Azərbaycanda son dövrlərdə belə park nümunələri artıq yaradılıb. Lakin universitetlərlə onların işbirliyinə dair hansısa bir nümunə varmı? Yoxdur. Onlarda kiçik miqyasda da olsa, elmi tədqiqat adına hansısa fəaliyyət, infrastruktur varmı? Yoxdur.

Yeri gəlmişkən, dünyada texnoloji parkların, sənaye bölgələrinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsində istifadə olunan əsas indikatorlardan biri də onlarda elmi araşdırma, təcrübə-konstruktor fəaliyyətinə nə dərəcədə şərait yaradılması, eləcə də bu istiqamətlərdə çəkilən xərclər, əldə olunan nəticələr və bunların təşviqidir. Düşünürəm, bu dəyişiklik həm də tədqiqatlara yeni stimullar verəcək. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəxtiyar müəllim, sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

B.Əliyev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Razi müəllimin narahatlığı ilə bağlı bir aydınlıq gətirmək istəyirəm. Biz bu dəyişikliyi etməklə artıq elm və innovasiya fondları müxtəlif formalarda yaradıla bilər. Bir misal demək istəyirəm ki, vaxtı ilə mövcud olan İKT fondu da var idi, o, təkcə qrant layihəsi deyil, eyni zamanda, kredit də verirdi. “Elm haqqında” Qanunda edilən bu dəyişiklik, əlbəttə, hələlik kövrək olan elmimizə qrant şəklində maliyyə dəstəyinin göstərilməsinə dövlətin əlavə bir dəstəyi olacaqdır. Ona görə hesab edirəm ki, bu, digər fondların, o cümlədən elm-investisiya fondunun, innovasiya-investisiya fondlarının yaradılması üçün geniş şərait yaradır. Ona görə bu dəyişikliyi dəstəkləməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

Hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, “Elm haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.33 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim 10 məsələmiz qalır. Nəzə-

rinizə çatdırım ki, gündəliyin növbəti 6 məsələsi, yəni 9, 10, 11, 12, 13 və 14-cü məsələlər mahiyyətcə bir-birinə yaxın olan qanun layihələridir. Ölkədə tibbi xidmətlərin təşkili məsələləri ilə əlaqədar olaraq 50 qanunda dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulur. Qeyd edirəm ki, 9-cu məsələdən 12-ci məsələyə qədər, 12-ci məsələ də daxil olmaqla, nəzərdə tutulan dəyişikliklər uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır və həmin 4 qanun layihəsi bir oxunuşda qəbul ediləcək. 13-cü və 14-cü məsələlər isə birinci oxunuşda müzakirəyə çıxarılan qanun layihələridir.

Hörmətli həmkarlar, mən təklif edirəm ki, Səhiyyə komitəsinin sədri hörmətli Əhliman müəllim Əmiraslanovdan xahiş edək, bu 6 qanun layihəsi haqqında parlamentə məlumat versin. Əhliman müəllim, xahiş edirəm, ümumi məlumat verin. Biz müzakirəni, həmişə olduğu kimi, birgə, səsverməni ayrı aparacağıq. Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov, Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədri.

Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli deputatlar! Bu gün müzakirənizə təqdim olunmuş müxtəlif spektrli qanunvericilik aktlarını əhatə edən qanun layihələrində səhiyyə xidmətlərinin müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasının, bu sahənin mövcud maliyyələşmə mexanizmlərinin yeni iqtisadi əsaslarla təkmilləşdirilməsinin və əhaliyə göstərilən tibbi xidmətlərin keyfiyyətinin daha da yüksəldilməsinin təməl prinsiplərini ehtiva edən çoxsaylı dəyişikliklər nəzərdə tutulur. Gündəlikdəki sıralamaya görə, ümumilikdə 30 qanunda dəyişikliyi təsbit edən 4 qanun layihəsi “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Qanununun tələblərinə uyğun olaraq, hüquqi tənzimləmə, habelə qanunvericilik texnikası baxımından dəqiqləşdirmə və uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır.

Gündəlikdəki növbəti 2 qanun layihəsində, “Şəkərli

diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, eləcə də “Dağınıq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında” və “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında” qanunlarda edilməsi nəzərdə tutulmuş dəyişikliklər istisna olmaqla, daha 17 qanunda da mahiyyətcə eyni xarakterli dəyişikliklər təklif olunur.

Təqdim edilən 6 sənəd ümumilikdə 50 qanunda dəyişikliyi nəzərdə tutur və onlardan 12-si birbaşa, digərləri isə dolayısı ilə Səhiyyə komitəsinin qanunvericilik area-lına aiddir. Qanun layihələrinin böyük əksəriyyətində dəyişikliklərin eyni xarakterli olduğunu nəzərə alaraq onları sistemləşdirilmiş şəkildə, yəni birlikdə diqqətinizə çatdırmağı məqsədmüvafiq görürük.

İlk növbədə qeyd edim ki, qanun layihələri “Azərbaycan Respublikasında icbari tibbi sığortanın tətbiqinin təmin edilməsi ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 20 dekabr tarixli 418 nömrəli Fərmanının icrasını təmin etmək məqsədi ilə hazırlanmışdır. Belə ki, bu fərmanın 4-cü hissəsinə əsasən “Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin fəaliyyətinin təmin edilməsi ilə bağlı müvafiq normativ hüquqi aktların hazırlanması zərurəti yaranmışdır.

Sözügedən fərmanın TƏBİB-in fəaliyyətinin təmin edilməsi ilə bağlı müvafiq normativ hüquqi aktların hazırlanmasını təsbit edən 4-cü hissəsinə rəhbər tutaraq, dövlət səhiyyə sisteminə daxil olan tibb müəssisələrinin Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin tabeliyindən TƏBİB-in tabeliyinə verilməsini, TƏBİB-in tabeliyinə verilən, dövlət səhiyyə sisteminə daxil olan tibb müəssisələrinin idarə edilməsini və bu sahədə nəzarəti həyata keçirməsini nəzərə alaraq TƏBİB-in səlahiyyətlərinin

həyata keçirilməsini təmin etmək üçün müvafiq layihələrin qəbul edilməsi təklif olunur.

Qanun layihələrində, ümumilikdə, 131 maddə üzrə nəzərdə tutulan dəyişikliklərin böyük əksəriyyəti mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı ilə müvafiq publik hüquqi şəxsin, mülkiyyət növündən və təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq səhiyyə və tibb müəssisələrinə münasibətdə səlahiyyət bölgüsünün hüdudlarının dəqiq müəyyən edilməsini ehtiva edir. Yəni müvafiq hallarda terminoloji baxımdan “orqan” və ya “səhiyyə orqanları” sözləri “müvafiq icra hakimiyyətinin müəyyən etdiyi qurum” sözləri ilə əvəz edilir, eləcə də bütün layihə boyu “səhiyyə” sözü “tibb” sözü ilə əvəzlənir.

“Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Dağınıq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında” və “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında” qanunlarda dəyişikliklərin zəruriliyini şərtləndirən yuxarıda qeyd olunan amillərlə yanaşı, təkliflərdə icbari dispanserizasiyadan keçmiş uşaqların, şəkərli diabet, habelə dağınıq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərin sağlamlıq vəziyyəti və müalicə-profilaktika tədbirlərinin səmərəliliyi haqqında sistematik, tam və düzgün məlumat almaq məqsədi ilə müvafiq icra hakimiyyətinin müəyyən etdiyi qurum tərəfindən registr yaradılaraq əlaqəli qurumların həmin registrə çıxışının təmin edilməsi təklif edilir.

Hörmətli millət vəkilləri, layihələrin qəbul edilməsinə səs verməyinizi xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, hörmətli Əhliman müəlim. Hörmətli həmkarlar, bu qanun layihələrinə Milli Məclisin daha 13 komitəsində baxılıb. Həmin komitələrin sədrlərindən əlavə sözü olan yoxdur ki?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihələrinin müzakirəsinə başlayırıq. Heç kim çıxış etmək istəmir. Ona görə də mən məsələləri bir-bir səsə qoyacağam. İndi xahiş edirəm, gündəliyin 9-cu məsələsinə, yəni Azərbaycan Respublikasının Meşə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.40 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Xahiş edirəm, 10-cu məsələyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.40 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

77

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

“Yol hərəkəti haqqında”, “Qaçqınların və məcburi köçkünlərin (ölkə daxilində köçürülmüş şəxslərin) statusu haqqında”, “Turizm haqqında”, “Milli arxiv fondu haqqında”, “Bələdiyyələrin statusu haqqında”, “Özəl tibb fəaliyyəti haqqında”, “Yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikası haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında və rəmlə mübarizə haqqında”, “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında” və “Əhalinin ekoloji təhsili və maarifləndirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.41 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, 12-ci məsələyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.41 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, dediyimiz kimi, bu 4 qanun layihəsini birinci oxunuşda qəbul etdik. İndi isə xahiş edirəm, gündəliyin 13-cü məsələsinə, yəni “Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Qanın, qan komponentlərinin donorluğu və qan xidməti haqqında”, “Yetkinlik yaşına çatmayanların baxımsızlığının və hüquq pozuntularının profilaktikası haqqında”, “Azərbaycan Qızıl Aypara Cəmiyyəti haqqında”, “Arıçılıq haqqında”, “Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında”, “Təhsil haqqında”, “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında”, “Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında”, “İnsanın immün çatışmazlığı virusunun törətdiyi xəstəliklə mübarizə haqqında” və “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.42 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə gündəliyin 14-cü məsələsinə, yəni “Dağınıq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında”, “Yaşlılıqların mühafizəsi haqqında”, “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında”, “Tütün məmulatlarının istifadəsinin məhdudlaşdırılması haqqında”, “Peşə təhsili haqqında”, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında”, “Psixoloji yardım haqqında” və “Ümumi təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.43 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin növbəti məsələlərinə keçirik. Növbəti 2 məsələ, yəni 15-ci və 16-cı

məsələlər cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub və birinci oxunuşda müzakirəyə təqdim edilir. Mən Fəzail İbrahimlidən xahiş edəcəyəm, bu 2 məsələ haqqında məlumat versin. Nəzərinizə çatdırım ki, bu 2 qanun layihəsinə həm hörmətli Fəzail müəllimin, həm də hörmətli Əli müəllimin komitəsində baxılıb. Fəzail müəllim, xahiş edirəm, 2 qanun layihəsi haqqında məlumat verin. Birgə müzakirə keçirəcəyik, səsverməni ayrılıqda edəcəyik. Buyurun.

F.İbrahimli, *Milli Məclis Sədrinin müavini, İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar, hörmətli mətbuat nümayəndələri! Bu gün müzakirəyə təqdim edilmiş “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanun 1992-ci ildə qəbul edilib. 29 il keçib. Ötən müddət ərzində qanunvericilikdə olan dəyişikliklər, təbii ki, “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunda öz əksini tapmalı idi. Bu mənada qanun kifayət qədər aktualdır. Müasir dövrün çağırışları, dini sahədə normativ hüquqi aktların zəruriliyi belə bir qanunun bu gün müzakirəyə gətirilməsinə rəvac verib. Qanunun qəbul edilməsinin əhəmiyyəti nədən ibarət olacaq? Birincisi, burada dövlətin, vətəndaşların, dini qurumların bu sahədəki hüquq və vəzifə məsuliyyəti dəqiq müəyyən olunur. Bu hüquq və vəzifələr bu günə qədər dağınıq şəkildə olduğu halda, onlar bu qanunda dəqiq ifadə edilir və məsuliyyət müəyyən olunur. Əsrlər boyu Azərbaycanda dini tolerantlıq mövcud olub. Bax, layihə bu mühitin ciddi surətdə yaxşılaşdırılmasına xidmət edən bir qanundur.

Bilirsiniz ki, Azərbaycanın geosiyasi vəziyyəti, böyük dövlətlərin Azərbaycana marağı, bu maraqlar altındakı məkrli niyyətlər dünən olub, bu gün var, sabah da olacaq.

Bu məkrli niyyətlərin reallaşmasında ən münbit şəraiti bəzən dini məqamlarda tapırlar. Ona görə də bu layihə Azərbaycanda bu dini-əxlaqi dəyərlərin kənar müdaxilələrdən və təcavüzlərdən qorunmasına xidmət edir. Bu qədər böyük əhəmiyyət kəsb edən bir qanunun qəbul edilməsi, hesab edirəm ki, məqsədəuyğundur, lazımdır, vacibdir. Azərbaycanda elə bir insan varmı ki, dini dəyərlərimizin qorunmasına xidmət edən bir qanuna qarşı çıxsın, yaxud onun əleyhinə getsin? Bu qanunda kifayət qədər ciddi məqamlar var.

Hörmətli həmkarlarım, çoxlu dəyişikliklər var. Bu dəyişikliklərin hər birinin üzərində dayanmaq üçün təxminən yarım saat vaxt tələb olunur. Biz bu məsələni iki komitədə müzakirə etmişik. Əli müəllimin rəhbərlik etdiyi komitədə birgə, özü də ciddi və ətraflı müzakirə olunub. Üstəgəl, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədr müavini Çingiz İsmayılovun, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin Aparat rəhbəri Simran Həsənovun iştirakı ilə hərtərəfli müzakirə olunub. Bu gün həmin qonaqlarımız yenə də buradadırlar. Yəqin ki, onlar da, imkan olsa, öz sözlərini deyəcəklər.

Əsas məsələyə keçirəm. Burada ayrı-ayrı fikir və mülahizələr ciddi surətdə nəzərə alınır. Mən təqdimat zamanı kimlərin fikirlərinin nəzərə alınmasını gündəmə gətirəcəyəm. “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanuna təklif olunan dəyişikliklərin məqsədi aydındır, vəzifələri yerindədir. Qanunda edilən dəyişikliklər nədən ibarətdir? Qanunun 1-ci maddəsinin dördüncü hissəsi yeni redaksiyada verilib: “Bu Qanunun 21-ci maddəsinin dördüncü hissəsində nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının ərazisində dini təbliğat aparılması qada-

ğandır”. İlk dəyişiklikdən qanunun ali məqsədinin görünləri üzə çıxır. Nəzərinizə çatdırım ki, 1-ci maddənin dördüncü hissəsi dedikdə qüvvədə olan qanundakı 4-cü hissə deyil, təqdim olunan qanun layihəsindəki hissə nəzərdə tutulur. Mövcud dördüncü hissədəki qoşun hissələri, komandanlıqla bağlı məsələnin üzərinə mən sonradan gələcəyəm.

1-ci maddənin beşinci hissəsi yeni redaksiyada verilib: “Valideynlər və ya digər qanuni nümayəndələr qarşılıqlı razılıq əsasında uşaqlarını özlərinin dini əqidəsinə və ya dinə münasibətinə müvafiq olaraq tərbiyə edə bilirlər”. Bu hissə olduğu kimi qalır. Lakin “valideynləri əvəz edən şəxslər” sözləri “digər qanuni nümayəndələr” sözləri ilə əvəz olunur.

Bundan əlavə, beşinci hissəyə iki yeni fikir əlavə edilib: “Uşaqların dinə etiqad etməyə məcbur edilməsi qadağandır”. Bilirsiniz, bizim azyaşlı uşaqların başına nə müsibətlər gətirirlər. Çünki onların qafalarının yuyulması çox rahat olur. Ayırı-ayrı dini cərəyanlara cəlb olunurlar. Bu maddə təsdiq olunduqdan sonra bunların qarşısı alınacaq.

“Uşaqların dini tərbiyəsi onların fiziki və psixoloji sağlamlığına təsir göstərməməlidir” fikrində Qüdrət müəllimin təklifi ilə biz bunu nəzərə aldığımız və “mənfi təsir göstərməməsi” kimi ifadə oldu.

Sonra, 1-ci maddəyə altıncı və yeddinci hissələrin əlavə olunması təklif edilir. “Dini ekstremizmin təbliğinə, həmçinin siyasi məqsədlər üçün dinlərarası fərqlərin istifadəsinə yönəldilmiş fəaliyyət qadağandır” fikrinə müzakirədən sonra “dinlərdaxili” ifadəsini əlavə etdik. Bu, Tahir Kərimlinin irəli sürdüyü fikir idi, məqbul idi, keyfiyyətə təsir edirdi və biz bunu nəzərə aldığımız.

Qanuna yeni 4–1.3-cü və 4–1.4-cü maddələr əlavə

olunub. Bu maddələr nədən ibarətdir? “Din xadimləri dövlət orqanlarına seçildikdə və ya təyin olunduqda onların peşəkar dini fəaliyyəti həmin vəzifədə olduqları müddətdə dayandırılır”. Biz bu qanunu müzakirə edəndə burada ayrı-ayrı qurumların adı çəkilirdi. Əli müəllimin təklifi ilə bunun fəlsəfəsi bütövlükdə yerində qaldı. Sadəcə olaraq, fikir dəyişikliyi ilə 4–1.4-cü maddəni yerinə qoya bildik: “Din xadimlərinə dini titullar (rütbələr) yalnız dini mərkəzlər (idarələr) tərəfindən verilir”.

Qüvvədə olan qanunun 6-cı maddəsi əvvəl “Dinin məktəb ilə münasibətləri”, 10-cu maddə isə “Dini təhsil müəssisələri” adlanırdı. Bunların hər ikisi bir maddədə birləşərək “Dini təhsil” adlandırıldı, 10-cu maddə avtomatik sıradan çıxdı və məsələnin əsas mahiyyəti yerində qaldı.

Təklif olunan variantda dini təhsil müəssisələrinin dini mərkəz tərəfindən təsis edilməsi qeyd olunub. Burada göstərilir ki, dini mərkəz yalnız bir ali dini təhsil müəssisəsi yarada bilər. Burada suallar yarana bilər: Niyə 1 dənə? Ölçülüb, biçilib və bu dini təhsilin məram və məqsədlərinin nədən ibarət olduğu aydınlaşdırıldıqdan sonra məhz fikir bunun üzərində dayanılıb.

Sonra, qanuna yeni 6–1-ci maddənin əlavə edilməsi təklif olunub. Həmin maddənin fəlsəfəsi belədir: “Kütləvi dini ibadət, ayin və mərasimlər dini ibadət yerlərində və ziyarətgahlarda keçirilir”. Əgər bunlar küçələrdə, digər yerlərdə keçirilərsə, bu, mütləq razılıqla olmalıdır. Bu da küçə asayişinin qorunması, müəyyən təbliğatlar əsasında yolun üstünə, sağına oturan adamların iradəsinin əleyhinə olaraq qanunda öz əksini tapır.

6–1.3-cü maddənin mətni belədir: “Xarici ölkələrdə yerləşən və müvafiq din üçün müqəddəs hesab edilən yerlərə ibadət məqsədi ilə dindarların mütəşəkkil şəkildə

ziyarətləri müvafiq dini mərkəzlər (idarələr) tərəfindən həyata keçirilir və bu barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqana (quruma) məlumat verilir”.

Burada “Dini icma” adlı maddəyə yeni bir fikir yazılması təklif olunur. Maddənin birinci hissəsinə “eyni inzibati ərazi vahidi hüduqlarında yaşayan” söz birləşməsi və “Dini icma 50 nəfər yetkinlik yaşına çatmış Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı tərəfindən yaradılır” fikri əlavə olunur. Burada da məsələ aydındır. Əgər burada da bu rəqəmin 30, 40 deyil, 50 nəfər olması ilə bağlı suallar yaransa, cavab budur: Belə hesab olundu ki, əgər 50-yə qədər tərəfdarı olmayan adamlar harada isə bir dini icma yaradırlarsa, demək, onların bu dini icmanı yaratmağa imkanları yoxdur. Əvvəlki qanuna əsasən bu rəqəm 10 idi. Bir ailə yığılırdı, bir icma yaradırdı. Bunun da hansı məqsədə, məzhəbə xidmət etdiyi sonradan müəyyən olunurdu. Burada isə birbaşa rəqəm göstərilir.

Bu maddənin ikinci hissəsi yeni redaksiyada verilir. Söhbət 9-cu maddədən gedir: “Azərbaycan Respublikasının ərazisində qeyri-islam dini icmalarının dini mərkəzi (idarəsi) bu Qanuna və “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq, dövlət qeydiyyatına alınmış və Azərbaycan Respublikasının azı, – bax, əsas budur, – 5 şəhər və rayonunda fəaliyyət göstərən eyni dini etiqadlı 5 dini icmanın yığıncığında (qurultay, konfrans və sair) yaradıla bilər”. “Dini mərkəz Azərbaycan Respublikasında və xarici dövlətlərdə filial və ya nümayəndəlik yarada bilər”. Bu da bizim təbliğatımızda kifayət qədər rəvac verə bilən maddədir.

Qanunda əvvəllər “Dini qurumların nizamnamələri” adlanan 11-ci maddə yeni redaksiyada “Dini qurumun

nizamnaməsi” adı altında verilir. Çünki burada hər bir dini qurumun öz nizamnaməsi olmalıdır. Bunun da təsdiqi məsələsi belədir ki, dini qurum yaradılsa, nizamnamə təqdim olunmalıdır, əvvəl nizamnamə, sonra da dini qurum qəbul edilsin.

21-ci maddə “Dini ayinlər, mərasimlər və atributlar” adlanır. Maddədəki hissələr yeni redaksiyada verilir. Mövcud qanunda “qoşun hissələrinin komandanlığı” ifadəsi yazılıb. Mən əvvəl də dedim, buna qayıdacağam. Təklif olunan variantda isə “hərbi hissənin komandanlığı” ifadəsi var. Burada fərq nədir? Qoşun hissələrinin komandanlığına istək, arzu çatdırılması kifayət qədər uzun məsafədir. İndi isə hər bir hissənin komandanlığına yanaşib, dini əməllərlə məşğul olanlar istəklərini ifadə edə bilərlər. Amma burada döyüş əməliyyatları, döyüş növbətçiliyi, qarovul, qarnizon xidməti, hərbi təlimlərlə əlaqədar hallar istisna olunur. Bu da aydındır ki, orada döyüş gedirsə, sən də burada başını yerə qoyub namaz qılırsansa, bu, qəbul olunan deyil.

30-cu maddə yeni redaksiyada verilir. Darıxmayın, yekunlaşdırıram. “Bu Qanunun tələblərini pozan şəxslər Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş hallarda məsuliyyət daşıyırlar”.

Hörmətli deputatlar, mən sizinlə əsas prinsiplial məsələləri bölüşdüm. Sizin tərəfinizdən bu qanunun aliliyinə xidmət edən, onun keyfiyyətini artıran hər hansı bir fikir və mülahizə varsa, təbii ki, ikinci oxunuşda nəzərə alınacaq. Bir məsələ haqqında yüz cür düşüncə ola bilər. Ona görə də biz düşüncələrinizi nəzərə alıb növbəti qanun layihəsinin müzakirəsində sizin diqqətinizə çatdıracağım.

Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım.

Sədrlik edən. Fəzail müəllim, çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, biz indi 2 qanun layihəsi haqqında danışıyıq.

Əli müəllim, mən Sizə söz vermək istəyirəm. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, mən, sadəcə, VI çağırış parlament formalaşandan sonra cənab Prezidentin bu zalda verdiyi tövsiyələrdən birini bir daha xatırlatmaq istəyirəm. Cənab Prezident söyləmişdir: “Dinlərarası, mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafı ilə bağlı bizim parlamentin də rolu çox təsirli ola bilər. Biz öz dinimizə hörmət edirik. Dinimiz bizim üçün müqəddəsdir. Eyni zamanda, başqalarının dinlərinə də hörmətlə yanaşmalıyıq. Bununla bərabər, biz Azərbaycanı müasir, dünyəvi dövlət kimi gücləndirməliyik. Dünyəvilik prinsipləri daha geniş bərqərar olmalıdır, radikalizmə qarşı mübarizə daha geniş aparılmalıdır, parlamentin rolu burada vacibdir”.

Hörmətli həmkarlar, qeyd etmək istəyirəm ki, komitələrin birgə müzakirəsində də məhz cənab Prezidentin bu tövsiyələri nəzərə alınmışdır və çıxışlarımız bu istiqamətdə olmuşdur. Fürsətdən istifadə edib qanunvericilik təşəbbüsü subyektinə, Fəzail müəllim, Sizə və işçi qrupuna təşəkkür edirəm ki, bizim qeydlərimiz, təkliflərimiz nəzərə alınmışdır. Bu dövr ərzində İnzibati Xətlər Məcəlləsinə, Cinayət Məcəlləsinə zamanında dini radikalizmə qarşı mübarizə ilə bağlı kifayət qədər ciddi düzəlişlər edilmişdir. Məhz bunun nəticəsidir ki, Yaxın Şərqdə baş verən hadisələr Azərbaycana hər hansı bir ciddi təsir göstərməmişdir və Azərbaycan bu illər ərzində dünyəvi dövlət kimi inkişaf etmişdir.

Bu layihəyə daxil olan İnzibati Xətlər Məcəlləsinə

edilən kiçik bir düzəliş 511-ci maddəyə “dini mərkəz, idarələrin istisna olunması” sözlərinin əlavə olunmasıdır ki, bu da hörmətli Fəzail müəllimin məruzəsindən irəli gəlir. Odur ki, düşünürəm, komitələrin birgə müzakirələri ruhunda bu müzakirələrimizi davam etdirə bilərik və bu qanun layihələri cənab Prezidentin söylədiyi tövsiyələrə tam uyğundur. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyənlər var. Bizim qonaqlarımız da var.

İndi isə Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

Xahiş edirəm, çıxışlarınız birinci oxunuşun tələblərinə uyğun olsun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli deputatlar, Fəzail müəllim qanun layihəsinə olan əlavə və düzəlişləri ətraflı şəkildə təqdim etdi. Mən qeyd etmək istərdim ki, bizim “Dini ekstremizmə qarşı mübarizə haqqında” da Qanunumuz var. Təəssüflər olsun ki, bu qanunda ona istinadlar yoxdur. Çünki orada da kifayət qədər müddəalar var ki, bu proseslərin tənzimlənməsinə və fəaliyyətinə xidmət göstərir. Qeyd olunduğu kimi, tolerantlıq Azərbaycan xalqının qanındadır. Mən bu sahədə Heydər Əliyev Fondunun əvəzsiz xidmətini qeyd etməliyəm. Fond mədəniyyətlərarası dialoqla əlaqədar Azərbaycanda, xarici ölkələrdə kifayət qədər konfrans keçirib. Həmçinin Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin, xüsusən hörmətli Şeyximizin bu sahədə apardığı işləri təqdirəlayiq hesab edirəm. O da beynəlxalq konfranslarda, Azərbaycanda keçirilən konfranslarda iştirak edib. Azərbaycanda din xadimlərinin, dini komitənin birgə fəaliyyəti nəticəsində bütün dinlər üçün münbit şərait yaradılıb və onların fəaliyyəti qanunvericilik çərçivəsində həyata

keçirilir. Mən bunu təqdirəlayiq hesab edirəm.

Hörmətli Sahibə xanım, mən hesab edirəm ki, biz gələcəkdə dini etiqad azadlığı haqqında yeni bir qanun qəbul etməliyik. Çünki bu əlavə və düzəlişlər illər boyu davam edir, qanun isə köhnə olaraq qalır, yalnız əlavələr edilir. Ona görə də yeni bir qanunun qəbul olunması məqsədəuyğun olar və burada bir sıra məsələlər öz həllini tapa bilərdi.

Bir neçə detalla bağlı fikrimi söyləmək istəyirəm. Burada hörmətli Fəzail müəllim xarici vətəndaşlar və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin dini təbliğat aparması ilə əlaqədar qeyd etdi. Burada bir istisna olmalıdır. Mən Roma Papasını kənara qoyuram, o, dövlət xadimidir. Tutaq ki, İrənin, Rusiyanın din xadimi, yaxud da Şimali Qafqazdan din xadimləri gəlibsə, onlar burada nə danışmalıdır? Hansı söhbətləri aparmalıdırlar? Ona görə də burada o istisnalar olmalıdır. Söhbət burada dini təbliğatı tamam başqa istiqamətdə aparan insanlardan gedir. Ona görə də burada göstərilməlidir.

İkinci bir məsələ məscidlərin daxilində dini ayinlərin həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Məsələn, “Təzəpir” məscidinə nə qədər adam sığır? “Heydər” məscidinə 500 nəfər sığır. Bu şəxs məscidlərin ərazisindən kənarında getməlidir, yəni məscidin ərazisi göstərilməlidir. Əgər məscidin ərazisi hasarlanıbsa, o, məscidin içərisində də, qabağında da namaz qıla bilər. O cümlədən dini atributların asılması ilə əlaqədar göstərilir ki, bu dini atributlar ancaq daxilə asıla bilər. Tutaq ki, məscidin qabağına bir şüar, “Qurani-Kərim”dən bir ayə yazılıb vuruldu. Bu ayəni məscidin qabağına yazıb vurmaq olmaz? Mütləq məscidin içərisində olmalıdır? Yəni müəyyən məsələlər var ki, biz gərək bunları ciddi şəkildə araşdıraq. Qanun sırf o istiqamətə

xidmət etməlidir ki, indiyə qədər olanları daha da inkişaf etdirsən, daha da irəli aparsın.

Burada hörmətli Fəzail müəllim dedi ki, Azərbaycanda müəyyən dini qurumların, bəzi mərkəzlərin ayrı-ayrı təklifləri var. Təbii, biz araşdırmalıyıq ki, bunlar öz təbliğatlarını hansı təbəqəyə yönəldirlər.

Ümumiyyətlə, biz dini etiqadla məşğul olanları 100-lük şkala ilə bölsək, bunun 25 faizi sidq ürəkdən dinə xidmət göstərənlərdir, 25 faizi kasıbçılıqdan, 25 faizi ədalətsizlikdən gedir, Allah yolunda öz işini axtarır, 25 faizi də tənhalıqdandır. Yəni biz bu məsələləri araşdırmalıyıq. Mənfi hallar aradan qaldırılmalıdır. Həmin mənfi qüvvələrin bu hallara münbit şərait yaradaraq insanları yoldan azdırmasının qarşısını almalıyıq.

Mən qanun layihəsinə səs verəcəyəm, lazım olsa, müəyyən məsələləri yazılı şəkildə də təqdim edə bilərəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Razi Nurullayev, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, mən düşünürəm ki, “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunun qəbul olunması indi çox mütərəqqi bir hala çevrilib. Çünki cəmiyyəti narahat edən çoxlu məsələlər var. Biz tələsmədən, təmkinlə birinci və ikinci oxunuşlarda bu məsələləri müzakirə edib, bəzi məsələləri də bura daxil edə bilərik ki, cəmiyyətdə bunların müzakirəsi dayansın.

Mən Fəzail müəllimə təşəkkür edirəm ki, çox ətraflı məlumat verdi. Siyavuş müəllimin fikri ilə razıyam ki, bəlkə də biz bütün məsələləri bu qanunla əhatə edə bilməyəcəyik və tamamilə yeni bir qanunun qəbul olunmasına ehtiyac yarana bilər. Çünki məsələlər, həqiqətən, çoxdur. Mən ikinci oxunuşda da bu məsələlərə toxunacağam.

Bugünkü müzakirə üçün isə bu məsələləri demək istəyirəm. İstər ötən çağırış parlament dövründə, istərsə də müxtəlif vaxtlarda toy və mərasimlərlə bağlı məsələləri tənzimləmək üçün ayrıca qanun layihəsinin qəbul olunması məsələsi də gündəmə gəlib. Ayrı-ayrı qanunlar qəbul etməkdənsə, bəlkə də elə bu qanunun tərkibində bütün qanunları birləşdirmək olar. Bu məsələnin “Mədəniyyət haqqında” Qanunla da tənzimlənməsi mümkündür, mərasimlər haqqında qanunun da qəbul edilməsinə ehtiyac qalmaz. Ayrı-ayrı o qədər qanunlar qəbul edilir ki, hərdən özümüz də içində itib-batırıq. “Mədəniyyət haqqında” Qanunun məhz 43-cü maddəsi qadağaları ehtiva edir və bura yeni müddəalar da əlavə etmək olar. Bilirsiniz ki, yas mərasimlərində hər zaman ciddi israfçılıq olub. Pandemiya qurtaran kimi eyni əmələ davam edəcəyik. Pandemiya bitməmiş bu qadağaların ya bu qanunda, ya “Mədəniyyət haqqında” Qanunda, ya da yeni qəbul olunacaq qanunda ehtiva olunması vacibdir ki, sonrakı dövrdə icrası daha asan başa gəlsin. Heç kim ehsan yarışına çıxmasın. Hər kəsin qədrini sağlığında bilmək lazımdır. Öləndən sonra qızıldan, brilyantdan başdaşı qoysan, Allahın hökmü dəyişməz.

İnanın ki, istər toy, istərsə də yas mərasimlərində sona qədər əyləşmək mümkün olmurdu. İndi pandemiya görə biz bunları hiss edə bilmirik. Hər ikisində həddindən artıq israfçılıq və ifratçılıq baş alıb gedirdi. Hər şey əndazəsiz idi. Toylarda səs-küydən dayanmaq mümkün deyildi, musiqi az qalırdı, adamın qulaqlarını deşsin. Nəhayət, bu sahəyə nizam-intizam gətirmək zamanıdır. İnanıram, indi yaxşı fürsət yaranıb ki, biz bunu edək.

Yeri gəlmişkən, havalar istiləşib, ən azından açıq havada toylara icazə vermək lazımdır. Toylara icazə verilməsi

həm də 100 minə yaxın insanın işlə təminatına və dolaşığına şərait yaratmış olar. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Razi müəllim, sağ olun. Ancaq yenə də bu qanun layihəsi haqqında deyil. Siz öz çıxışınızda bir neçə məsələni qaldırdınız.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, çox hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli deputatlar, mən də hesab edirəm ki, “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər günün tələbidir. Bizim Konstitusiyamıza görə, Azərbaycan Respublikasında dövlət təhsil sistemi dünyəvi xarakter daşıyır. Müasir dünyada dinə dair tədqiqatlar, ilahiyyat fakültələri və din araşdırma mərkəzləri aktuallıq kəsb edir. Dünyanın məşhur, o cümlədən əksər universitetlərində ilahiyyat fakültələri və din araşdırma mərkəzləri mövcuddur. Azərbaycan bu istiqamətdə ciddi addımlar atmalıdır. Belə ki, ölkəmizdə, sadəcə, bir İlahiyyat İnstitutu var. Halbuki ölkənin ən önəmli universitetlərində ilahiyyat fakültələri, yaxud din araşdırma mərkəzləri təsis edilə bilər.

Təsadüfi deyil ki, hazırda ciddi sosioloqlar dinin cəmiyyət həyatında xüsusi yer tutduğunu ifadə edərək din-elm, din-cəmiyyət, din-fərd mövzuları ilə bağlı yüzlərcə kitab nəşr etmiş və etməkdədirlər. Din fəlsəfəsi, din psixologiyası, dinlər tarixi, din sosiologiyası din tədqiqatları sahəsində obyektiv deyə biləcəyimiz məlumatlar əldə etmək üçün elmi distiplinlərdir. Yuxarıda qeyd olunanlara istinadən deyə bilərik ki, Azərbaycanda orta məktəblərdə din təhsilinin tədrisi müzakirə mövzusuudur. Bunun bir çox səbəbləri var. Əksər ölkələrdə, xüsusən inkişaf etmiş ölkələrdə din təhsili dövlət və özəl orta məktəblərdə məcburi və seçməli olaraq mövcuddur. Məsələn, İngiltərədə bu,

dövlət məktəblərində seçməli dərstdir. Tədris prosesində dinlər haqqında ümumi məlumatlar verilir. Xüsusən xristian ölkəsi olduğu üçün dominant mənada din dərslərində xristianlıqla bağlı geniş məlumatlara yer verilir. Təhsil sistemi güclü olan Finlandiyada isə din dərsləri məcburidir, şagirdin istəyinə görədir. Hətta ateist, aqnostik düşüncəli şagirdlərə daha çox etika dərsləri keçirilir. Türkiyə Cümhuriyyətində din dərsləri dövlət və özəl məktəblərdə keçirilir. Din kulturu və əxlaq bilgisi, ümumi dinlər haqqında və ölkədə dominant din olan islami dəyərlər haqqında məlumatlar verilir.

Din tədrisinin əsas məqsədi ölkə vətəndaşlarını irrasional dini düşüncələrdən və zərərli dünya görüşlərindən mühafizə etməkdir. Bu, xüsusən orta məktəb səviyyəsində nəzərə alınır. Təhsil sistemi inkişaf etmiş bir sıra ölkələrdə hətta məktəbli fəlsəfəsi tədris olunur ki, dini bilgiler həmin bu fənnin çərçivəsində verilir. Ölkəmizdə bu sahədə ciddi boşluqlar mövcuddur. Xüsusən regionlarda yalnız dini düşüncələr erkən nikah, uşaqları məktəbdən saxlamaq və sair mövzularda özünü qabarıq göstərir. Bu baxımdan orta məktəbdə şagirdlərin dinlə bağlı sağlam məlumatlar alması üçün bu tədrisin tətbiq edilməsi məsələsi müzakirə olunmalıdır. Onsuz da yuxarı sinif şagirdlərinə tədris olunan dərslərdə systemsiz də olsa, dindən sitatlar verilir.

Ciddi mütəxəssislər tərəfindən “Dinlər tarixi və əxlaq bilgisi”, yaxud “Din və əxlaq bilgisi” adı altında kitab hazırlanmalı, bu sahədə ümumi dinlər, xüsusən İslam əxlaqı və dəyərləri haqqında şagirdlərə dolğun məlumatlar verilməlidir. Əks təqdirdə, bu boşluq daha da genişlənəcək və gənc nəsillər zərərli dini təmayüllərə meyli edərək irrasional dini məlumatlara sahib olacaq. Dövlətimizin sekulyar dünyəvi dövlət olması dinin rəasional tədrisinə ma-

neçilik təşkil etmir. Yuxarıda sadaladığım sekulyar ölkələrin bu sahədəki təcrübələri də bunu deməyə imkan verir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Ceyhun Məmmədov. Buyurun, Ceyhun müəllim.

C.Məmmədov. Hörmətli xamım Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri! Son illər dünyada regional və qlobal müstəvidə baş verən hadisələr yüksək əxlaqi dəyərlərin təbliği, insanların birliyinin təmin edilməsi, sülhün qorunması məqsədi ilə bəşəriyyətə göndərilən dinlərdən bir sıra hallarda siyasi ambisiyaların və məkrli niyyətlərin həyata keçirilməsində istifadə olunduğunu göstərir. Bir sıra ölkələrdə zərərli dini təriqətlərin sərbəst yayılması, radikal və ekstremist qruplarla mübarizə işinin səmərəli qurulmaması, dindən siyasi məqsədlərlə istifadəyə şərait yaradılması, münaqişələrin uzun illər həllini tapmaması dünyada dözümsüzlük meyillərini daha da artırır. Bu, bütövlükdə, dünyada ədavətin, ekstremizmin, radikallıq meyillərinin, silahlı qarşıdurmaların artmasına, günahsız insanların münaqişə qurbanlarına çevrilməsinə təkan verir.

Müasir dövrdə qüdrətli dövlət və vətəndaş cəmiyyətinin, beynəlxalq qurumların birgə səyləri olmadan bu kimi problemlərin qarşısının alınması mümkünsüz görünür. Ekstremizm və radikallıqla səmərəli mübarizə üçün həm güclü dövlətin, həm də güclü vətəndaş cəmiyyətinin olması şərtidir. Bu gün Azərbaycan müxtəlif millətlərin dini konfessiyalarının dinc, birgə yaşadığı unikal nümunədir. Ölkəmizdə bütün dinlərin nümayəndələrinin dini etiqad və azadlıqlarını ifadə etmək, dini ayin və mərasimləri sərbəst yerinə yetirmək üçün şərait yaradılıb.

Azərbaycan qədim zamanlarda müxtəlif dinlərin

qovuşduğu məkan olub. Ayrı-ayrı dinlərə etiqad edən insanlar ölkəmizdə daim sülh şəraitində yaşamış, Azərbaycan xalqının ictimai-siyasi həyatında mühüm rol oynamış, etnik xüsusiyyətlərini, dinlərini, adət-ənənələrini qorumuşlar. Azərbaycan xalqı daim ölkədə yaşayan müxtəlif millətlərə və dinlərə mənsub insanların dostluğunun, qardaşlığının möhkəmləndirilməsinə, onlar arasında sülh mühitinin yaradılmasına çalışmışdır. Digər dinlərə dözümlü münasibət, onlarla qarşılıqlı anlaşma şəraitində yaşamaq Azərbaycan xalqının təbiətindən, xoş məramından irəli gəlir. Bu gün dünyanın bir çox ölkəsində insanların yaşayış yerinin müəyyən edilməsində onların dini mənsubiyyəti əsas götürülür. Yəhudi, xristian, İslam və digər dinlərin nümayəndələri ayrı-ayrı məhəllələrdə yaşayırlar. Sivilizasiyaların qovşağı olan Azərbaycanda müxtəlif dinlərə mənsub insanlar bir küçədə, həyətdə, hətta bir evdə sərbəst yaşayır, bir-birlərinin bayramlarında, dini mərasimlərində iştirak edirlər.

Azərbaycanda dövlət–din siyasətinin əsası Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən qoyulub. Hazırda bu siyasət Prezident İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva tərəfindən uğurla davam etdirilir. Son illər dövlətimizin diqqət və qayğısı ilə bir çox dini-tarixi abidələr yüksək memarlıq üslubunda təmir olunmuşdur. Hazırda əsas vəzifə bu zəngin irsi daha dərinlən öyrənmək, qorumaq, gələcək nəsillərə ötürməkdir. Bu baxımdan qanunda əksini tapan dəyişikliklərin bir qismini mühüm hesab edirəm. Xüsusən uşaqların dini etiqada məcbur edilməsi, dini tərbiyənin onların fiziki və psixoloji sağlamlığına təsir göstərməsi, dini ekstremizmin təbliği, həmçinin siyasi məqsədlər üçün dinlərarası fərqlərin istifadəsinə yönəldilmiş fəaliyyətin

qadağan olunması, xarici ölkələrdə yerləşən müqəddəs yerlərə ibadət məqsədi ilə dindarların mütəşəkkil ziyarətlərinin dini mərkəzlər tərəfindən təşkil edilməsi ilə bağlı məsələlərin qanunda əksini tapması xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Çıxışımın sonunda dini durumun sabitliyinin qorunmasının uzunmüddətli təmin olunması məqsədi ilə həyata keçiriləcək tədbirlərlə bağlı bir neçə təklifimi səsləndirmək istəyirəm:

1. Azərbaycan Respublikasının din siyasəti konsepsiyasının qəbul edilməsi. Bu, dövlət-din münasibətlərinin tənzimlənməsinə ciddi töhfə verə bilər.

2. Orta məktəblərdə şagirdlərə dinlə bağlı məlumatların verilməsi. Bu məsələ cəmiyyətdə uzun müddətdir, müzakirə olunur, gələcəkdə gənc nəslin zərərli təsirlərdən qorunması üçün xüsusi önəm daşıyır.

3. Bakı İslam Universitetinin məzunlarının diplomlarının təsdiqi məsələsinə baxılması. Məndən əvvəl də bəzi həmkarlarım bu məsələyə toxunmuşdu. Bu gün bu universitetin tələbələri iş tapmaqda, təhsillərini davam etdirərkəndə çətinlik çəkirlər.

4. Qeyri-ənənəvi radikal müsəlman və qeyri-müsəlman təriqətlərinin fəaliyyətinə nəzarətin daha da gücləndirilməsi. Bu məqsədlə...

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkili, hesab edirəm ki, hörmətli Fəzail müəllim tərəfindən təqdimat kifayət qədər aydın şəkildə verildi. Təbii, din sahəsi elədir ki, bu qanunla bütün spektrləri əhatə etmək olduqca çətinidir. Bu, olduqca siyasi-ideoloji, fəlsəfi, sosioloji xeyli müzakirələr tələb edən məsələdir. Normal

bir hüquqi sənəd olaraq təqdim olunubdur və hesab edirəm ki, bunu dəstəkləmək lazımdır. Amma burada bir neçə məsələyə aydınlıq gətirmək istəyirəm. Hörmətli Razi müəllim mərasimlər üzərində dayandı. Əslində bu qanunun çərçivəsi sırf etiqad azadlığının hüdudlarını müəyyən etmək istiqamətindədir. Yəni ayinlər, gündəlik mərasimin formaları – bunlar, əslində, bu qanunun predmeti deyil. Bu, azadlığın hansı səviyyədə həyata keçirilməsi üzərində daha çox yoğunlaşan qanundur. O istiqamətlərdə ayrı-ayrı qanunlar, əlbəttə, qəbul etmək olar. Bu qanunu ona qarışdırmaq doğru olmaz.

Bir də, burada hörmətli Etibar müəllim qeyd etdi. Biz, əslində, burada müəyyən dini idarənin hansı fəaliyyətlə bağlı qurumlar yaratmasını, təsdiq etməsini, rütbələr verməsini və başqa məsələləri qeyd etmişik. Amma dövlətin din siyasətinə aid olan vacib məqamlarını da diqqətdən qaçırmamalıyıq. Bu nə ilə bağlıdır? Dini idarə yalnız bir ali təhsil müəssisəsi yarada bilər. Bəs dövlət nəyi yarada bilər? Bunu yaratmaq o idarənin hüququdur. Dövlət isə bir, ya iki nümunəvi ilahiyyat fakültəsi yaratmalıdır. İlahiyyat İnstitutu var. Ola bilər ki, bu institut kifayət edər. Amma bəlkə gələcəkdə universitet sistemimiz elə inkişaf edər ki, bu, mümkün olar.

Baxın, xaricdə ən böyük sahələrdən biri din sosiologiyası sahəsidir. Maks Veberdən tutmuş dünyanın tanınmış ən ciddi alimləri bu istiqamətdə fundamental əsərlər yazıblar. Din sosiologiyası nə üçün vacibdir? Avropa ölkələrində dini proseslərin, dini əhval-ruhiyyənin dünyəvi dövlətə təsir imkanlarını mütləq analiz edirlər, tədqiqatlar aparırlar, öyrənirlər. Cəhalətin, xurafatın müəyyən dərəcədə geniş yayıldığı Azərbaycan kimi bir ölkədə dünyəvi dövlətimizin bu qədər ayaqda durması, bu qədər böyük

nailiyyətlər əldə etməsi, həqiqətən, sevindirici haldır. Çünki bunu bu xurafatın, cəhalətin müqavimətini tarix boyu qıraraq etmişik. Yəni biz Üzeyir bəyləri, Fikrət Əmirovları, dünyəvi adamların hamısını məhz bu xurafatla savaştan sonra yetişdirə bilən bir xalqıq. Ona görə də dövlətin bu istiqamətdə atacağı addımların da gələcəkdə bu qanunvericilikdə əks olunmasını təmin etməliyik. Çünki dövlət maraqlı olmalıdır ki, cəmiyyətin alt qatlarında olan xurafat və cəhalətyönlü dini tendensiyalar dünyəvi dövləti heç bir formada təhdid etməsin.

Bütövlükdə, hesab edirəm ki, bu qanun layihəsinə normal yanaşmaq lazımdır. Gələcəkdə, ola bilsin ki, bu istiqamətdə yeni bir qanun qəbul olunar. Amma indiki məqamda bir sıra boşluqların doldurulması baxımından faydalıdır və bu istiqamətdə də gələcəkdə qanunvericilikdə dəyişikliklər etmək zərurəti, yəqin ki, ortaya çıxacaqdır. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fazil müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bu gün bizim qonaqlarımız da var. Gündüz İsmayılov, Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi sədrinin müavini və Simran Həsənov, Azərbaycan Respublikası Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi Aparatının rəhbəri. Hörmətli qonaqlar, əgər sözlünüz varsa, buyurun. Gündüz müəllim, Simran müəllim, buyurun.

G.İsmayılov, *Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi sədrinin müavini.*

Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri, hər kəsi salamlayıram. Fürsətdən istifadə edib bu müzakirələrdə Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin nümayəndəsinin iştirakına şərait yaratdığı üçün Milli Məclisin rəhbərliyinə

təşəkkürümü bildirirəm. Hörmətli Fəzail müəllim qanunla bağlı ətraflı açıqlama verdi. Bundan öncə bu qanun layihəsi Milli Məclisin iki komitəsinin birgə iclasında müzakirə edilmişdir və millət vəkililəri həmin iclaslarda o müzakirələrdə aktiv iştirak edib təkliflər vermişdilər. Onların da hər birinə təşəkkürümü bildirirəm. Çox sevindirici haldır ki, bu gün də hörmətli millət vəkiliyimiz qanun layihəsi ilə bağlı öz fikirlərini dedilər. Qanun layihəsində bugünkü mövcud dini durumla bağlı bəzi məsələlər qeyd edildi. Xüsusi əhəmiyyət daşıyan bir neçə məqamı sizin diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Birinci, qanun layihəsində təklif edilən dəyişikliklərdən biri xaricdə yerləşən ziyarətgahlara mütəşəkkil dini səfərlərin təşkilidir. Dəyərli millət vəkiliyimiz, məlumat üçün bildirim ki, Həcc ziyarəti tənzimlənir. Amma Həcc ziyarətindən başqa digər dini ziyarətlərə kütləvi səfərlər, mütəşəkkil dini turların təşkili məsələsi hələ ki, tənzimlənmir. Diqqətinizə çatdırım ki, pandemiyadan öncəki dövrdə ölkə ərazisindən bu cür ziyarətlərə gedən vətəndaşlarımızın sayı 10 minlərcə ölçülür. Təbii ki, biz insanlarımızın, inanclı vətəndaşlarımızın bu ziyarətgahlara getməsinin qarşısının alınmasının tərəfdarı deyilik. Bu, dini, mənəvi bir tələbatdır. Amma yəqin, siz də razılaşırsınız ki, bu, dini-mənəvi məsələ olmaqla yanaşı, həm də ideoloji, dini-ideoloji, hətta müəyyən məqamlarda siyasi məsələdir. Eyni zamanda, məsələnin təhlükəsizlik tərəfləri də var. Bu nöqtəyi-nəzərdən sizlərin yeni qanun layihəsinə səs verəcəyi təqdirdə, bu məsələ də tənzimlənmiş olacaqdır.

Digər önəmli məqam nədən ibarətdir? İndiki qanunvericilikdə qeyd edilir ki, İslam təmayüllü dini icmalar məscidlərdə yaradılır. Amma sizlərə də məlumdur ki, Azərbaycanda yüzlərcə böyük, əgər belə bir ifadə işlətmək

caizdirsə, nüfuzlu ziyarətgahlar var. Amma ziyarətgahlarda dini icmalar hələ də yaradılmayıb. Nə üçün? Çünki ziyarətgahlarda dini icmanın yaradılması ilə bağlı mövcud qanunvericilikdə müddəa yoxdur. Burada nəzərdə tutulur ki, məscidlərlə yanaşı, artıq ziyarətgahlarda da dini icma yaradılsın. Bu, şübhəsiz ki, ziyarətgahların fəaliyyətinin tənzimlənməsində, bu sahədə, müsbət mənada, müəyyən tədbirlərin həyata keçirilməsinə dəstək olacaq.

Digər önəmli nüans nədən ibarətdir? Hörmətli Fəzail müəllim də burada qeyd elədi. Dini icmanın qeydiyyatdan keçməsi üçün ən az 50 nəfər şəxs lazımdır. Amma bəzi məscidlər var ki, onlar ucqar yerlərdə yerləşir, 50 nəfər dini icmanın təsisçisinin, dindar dini icma üzvünün müəyyənləşdirilməsi çətinlik doğurur. Amma biz bu rəqəmin də aşağı salınmasının tərəfdarı deyilik. Çünki Fəzail müəllimin də dediyi kimi, 10, yaxud daha çox adamın olması təxminən ailə icmalarının yaradılmasına gətirib çıxara bilər. Mövcud dəyişikliklərin təsdiqlənəcəyi təqdirdə, artıq dini icması olmayan məscidlərə də din xadimlərinin təyinatı məsələsi öz həllini tapmış olacaq.

Sonuncu bir məqam isə uşaqlarla bağlıdır. Burada bu məsələ də qeyd edildi. Açıq etiraf eləmək lazımdır ki, son illər, xüsusən də yaxın Şərqdə baş verən proseslərdən sonra insanların dini məsələlərə münasibətdə həssaslıq haqlı olaraq həddindən artıq artıb. Şəxsən mən bunu təqdir edirəm. Bəzən ailələr xəbərləri olmadan övladlarının hansısa ainə, mərasimə, dini ritualların həyata keçirildiyi yerlərə cəlb olunmasına narazılıqlarını ifadə edirlər. Bunlarla bağlı müxtəlif vaxtlarda dövlət komitəsinə də şikayətlər daxil olur. Mövcud dəyişiklik isə bundan sonra uşaqlarla bağlı qeyd etdiyim neqativ halların aradan qaldırılmasına, daha doğrusu, bu məsələlərin məhz valideynlərin razılığı ilə həyata keçiril-

məsinə şərait yaradacaq.

Bir daha millət vəkillərinə münasibətlərinə, təkliflərinə görə təşəkkür edirəm. Eyni zamanda, çıxış etməyimə şərait yaratdığınız üçün bir daha sizlərə təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

İndi səsə qoyacağıq.

Bəlkə Simran müəllimin sözü var. Buyurun.

S.Həsənov, *Azərbaycan Respublikası Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi Aparatının rəhbəri.*

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, mən də dəvət etdiyiniz üçün və imkan yaratdığınız üçün təşəkkürümü bildirirəm. Mən, sadəcə, şeyximizin bir xahişini, tövsiyəsini çatdırmaq istərdim. Bu qanun, bilirsiniz ki, Azərbaycanın bütün dindarları, xüsusən dini qurumlar və dini mərkəzlər, dini icmalar üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Burada kifayət qədər yeni prinsiplial normalar var. O mənə tapşırırdı ki, bizim bu layihə ortaya çıxandan bütün ekspertiza mərhələlərində bizim mütəxəssislərin dəvət olunmasına və hörmətli şeyximiz başda olmaqla idarənin irəli sürdüyü irad və təkliflərin, demək olar ki, hamısının nəzərə alınmasına görə sizə, ekspertlərə, layihə müəlliflərinə öz təşəkkürümü bildirim. Əssalam əleykum, təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini səsə qoyuram. Beləliklə, “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 14.29 dəq.)

Lehinə

71

Əleyhinə

0

Bitərəf	2
Səs vermədi	1
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, İnzibati Xə-talar Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun la-yihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.29 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qanun layihəsi birinci oxu-nuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyimizin son 2 məsələsinə keçirik. Bu, 17-ci və 18-ci məsələlərdir. Bu iki qanun layi-həsi də cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. İkinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Gündəliyin 17-ci məsələsi “Prokurorluq haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Hüquq siyasəti və dövlət

quruculuğu komitəsinin üzvü hörmətli Əminə xanım Ağazadəyə söz verirəm.

Əminə xanım, buyurun.

Ə.Ağazadə, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, birinci oxunuş zamanı qanun layihəsi barədə ətraflı məlumat vermişdim və müzakirələr aparmışdıq. Qanun layihəsi ilə bağlı komitəmizə təkliflər daxil olmadığından səsə qoyulmasını xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşun tələblərinə görə, biz bu qanun layihəsini əvvəlcə əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.31 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyənlər yoxdur.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Var. Tahir Rzayev.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Rzayev. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, təqdim olunmuş “Prokurorluq haqqında” Azər-

baycan Respublikasının Qanununda edilmiş dəyişiklikləri bəzi mətbuat orqanları, informasiya vasitələri, insanlar, təəssüflər olsun ki, yalnız prokurorluq işçilərinin əmək haqqının artırılması kimi qiymətləndirirlər. Bu da düzgün yanaşma deyil. Düzdür, prokurorluq işçilərinin əmək haqqının artırılması bu qanunda nəzərdə tutulur. Bu dəyişikliklər həm də prokurorluq orqanlarında işin səmərəliliyinin yüksəldilməsi, kadrların təkmilləşdirilməsi, peşəkarlığın artırılması üçün çox vacibdir. Digər tərəfdən, dəyişikliklər prokurorluq orqanlarının maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi üçün əhəmiyyətlidir. Əlbəttə, hər bir işçinin sosial müdafiəsini gücləndirmək, rahat həyat, eləcə də işgüzarlığı, işə məsuliyyəti artırmaq üçün bir stimuldur. Bu, dəyişikliyin mahiyyətində özünü göstərir. Başlıcası bu dəyişikliklər prokurorluq orqanlarında müəyyən mənfi halların aradan qaldırılmasına xidmət edir və günün reallıqlarını özündə əks etdirir. İnsan hüquqlarının, qanunvericiliyin, ədalətin daha dolğun təmin edilməsi üçün prokurorluq işçilərinə yeni imkanlar yaradan bu dəyişikliklər dəstəklənməli və elə bilərəm, qəbul edilməlidir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Təbii ki, maddələr üzrə müzakirə olduğuna görə 1.4.1-ci maddə ilə bağlı fikrimi bildirmək istəyirəm. Mənim yanaşmam budur ki, ümumiyyətlə, bu 5 faizləri ortadan qaldırmaq lazımdır. Ümumiyyətlə, prokurorluq işçilərinin sosial müdafiəsini gücləndirmək istəyiriksə, məaşlarını, əmək haqlarını artırmaq. Çünki eyni cinayət hadisəsinə görə dövlətə vurulmuş ziyanın ödənilməsi ilə bağlı məhkəmə də müəyyən qərar çıxarır. Onda məhkəmənin hakiminə də, məhkəmənin fonduna da, digər istintaq

orqanlarının hesabına da 5 faiz keçirək. Faiz məsələsi ilə stimullaşdırmaq ənənəsindən qurtarmağımız lazımdır. Çünki bu, bilavasitə həmin orqanların borcudur, buna görə maaş alırlar və buna görə bu fəaliyyəti göstərirlər.

Mən razıyam ki, polis orqanlarında maaş aşağıdır. Bunu qaldırmaq lazımdır. Prokurorluq orqanlarına da layiqli maaş vermək lazımdır. Mən dəfələrlə qeyd etmişəm ki, hakimlərə də yüksək maaş vermək lazımdır ki, onlar başqa yollarla hansısa bir qazanc əldə etməsinlər. Amma gördüyü iş görə hansısa bir faiz götürmək, inanmıram ki, səmərəli təsirini göstərə bilsin. Əksinə, neqativ bir tendensiya başlayacaq. Həm də bu istintaqı aparan orqan təkəcə prokurorluq deyil ki, bütün orqanlarda var. Onda gərək bunu hamısına tətbiq edək ki, ədalətli olsun. Çünki bir qurumun müstəntiqi digər qurumun müstəntiqindən, yaxud da istintaq aparan şəxsindən üstün deyil. Hər halda, ola bilsin ki, sosial vəziyyəti yaxşılaşdıracaq. Amma mən düşünürəm ki, bununla yaxşılaşdırmaq olar. Gəlin, əmək haqqının artırılması istiqamətində təşəbbüs irəli sürək, prokurorluq işçilərinin hamısının əmək haqqı qaldırılsın. Faiz məsələsi üzərində bir az ziddiyyətli məqamlar yaranacaqdır. Yəqin, bunun da şahidi olacağıq. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir Mirkişili. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Mən də qanuna edilən dəyişiklikləri dəstəkləyirəm və düşünürəm ki, ümumiyyətlə, prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin gücləndirilməsinə dair atılan bütün addımlar cəmiyyət tərəfindən dəstəklənməlidir. Qarşımızda kifayət qədər işlər var.

Qanunun 39-cu maddəsi prokurorluq orqanlarının so-

sial müdafiəsinə toxunur. Gördüyünüz kimi, bu maddədə üç istiqamət üzrə dövlət büdcəsindən vəsaitlərin bir hissəsinin geri qaytarılması ilə bağlı müddəalar öz əksini tapır. Bunun müxtəlif yolları olsa da, bu da yollardan biridir, Azərbaycanda tətbiq olunur.

Məsələ dövlət büdcəsinə toxunduğu üçün və bizim İqtisadi siyasət komitəsi də dövlət büdcəsinin qəbulunda və planlaşmasında iştirak etdiyi üçün hörmətli Əminə xanıma mənim bununla bağlı bir sualım var. Ümumiyyətlə, sizdə 2020-ci ildə dövlət büdcəsinə, dövlətə vurulmuş ziyanın ödənilməsi ilə bağlı hər hansı bir statistik məlumat varmı? Yoxdursa, biz Sizdən xahiş etsək, üçüncü oxunuşa qədər bunu bizə təqdim edə bilərsinizmi? Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Əminə xanım, cavab vermək istəyirsiniz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Onda üçüncü oxunuşda cavab verərsiniz. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, indi isə mən qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoymalıyam. Məlumat verim ki, bu qanun layihəsi 2 maddədən ibarətdir. İndi isə xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 14.37 dəq.)

Lehinə	69
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	71

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri (saat 14.37 dəq.)

Lehinə 64

Əleyhinə 3

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 67

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri (saat 14.37 dəq.)

Lehinə 69

Əleyhinə 1

Bitərəf 2

Səs vermədi 2

İştirak edir 74

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, sonuncu məsələyə keçirik. 18-ci

məsələ “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Əminə xanım, söz yenə Sizindir. Buyurun.

Ə.Ağazadə. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında” Qanunda ediləcək dəyişikliklər barədə məlumatı qanun layihəsinin birinci oxunuşunda konseptual olaraq təqdim etmişdim. Bu qanun layihəsi ilə bağlı bizim komitəmizə hər hansı bir təklif və irad daxil olmamışdır. Səsə qoyulmasını və həmkarlarımin dəstəkləməsini xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əminə xanım.

Hörmətli həmkarlar, indi isə biz bu qanun layihəsini ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.39 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi. Çıxış etmək istəyən yoxdur. Ona görə də, hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsinə maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Layihə 8 maddədən ibarətdir. Mən onları dörd-dörd səsə qoymaq istəyirəm. Etiraz etmirsinizsə, xahiş edirəm, 1–4-cü maddələrin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.39 dəq.)
Lehinə	68
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	2
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, ilk 4 maddə qəbul edildi.

Xahiş edirəm, 5–8-ci maddələrə də münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.40 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.41 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

73

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bununla da iclasımız sona çatdı. Hamıya təşəkkür edirəm. Növbəti iclasımız aprel ayının 27-də olacaq. Sağ olun.

EDİLMƏMİŞ ÇIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

23 aprel 2021-ci il

Əliabbas Salahzadə. İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Koordinatorun Azərbaycan Respublikasında insan alverinə qarşı mübarizəyə dair məlumatı ilə tanış olmuşam, məlumat yüksək səviyyədə, peşəkarlıqla hazırlanıb.

Deputatlara broşür formasında paylanmış məlumatda insan alveri ilə mübarizə sahəsində qanunvericilik tədbirləri, profilaktika və maarifləndirmə işləri, təlim və treninqlər, beynəlxalq əməkdaşlıq, məcburi əməyin qarşısının alınması sahəsində tədbirlər, cinayət təqibi və qurbanlarla iş barədə ətraflı məlumat verilib, insan alveri ilə mübarizənin nəticələrinə dair statistik göstəricilər qeyd olunub.

Məlumatdan da görüldüyü kimi, ölkəmizdə qəbul edilmiş insan alveri ilə bağlı dördüncü milli fəaliyyət planının icrası uğurla davam etdirilir. Belə ki, pandemiya ilə əlaqədar ölkəmizdə sosial izolyasiya tədbirlərinin tətbiqinə başlanıldığı 2020-ci il 14 mart tarixinədək olan müddətdə daxili işlər orqanları tərəfindən insan alveri ilə bağlı orta ixtisas və ali təhsil müəssisələrində 350-dən çox görüş, yığıncaq və konfrans keçirilib. Pandemiya dövründə isə maarifləndirmə işi onlayn formatda həyata keçirilib. Bütün bunlar ölkəmizdə insan alverinə qarşı mübarizədə sistemli iş aparıldığıнын göstəricisidir.

Daxili işlər nazirinin birinci müavini hörmətli Seyfulla Əzimov ölkəmizdə 2020-ci ildə insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində görülmüş işlər barədə məlumat verdi. Bildirdi ki, 2020-ci ildə həyata keçirilmiş əməliyyat-axtarış tədbirləri nəticəsində 16 cinayət işi üzrə 155 insan

alveri faktı, 2 cinayət işi üzrə 5 məcburi əmək və 40 insan alveri məqsədi ilə sənədlərlə qanunsuz hərəkətlərə dair cinayət faktları müəyyən edilib. Ümumilikdə, insan alveri üzrə cinayətlərin açılması 98 faiz, məcburi əmək cinayətlərinin açılmasının isə 100 faiz təşkil etməsi təqdirəlayiq haldır. İnsan alveri cinayətləri törətdiklərinə görə 17-si qadın, 3-ü kişi olmaqla, 20 şəxs məhkəmə məsuliyyətinə cəlb olunub. Məhkəmələr tərəfindən ittiham hökmü çıxarılmış 15 nəfərdən 12-si azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunub, 2 nəfər şərti məhkum edilib, 1 nəfərin cəzası isə uşağı 14 yaşına çatanadək təxirə salınıb.

Qeyd olundu ki, ümumilikdə, 2020-ci ildə müəyyən olunmuş 94 insan alveri qurbanından 91-nə müvafiq köməkliklər göstərilib, maddi yardımlar olunub, onların problemlərinin həlli üçün tədbirlər görülüb. Çox yaxşı haldır ki, insan alveri qurbanlarının uşaqları da diqqət mərkəzində saxlanılıb, 12 uşaq məktəbəqədər təhsil proqramına cəlb olunub, 9-nun aliment alması, 14-nə isə doğum şəhadətnaməsinin verilməsi təmin edilib. Çünki valideyni insan alverinin qurbanı olmuş uşaqların gələcəkdə cəmiyyətə yararlı vətəndaş kimi yetişməsi üçün onların normal cəmiyyətə inteqrasiya olunması mühüm məsələdir.

Milli Koordinatorun məlumatında diqqəti çəkən məqamlardan biri də odur ki, BMT-nin sonuncu hesabatına görə, dünya üzrə əhalinin hər 100 min nəfərinə 13 qurban düşdüyü halda, respublikamızda bu göstərici 1 nəfər təşkil edir. Təbii ki, bu və digər uğurlar dövlətimizin əhalinin sosial rifah halının davamlı olaraq yüksəlməsi üçün həyata keçirdiyi kompleks tədbirlərin nəticəsidir.

İnsan alverinə qarşı mübarizə yalnız hüquq mühafizə orqanlarının işi deyil. İnsan alveri elə bir bəladır ki, ona qarşı bütün cəmiyyət birlikdə mübarizə aparmalıdır. Bu-

nun üçün də erkən nikahların qarşısının alınması, ailələrdə qız uşaqlarının ali təhsil, yaxud peşə təhsili alması, ən azından hansısa peşəyə yiyələnməsi təmin olunmalıdır.

Toxunmaq istədiyim digər bir məsələ isə odur ki, Milli Koordinatorun məlumatında Ermənistan–Azərbaycan münaqişəsi nəticəsində ermənilərin azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdiyi insan alveri halları və onun geniş yayılmış formalarından olan məcburi əməyə cəlbətmə ilə bağlı məlumat yoxdur. Hesab edirəm ki, gələcək məlumatlarda bununla bağlı faktların yer alması yaxşı olardı.

Sahib Aliyev. İnsan alveri qurbanlarının sayının artması səbəblərindən biri də onların polisə şikayət etməkdən çəkinmələrindən qaynaqlanır ki, bunun arxasında güvənsizlik də gizlənilir. Məncə, biz saxta arayışlarla siyasi mühacir kimi qərbə gedən və bu saxtalıq üzə çıxdıqdan sonra orada son dərəcə acınacaqlı vəziyyətlə üzləşənlərə də insan alveri qurbanları kimi yanaşmalıyıq. Mediadan da görünür ki, onların, sadəcə, özləri deyil, doğmaları da getdikləri ölkələrdə necə pərişan duruma düşürlər. Həmin ölkələrin bəlli çevrələri onların bəzilərindən dövlətimizə qarşı çirkab kampaniyalarında istifadə edirlər. Ruhlarını satan bu cür adamlar qurban olmaqla yanaşı, eyni zamanda, mənəviyyat terrorçularına da çevrilirlər ki, belə bir halın qəbuləilməzliyi beynəlxalq əməkdaşlıq çərçivəsində bir sıra ölkələrin uyğun strukturlarının diqqətinə çatdırılmalıdır.

Sədaqət Vəliyeva. Azərbaycan Ermənistan üzərində parlaq zəfərindən sonra müəyyən qüvvələrin şantaj əməlləri ilə üzləşməkdədir. Təsəvvür edin ki, Azərbaycan Ordusunun şücaətinin göstəricisi olan Hərbi Qənimətlər Parkına qarşı öz içimizdən ermənilərlə sinxron hərəkət edənlər hücumə keçdilər. Bu prosesdə, həmişə olduğu ki-

mi, radikallar, dağıdıcılar çox həvəslə iştirak etdilər. Onlar 1992-ci ildə törədilmiş Xocalı soyqırımını nə tez unutuldu? 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı Gəncədə, Bərdədə, Tərtərdə dinc insanların raketlərlə qətlə yetirildiyini nə tez yaddan çıxardılar? İki əsr boyunca azərbaycanlılara qarşı soyqırımı, deportasiya, işğalçılıq siyasəti yürütmüş Ermənistanı müdafiə etmək “5-ci kolon”a nə verir? Axı, onlar bu hərəkətləri ilə xalqa, dövlətə, tariximizə xəyanət edirlər. “Etnik nifrət”, “düşmən hərbiçisinin acizliyi” kimi bəhanələr məgər ermənilərin şovinizm, faşizm ideyalarından uzaqlaşmasına gətirib çıxaracaq? Belə çıxır ki, onlar sabah - aprel ayının 24-də okeanın o tayından xoş xəbər də gözləyirlər. Sabah qondarma “erməni soyqırımı” iddiaları ilə bağlı rəsmi tanınma xəbəri gələrsə, bu, həmin radikallara xoş olacaqmı?

Döyüş meydanında qazılarımız, şəhidlərimiz xalqımız, dövlətimiz üçün parlaq qələbə qazandılar. Amma bu gün siyasi-diplomatik və informasiya sahəsində qaydasız, daha güclü müharibə getməkdədir. 30 ildir, Ermənistanın işğalına susanlar bu gün Avropada bəyanat qəbul edib, terrorçuları “hərbi əsir” adlandırır və onlara azadlıq tələb edirlər. Hansı haqla? Nə üçün? Bəs Ermənistan Gəncədə, Bərdədə, Tərtərdə terror törədəndə bu adamlar, siyasətçilər harada idilər?

İkinci Dünya Müharibəsindən sonra Avropanın bir çox ölkələrində onlarca hərbi muzey var. Hətta müharibə zamanı öldürülmüş insanların kəllə sümüklərindən ibarət sərgilər də fəaliyyət göstərir, lakin onlara söz deyən yoxdur. Bəs nə üçün xalqımızın qələbəsinin, zəfərinin nişanəsi olan Hərbi Qənimət Muzeyinə qarşı hücumlar edirlər? İctimaiyyətimiz aparılan bu çirkin oyunları görməlidir.

Bu gün vəzifəsindən, yaşından, etnik-dini mənsubiy-

yətindən asılı olmayaraq, hər kəsin üzərinə düşən vəzifə dövlətçiliyimizi müdafiə etmək olmalıdır. İnsanlarımız sosial şəbəkələrdəki manipulyasiya oyunlarına inanmamalı, Suriya, Liviya, Əfqanıstan, Yəmən kimi dırnaqarası demokratiya nümunələrini unutmamalıdır. Dövlətçiliyimiz və müstəqilliyimiz qorunmalı olduğumuz sərvətimiz kimi hər zaman gündəlik fəaliyyətimizin əsas hissəsi olmalıdır.